

روان آموز

روایت رازندگی کن

آزمون های آزمایشی جامعه روان آموز (مرحله اول)

(روانشناسی بالینی، عمومی، تربیتی)



آزمون جامع اول، کد (۱۱۳۳)

دفترچه
پاسخ تشریحی

عنوان مواد امتحانی، تعداد و شماره سوالات

ردیف	مواد امتحانی	تعداد سوال	از شماره	تا شماره	ردیف	مواد امتحانی	تعداد سوال	از شماره	تا شماره
۱	متون روانشناسی (به زبان انگلیسی)	۳۰	۱	۳۰	۶	روان شناسی بالینی	۲۰	۱۰۶	۱۲۵
۲	علم النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی	۱۵	۳۱	۴۵	۷	روان شناسی عمومی	۱۵	۱۲۶	۱۴۰
۳	آمار و روش تحقیق	۲۰	۴۶	۶۵	۸	روان شناسی فیزیولوژیک، انگیزش و هیجان	۱۵	۱۴۱	۱۵۵
۴	روان شناسی مرضی و کودکان استثنائی	۲۰	۶۶	۸۵	۹	روان شناسی تربیتی	۲۰	۱۵۶	۱۷۵
۵	روان شناسی رشد	۲۰	۸۶	۱۰۵					

☎ ۰۲۱ - ۹۱۰ ۷۷۰ ۸۰

🌐 www.ravanamooz.ir

📷 [instagram.com/ravanamooz.ir](https://www.instagram.com/ravanamooz.ir)

✉ [telegram.me/ravanamooz](https://t.me/ravanamooz)

🌐 www.aparat.com/ravanamooz

📞 whatsapp: ۰۹۳۰ ۱۰۳ ۷۷ ۷۸

استفاده از ماشین حساب مجاز نیست.

این آزمون نمره منفی دارد.

متون روانشناسی به زبان انگلیسی:

متن ۱:

دنیل گلن مشغول بحث در مورد آزمایش مشهور خود یعنی کنترل هوس های ناگهانی در یک سخنرانی در سانفرانسیسکو می باشد و توجه کامل حضار را به خود جذب کرده است. گلن یک روانشناس و نویسنده موضوعات علمی می باشد، مولف کتاب پرفروش هوش هیجانی، کتابی شگفت انگیز درباره اکتشافات اخیر در مورد مغز که اثبات می کند ثبات هیجانی از ضریب هوشی در تعیین موفقیت یک فرد در زندگی مهم تر است. یکی از مباحث اصلی کتاب که گلن برای حضار، متشکل از مدیران بنیاد، آموزگاران و اعطاکندگان کمک هزینه های تحصیلی توضیح می دهد آزمایشی است که سی سال پیش انجام شده است و گلن آن را چالش مارشمالو می نامد. در این آزمایش، تعدادی کودک ۴ ساله در دهه ۱۹۶۰ به طور جداگانه به داخل اتاقی در دانشگاه استنفورد خوانده شدند. در این اتاق مردی مهربان یک مارشمالو به هر کدام از آنها میداد و می گفت که می توانند آن را همان لحظه بخورند یا برای او صبر کنند تا از بیرون برگردد و دو مارشمالو دریافت کنند.

گلن همه را می خنداند زمانی که فیلمی را تعریف میکند که پیش دبستانی ها در آن منتظر می شدند که مرد مهربان برگردد. برخی از آنها چشم هایشان را پوشانده بودند یا سرشان را روی بازوهای خود قرارداده بودند که مجبور نباشند به مارشمالوها نگاه کنند، یا بازی می کردند یا آهنگ می خواندند تا حواسشان را از همان یک مارشمالو باقی پرت کنند و برای جایزه دو برابری منتظر بمانند. دیگران - تقریباً یک سوم گروه - به راحتی هنگام مشاهده ترک آن مرد، مارشمالو را ظرف چند ثانیه خوردند. گلن ادعا می کند، آنچه در این آزمایش شگفت انگیز است، قدرت تشخیصی این است: دوازده سال بعد همان کودکان را که اکنون نوجوان بودند را جمع کردند و دوباره مورد آزمایش قرار گرفتند. به گفته گلن "تمایز اجتماعی و هیجانی بین کودکانی که مارشمالو را خورده بودند و آنهایی که لذت خوردن را به تعویق انداخته بودند چشمگیر بود."

افرادی که در مقابل خوردن مارشمالو مقاومت کرده بودند به طور آشکاری شایستگی اجتماعی بیشتری به نسبت دیگران داشتند. "احتمال کمتری داده می شد که تحت فشار روحی به وحشت بیافتند یا سیر قهقرای طی کنند و یا هنگامی که تحت فشار قرار می گیرند عصبی شوند و نظم خود را از دست دهند: آنها چالش ها را می پذیرفتند و دنبال می کردند به جای اینکه آنها را رها کنند و حتی در مواجهه با مشکلات آنها به خود متکی و با عزت نفس، قابل اطمینان و مورد اعتماد بودند. آن یک سوم یا چیزی در این حدود که مارشمالو را برداشتند احتمال بیشتری داشت که در نوجوانی از ارتباطات اجتماعی سرباز زنند، در اثر ناکامی آشفته شوند، در مورد خود به عنوان فردی بی ارزش فکر کنند، در اثر فشار روحی از حرکت بیافتند، نسبت به دیگران بدگمان و مستعد حسادت شوند و یا در مقابل شرایط خاصی با خلق و خویی تند واکنس نامتعارف نشان دهند.

و آیا همه اینها فقط به خاطر یک مارشمالو است؟ در حقیقت گلن توضیح می دهد که همه اینها به خاطر یک نورون در مغز است که اخیراً کشف شده است و از نئوکورتکس میگذرد - ناحیه ای در مغز که تصمیمات منطقی در آن اتخاذ می گردد - و مستقیماً به آمیگدال یا ناحیه هیجانی مغز می رسد. در اینجا است که واکنس های بدوی تر و سریعتر "جنگ و گریز" صورت می پذیرد و برای استفاده در آینده ذخیره می شود. گلن می گوید هر چه در دوران نوجوانی خاطرات هیجانی شامل عصبانیت، ناکامی، اضطراب، افسردگی، هوس های ناگهانی و ترس بیشتر روی هم انباشته شود، آمیگدال یعنی مرکز احساسات مغز می تواند کنترل قسمت های دیگر مغز را از طریق سر ریز کردن آن با احساسات قوی و نامناسب به دست گیرد و باعث شود بعداً از خود بیرسیم چرا من از خود واکنس نامتعارف نشان دهم؟

(۱) گزینه ۴

(۲) گزینه ۲

(۳) گزینه ۲

(۴) گزینه ۱

(۵) گزینه ۴

متن ۲:

اخیراً روانشناسان در برخی دانشگاه‌های پیشرو نگاهی داشته‌اند به آنجا "شانس" در واقع معنی می‌دهد. آنها دریافتند که سه نوع وضعیت وجود دارد که افراد معمولاً به شانس ارتباط می‌دهند. اولین آنها شرایطی مانند تولد در خانواده‌ای ثروتمند یا به ارث بردن ژن‌های ورزشی است. مشخصاً این نوع شرایط وراثی کنترل هر فردی است که نمی‌تواند شرایط تولد خود را تغییر دهد. دومین وضعیت حوادث پراکنده اتفاقی است مانند تاس انداختن که خارج از کنترل ماست. شانس هفت آوردن وقتی دو تاس را می‌اندازیم یا برخورد یک شهاب سنگ در حال سقوط مبتنی بر احتمالات است. نوع سوم شرایط شامل به دست آوردن شغل رویایی یا ملاقات با همسر ایده‌آل شماست. این سومین ناحیه‌ای است که محققان می‌گویند ما احتمالاً قادریم کنترل بیشتری بر روی آنها داشته باشیم تا شانس. محققان از انگلستان، رابرت وایزمن، معتقد است که انسان‌ها می‌توانند به طرق خوب یا بدی بر روی شانس خودشان تأثیر بگذارند. وایزمن مجموعه‌ای از آزمایشات را بر روی افرادی که معتقد بودند ذاتاً خوش شانس یا بدشانس‌اند، انجام داد. او ارتباط واضحی بین نگرش شرکت‌کنندگان و میزان شانس‌ی که داشتند را پیدا کرد. او چهار نگرش مهم و اعمال افراد خوش شانس را پیدا کرد. اولاً، آنها نسبت به فرصت‌ها گشودگی دارند و از موقعیت‌ها بیشترین بهره را می‌برند. دوماً، آنها به شانس خود اعتماد دارند و اغلب تصمیماتی بر اساس آن اتخاذ می‌کنند. بسیاری از آنها مکاشفه یا یوگا می‌کنند تا ارتباط خود را با حس ششم‌شان حفظ کنند. سوماً آنها به طور مثبتی فکر می‌کنند و انتظار دارند چیزهای خوب اتفاق بیفتند. داشتن نگرش مثبت یعنی اینکه بیشتر لبخند می‌زنند و می‌خندند که دیگران را جذب کنند و موقعیت‌های خوبی به وجود می‌آورند. چهارماً افراد خوش شانس مایلند تا بر روی آنچه خوب است در هر موقعیت تمرکز کنند در حالی که افراد منفی تمایل به تمرکز روی جنبه بد دارند و نهایتاً افراد خوش شانس نوعاً به سادگی ناامید نمی‌شوند.

پروفسور وایزمن همچنین به افراد آموزش می‌داد تا خودشان را خوش شانس‌تر سازند. او از آنان می‌خواست که دفترچه‌ای داشته باشند و فقط چیزهای خوبی را که هر روز اتفاق می‌افتد را بنویسند. بعد از چند روز افرادی که عادت به احساس بدشانسی داشتند شروع به احساس خوش شانس کردند و آنهایی که از ابتدا احساس خوش شانس داشتند، احساس خوش شانس بیشتری کردند.

۶) گزینه ۴

۷) گزینه ۳

۸) گزینه ۲

۹) گزینه ۴

۱۰) گزینه ۲

متن ۳:

حس شوخ طبعی برای مدت زیادی به عنوان یک مشخصه شخصیتی در نظر گرفته می‌شد. افراد معمولاً شوخ طبعی را به عنوان یکی از مهم‌ترین مشخصه‌ها طبقه‌بندی می‌کنند هنگامی که به دنبال انتخاب دوست، هم‌اتاقی یا کارمند هستند، یا همسر بالقوه. به سخنرانان عمومی گفته می‌شود که صحبت‌هایشان را با یک جوک آغاز کنند یا به فروشندگان گفته می‌شود که آنها موفقیت بیشتری خواهند داشت اگر مشتریان‌شان را قبل از گام فروش بخندانند.

یک تحقیق پزشکی وجود دارد که مشخص می‌کند خنده می‌تواند استرس را کاهش دهد و حتی زندگی را طولانی کند. به طور واضحی، شوخ طبعی مهم است اما تعدادی از افراد وقت زیادی را برای فکر درباره موضوع شوخ طبعی اختصاص می‌دهند. اگرچه چند حقیقت مهم وجود دارد که هر کسی باید درباره شوخ طبعی بداند.

اولاً شوخ طبعی آموختنی است و نه ذاتی و ارثی. کودکان هیچ حس شوخ طبعی ندارند اما به سرعت از والدین خود می‌آموزند که چه چیزی خنده‌دار است و بعداً از کتابها، تلویزیون، مجلات و فیلم‌ها می‌آموزند. در نتیجه این ممکن است که حس شوخ طبعی خود را بهبود دهید و مهم نیست که سن تان چقدر است. حقیقت دیگری که باید به یاد داشته باشید این است که شوخ طبعی کاملاً انتزاعی

است. آنچه که خنده دار است از عصری به عصر دیگر، کشور به کشور و از گروهی به گروهی دیگر تغییر می‌کند. یک کتاب لطیفه از قرن نوزدهم ممکن است شامل جوک‌های خنده داری باشد اما همچنین دربردارنده جوک‌هایی می‌باشد که برای ما تعجب برانگیز است و می‌خواهیم بدانیم چرا آن خنده دار بوده است؟ به طور مشابهی اگر شما به نمایش کمدی بروی هنگامی که در حال بازدید از کشور دیگری هستی، شما احتمالا آنچنان شدید نخندید مشابه سایر تماشاگران، حتی اگر زبان آنها را به طور کامل بفهمید. این ممکن است اتفاق بیفتد چون شما مرجع‌های فرهنگی درباره یک سیاستمدار را نمی‌فهمید که هرگز خیلی خنده دار نخواهد بود - اما این به خاطر وجود تفاوت‌های پایه‌ای در آنچه مردم در کشورهای مختلف فکر میکنند که خنده دار است.

مطالعات همچنین نشان داده‌اند که مردان و زنان چیزهای متفاوتی را خنده دار می‌یابند و همچنین این موضوع در سنین مختلف گروه‌ها رخ می‌دهد. همه اینها نشان می‌دهد که شما باید به مخاطب خود توجه کنید زمانی که از شوخ طبعی خود استفاده می‌کنید. آنچه را که شما خنده دار می‌یابید برای دیگری ممکن است بسیار گیج‌کننده یا توهین‌آمیز باشد.

(۱۱) گزینه ۱

(۱۲) گزینه ۲

(۱۳) گزینه ۲

(۱۴) گزینه ۳

(۱۵) گزینه ۲

متن ۴:

اختلال تفکیک هویتی، شرایطی روانشناختی است که در آن هویت یک فرد گسسته یا از هم گسیخته می‌شود، بدین طریق که شخصیت‌های مستقل متفاوتی در درون یک فرد خلق می‌شود. هر شخصیت مجزا می‌تواند از چند راه، از شخصیت‌های دیگر مشخص شود، طریقه حرکت، لحن و زیر و بمی صدا، ایما و اشارات، حالات صورت و استفاده از زبان. فردی که از اختلال هویتی رنج می‌برد ممکن است تعداد زیادی یا فقط دو الی سه شخصیت مستقل داشته باشد.

دو داستان از زنانی که واقعا از اختلال تفکیک هویتی رنج می‌بردند، به طور مفصلی در کتاب‌ها و فیلم‌ها روایت شده است که برای عموم آشنا است. یکی از آنها داستان زنی است با ۲۲ شخصیت مجزا که به نام ایو شناخته شده است. در دهه ۱۹۵۰ کتابی توسط کربت تیگپن و فیلم سینمایی با ایفای نقش ژوآن وودوارد که هر کدام سه چهره ایو نام گرفتند، داستان اون را معرفی کردند، عنوان به سه چهره اشاره می‌کرد، در حالی که زنی که به ایو معروف بود، ۲۲ شخصیت متفاوت را تجربه می‌کرد. چون فقط سه تا از شخصیت‌ها می‌توانستند در یک زمان وجود داشته باشند، در دو دهه بعد کاروباین سایزموور شخصیت بیست و دوم ایو در کتابی که عنوانش (من ایو هستم) بود، درباره تجربه‌هایش نوشت.

داستان زن معروف دوم که از اختلال تفکیک هویتی رنج می‌برد، داستان (سیبیل) است، زنی که شانزده شخصیت مجزایش در طی مدت چهل سال به وجود آمد. کتابی که تجربه‌های سیبیل را توصیف کرده توسط فلورا ریتا شریبر تالیف و در سال ۱۹۷۳ چاپ شد. فیلمی سینمایی نیز بر اساس کتاب و با ایفای نقش سالی فیلد به دنبال آن آمد.

(۱۶) گزینه ۴

(۱۷) گزینه ۱

(۱۸) گزینه ۲

(۱۹) گزینه ۴

(۲۰) گزینه ۴

متن ۵:

مغز انسان با وزن متوسط ۱.۴ کیلوگرم، مرکز کنترل بدن است. مغز، اطلاعات را از حواس دریافت می‌کند، آن‌ها را پردازش می‌کند و سریعاً پاسخ‌ها را منتشر می‌کند. همچنین اطلاعاتی را که منشأ افکار و احساسات انسان است، ذخیره می‌کند. هر سه قسمت اصلی مغز - مخ، مخچه و ساقه مغز - نقش خودش را در انجام دادن این عملکردها دارد.

مخ از هر سه قسمت بزرگتر است و هشتاد و پنج درصد وزن مغز را تشکیل می‌دهد. لایه خارجی مخ، قشر مخ، یک سطح شیاردار و ناصاف است که سلول‌های عصبی را در زیرش می‌پوشاند. بخش‌های مختلف مخ، قشر حسی می‌باشد که مسئول دریافت کردن و رمزگشایی کردن پیام‌های حسی از سرتاسر بدن می‌باشد. قشر حرکتی که دستورالعمل‌های حرکت به ماهیچه‌های اسکلتی را می‌فرستد و قشر ارتباطی که اطلاعات را دریافت، کنترل و پردازش می‌کند. در قشر ارتباطی پردازش‌هایی که به انسان‌ها اجازه فکر کردن می‌دهند اتفاق می‌افتد.

مخچه، زیر مخ در قسمت پشتی جمجمه مستقر می‌باشد و از توده‌های انباشته از سلول‌های عصبی ساخته شده است. این مخچه است که تعادل هماهنگی و حالت بدن انسان را کنترل می‌کند.

ساقه مغز که مخ و نخاع را به هم وصل می‌کند، فرآیندهای مختلف بدن مثل تنفس کردن و ضربان قلب را کنترل می‌کند. ساقه مغز مسیر اصلی حرکتی و حسی است که بدن و مخ را به هم مربوط می‌سازد.

(۲۱) گزینه ۳

(۲۲) گزینه ۳

(۲۳) گزینه ۳

(۲۴) گزینه ۴

(۲۵) گزینه ۲

متن ۶:

تدریس کردن به عنوان یک فعالیت حرفه‌ای تصور می‌شود که علاوه بر مدرک رسمی، به آموزش طولانی و پیچیده نیاز دارد. عمل تدریس کردن به عنوان جریانی از دانش از یک منبع برتر به یک منبع خالی، در نظر گرفته می‌شود. نقش دانش آموز دریافت کردن اطلاعات است: نقش مدرس هم انتقال دادن آن. یک تمایز واضح بین کسی که انتظار می‌رود بداند (و بنابراین قادر به اشتباه کردن نیست) و دیگری که معمولاً یک فرد جوانتر که انتظار می‌رود نداند، تصور می‌شود.

اما نیازی نیست که تدریس کردن حوزه یک گروهی خاص از مردم باشد، همچنین نیازی نیست که به عنوان یک مهارت فنی و تکنیکی در نظر گرفته شود. تدریس کردن می‌تواند بیشتر شبیه هدایت کردن و یاری کردن باشد تا اطلاعات را به زور به درون یک ذهن ظاهراً خالی وارد کردن. اگر مهارت خاصی داشته باشید، بهتر است که آن را با کسی شریک شوید. شما برای اینکه آن چه را که می‌دانید به دیگری انتقال دهید یا به آنها در تلاششان برای خودآموزی کمک کنید، نیازی ندارید که حتماً مدرک به دست بیاورید. همه ما، از جوانترین کودکان تا مسن‌ترین اعضای فرهنگمان، بهتر است پتانسیلمان را به عنوان مدرس شدن باور کنیم. ما می‌توانیم آن چه را که می‌دانیم، اگرچه ممکن است کم باشد، با کسی که به آن دانش یا مهارت نیاز داشته باشد، به اشتراک بگذاریم.

(۲۶) گزینه ۲

(۲۷) گزینه ۴

(۲۸) گزینه ۳

(۲۹) گزینه ۲

(۳۰) گزینه ۳

علم النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی:

۳۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: قوای نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (دیدگاه فارابی)

پاسخ تشریحی:

آرای فارابی درباره طبقه‌بندی قوای نفس را می‌توان چنین خلاصه کرد: منمیه، محرکه، مدرکه (شامل حساسه، متخیله، واهمه، حافظه)، ناطقه. قوه منمیه بین نبات و حیوان و انسان مشترک است. هدف آن نمو دادن موجود زنده، حفظ بقای نوع و تامین و نگهداری اوست. از جمله این قوا می‌توان قوه غاذیه (برای بقای فرد)، قوه مربیه (برای تربیت و کمال فرد) و قوه مولده (برای بقای نوع) را نام برد.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: علم النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، بنی جمالی و احدی، ص ۵۰

منبع روان آموز: صفحه ۶۵

۳۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: غریزه و فطرت (غریزه در رویکرد اسلامی)

پاسخ تشریحی:

از دیدگاه رواقیون، غریزه دارای ویژگی‌های زیر است: (۱) استقلال از تجربه، (۲) مفید یا سودمند بودن برای سازگاری، (۳) یکنواختی.

آنچه درباره غریزه از دیدگاه اسلام بیان شده است، از کلمات منقول از امام علی نشأت گرفته است. امام علی در تعریف عقل فرموده اند: عقل غریزه ای است که با علم و تجربه افزایش پیدا می‌کند. در این زمینه، امام علی عقل را دو نوع ذکر می‌کنند: عقل مطبوع یا طبیعی و عقل مسموع یا اکتسابی. نکته مهم در این حدیث این است که غریزه تحت تاثیر تجربه دگرگون می‌شود و این امر که غریزه ارتباطی با اکتساب ندارد، نادرست است. اصل این است که غریزه تحت تاثیر عوامل محیطی دگرگون می‌شود، منتهی این دگرگونی با توجه به ظرفیت یادگیری موجودات متفاوت است. این تعبیر از غریزه با تلقی رواقیون (مبنی بر اینکه غریزه مستقل از تجربه است) متفاوت است.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی شخصیت از دیدگاه اسلامی، احمدی، ص ۸۶، ۹۲، ۹۳

منبع روان آموز: صفحه ۳۵

۳۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نفس و هوای نفس (رشد شخصیت به اعتبار عقل و نفس)

پاسخ تشریحی:

قرآن مجید برای رشد شخصیت بر اساس ملاک عقل و هوای نفس سه مرحله قایل است: اماره، لوامه، مطمئنه. در رابطه با تقابل هوای نفس و عقل و محصول این تقابل چنین می‌خوانیم: هنگامی که عقل بر سه قوه دیگر غلبه یابد و نفس آدمی مطیع عقل گردد، اضطراب حاصل از تعارض بین آن قوا و عقل از بین رفته و مرحله اطمینان به وجود می‌آید، و از این روست که به این نفس، نفس مطمئنه گفته می‌شود. ولی هنگامی که غلبه عقل بر سه قوه دیگر به اتمام نرسد و تعارض ادامه پیدا کند، هر گاه عقل مغلوب گشته و نفس مرتکب معاصی شود، سرزنش و پشیمانی حاصل شده که به آن نفس لوامه گفته می‌شود، و

هنگامی که نفس مغلوب قوای سه گانه شده و هیچ مقاومتی از جانب عقل وجود نداشته باشد، به چنین نفسی نفس لواحه گفته می شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی شخصیت از دیدگاه اسلامی، احمدی، ص ۱۷۲

۳۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: نفس و هوای نفس

پاسخ تشریحی:

هوای در لغت به معنی میل و خواست است. هوای نفس نیز به میل و خواست نفس و به ویژه نفس انسانی اطلاق می شود. هوای و هوای نفس در کتب حدیث و قرآن بسیار به کار رفته است. در سوره قصص می خوانیم: و من اضل ممن اتبع هویه، یعنی چه کسی گمراه تر است از کسی که امیال خویش را تبعیت کند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی شخصیت از دیدگاه اسلامی، احمدی، ص ۱۵۷

منبع روان آموز: صفحه ۱۲

۳۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: غریزه و فطرت (تاریخچه مفهوم غریزه در روانشناسی کلاسیک)

پاسخ تشریحی:

داروین معتقد بود که پاره‌ای از فعالیت‌های هوشمندانه حیوانات مادرزادی است نه اکتسابی، برای مثال او بازتابها را از این نوع قلمداد کرد. همچنین خاطرنشان شد که غریزه بازتاب‌های پیچیده است. داروین همچنین معتقد بود که انعطاف پذیری غریزه‌ها بیش از بازتاب‌هاست و به همین جهت در رفتار غریزی تنوع محسوس است.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: روانشناسی شخصیت از دیدگاه اسلامی، احمدی، ص ۸۷

منبع روان آموز: صفحه ۳۵

۳۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نفس از دیدگاه دانشمندان اسلام (دیدگاه ملاصدرا)

پاسخ تشریحی:

از نظر ملاصدرا انسان واحد است. یعنی در انسان چند نفس به نامهای نباتی و حیوانی و ناطقه وجود ندارد؛ بلکه تنها نفس ناطقه وجود دارد که برای آن قوای گوناگون است. نفس مبدا کلیه افعال است. نفس انسانی چون از سنخ ملکوت است دارای وحدتی است به نام وحدت جمعیه. یعنی وحدتی که در عین بساطت، جامع جمیع مراتب نباتی و حیوانی و عقلانی است. نفس در مرتبه ذات خود هم عاقل است، هم متخیل، حساس و هم قابل نمو و تحرک. ملاصدرا خود این مطلب را تحت عنوان قاعده "النفس فی وحدتها کل القوی" بیان کرده است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: علم النفس، کجیاف، ص ۴۱

منبع روان آموز: صفحه ۱۰۶

-۳۷

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: قوای نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (دیدگاه فارابی)

پاسخ تشریحی:

قوای محرکه یا نزوعیه یا شوقیه، شامل دو قوه شهویه و غضبیه است. قوای نزوعیه آن دسته از قوایی است که موجب انگیزش انسان به طلب شی یا گریز از آن می شود و اشتیاق یا کراهت، نزدیکی یا دوری از چیزها را در انسان سبب می شود. حب و بغض، دوستی و دشمنی، خوف و امن، خشم و خشنودی، شهوت و ترحم و سایر عوارض نفس از این قوا منشا می گیرد. اراده نیز از این قوا سرچشمه می گیرد. زیرا اراده یا تمایل و اشتیاق است به آنچه ادراک شده باشد یا بازگشت و نفرت از موضوع مورد ادراک است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: علم النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، بنی جمالی و احدی، ص ۵۰

منبع روان آموز: صفحه ۶۵

-۳۸

پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (روش تحقیق)

پاسخ تشریحی:

فیلسوف در تحقیقات مربوط به روان غالباً وجود نفس را به عنوان جوهری مستقل از بدن، محرز و مسلم می پنداشت و برای آن قوایی فرض می کرد. تعریف و توصیف نفس و قوای آن و اثبات وجود آنها، وجهه همت فیلسوف یا حکیم قرار می گرفت. در روانشناسی جدید، درست عکس این عمل انجام می شود؛ یعنی موضوع اصلی بحث در حالات روانی یا به تعبیر قدما، کیفیت نفسانی است. روش تحقیق در علوم روانشناختی جدید عبارت است از مشاهده و تجربه. بحث درباره خود نفس به فلسفه واگذار شده است.

اما ذکر این نکته جالب است که ابن سینا، بعنوان یکی از دانشمندان اسلامی در این زمینه تحقیقات فراوان داشته است. با آنکه وی پیوسته مقید به رعایت اصول کلی و نظریات اساسی فلسفه خود بود، لیکن روش علمی را نیز هرگز از نظر دور نداشت. او در آثار خود که مربوط به نفس و بدن و تاثیر متقابل آنهاست، و همچنین در تحقیقات روانشناسی، غالباً روش مشاهده و تجربه را به کار می برده است. روش کار او از امور محسوس و مشهود آغاز می شد و به تدریج به امور نامشهود و معقول می رسید.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: علم النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، بنی جمالی و احدی، ص ۱۷

منبع روان آموز: صفحه ۷۵

-۳۹

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: قوای نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (دیدگاه ابن سینا)

پاسخ تشریحی:

وظیفه قوه متصرفه به این شرح است: کار این قوه این است که صورتهایی که از حس گرفته و معنی هایی که به وهم دریافت شده به همدیگر آمیخته و پراکنده سازد. این قوه را اگر عقل به کار برد، قوه متفکره و اگر وهم استعمال کند، قوه متخلیه نامیده می شود. قوه متخلیه با این تعریف شباهت فراوانی به تخیل اختراعی در روانشناسی جدید دارد. تخیل اختراعی در تفصل و ترکیبی که صورت می دهد همه کیفیات نفسانی اعم از صور و معانی جزئی و معانی کلیه و معقولات را به کار می برد. ابن سینا به وسعت دایره عمل این قوه توجه داشته است که می گوید "از شان آن این است که بر دو خزانه مصوره و ذاکره متوجه است

و صور موجوداتی را که در آنهاست، سرکشی می‌کند و از صورت محسوس با صورت مذکور ابتدا می‌کند و از آن به ضد انتقال می‌یابد یا به چیز دیگری که به آن تعلق دارد. و این کار طبیعی قوه متخلیه است."

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: علم‌النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، بنی جمالی و احدی، ص ۶۳

منبع روان آموز: صفحه ۸۰

-۴۰

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (دیدگاه ملاصدرا)

پاسخ تشریحی:

در حاشیه اسفار ملاصدرا نظریاتی که راجع به مساله نفس مطرح شده است به شرح زیر است:
نفس جسمانیه الحدود و جسمانیه البقا است، یعنی نفس وقتی که موجود می‌شود جسم است و تا آخر هم که باقی است جسم است.

نفس روحانیه الحدود و روحانیه البقا است، یعنی نفس چیزی است مجرد، روحانی و فوق عالم ماده. از همان اول بالاتر از عالم ماده است و در مقام بقا نیز همینطور مجرد است.

نفس جسمانیه الحدود و روحانیه البقا است: این نظریه که دیدگاه ملاصدرا است، می‌گوید بر اساس حرکت جوهری، بدن، ماده و جسم تکامل پیدا می‌کند. جسم به اولین درجه تجرد که رسید نفس شکل می‌گیرد. این نفس مرتب مقام تجردش کاملتر می‌شود و بعد که مجرد کامل شد از بدن جدا می‌شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: علم‌النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، کجیاف، ص ۹۴

منبع روان آموز: صفحه ۱۰۶

-۴۱

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: قوای نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (دیدگاه ابن سینا)

پاسخ تشریحی:

در تقسیم‌بندی قوای نفس از دیدگاه ابن سینا، نخستین قوه باطنه، حس مشترک است. حس مشترک، قوه‌ای است که در تجویف اول مغز جا دارد و همه صورتهایی را که در حواس پنج‌گانه نقش می‌بندند و به آن می‌رسند (حواس ظاهره) را می‌پذیرد و ادراک می‌کند؛ همانند حوضی که پنج نهر مختلف به آن آب می‌رسانند. کار اصلی حس مشترک همان است که امروزه ادراک حسی خوانده می‌شود.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: علم‌النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، بنی جمالی و احدی، ص ۶۱

منبع روان آموز: صفحه ۷۸

-۴۲

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (دیدگاه غزالی)

پاسخ تشریحی:

غزالی می‌گوید نفس جوهری است قائم به ذات خود. او می‌گوید خدای تعالی انسان را از دو چیز مختلف آفریده است: یکی جسم که دستخوش کون و فساد است و دیگر نفس که جوهری است بسیط و نورانی. غزالی نه تنها درباره جوهر بودن نفس

تاکید کرده است، بلکه دلایلی نیز بر روحانیت آن آورده است. این دلایل برخی مبتنی بر قوانین شرعی و برخی بر پایه عقاید فلاسفه پیشین مخصوصاً ابن سینا هستند. غزالی در این باره می‌گوید: "اما پرسش تو در حقیقت قلب، در پاسخ آن باید بگویم که در شریعت بیش از این نیامده است که: *يَسْتَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي* زیرا روح جزئی است که از جمله قدرت الهیه و آن از عالم امر است و در پس روح حیوانی، جسم لطیف است که در نزد همه حیوانات یافت می‌شود"

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: علم النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، بنی جمالی و احدی، ص ۳۳

منبع روان آموز: صفحه ۹۲

-۴۳-

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: قوای نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (دیدگاه ابن سینا)

پاسخ تشریحی:

ابن سینا قوای نفس را به صورت زیر طبقه‌بندی کرده است: قوای مدرکه و محرکه (که در آنها انسان با حیوان شریک است) و قوه عاقله که اختصاص به انسان دارد. قوه مدرکه بر دو قسم است: حواس ظاهره و حواس باطنه. حواس ظاهره عبارتند از لامسه، بصره، امعه، شامه، ذائقه. قوای باطنه عبارتند از حس مشترک، خیال (مصوره)، وهم، حافظه، متصرفه (که اگر وهم به کار گرفته شود متخیله و اگر عقل به کار گرفته شود متفکره خوانده می‌شود).

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: علم النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، بنی جمالی و احدی، ص ۵۹

منبع روان آموز: صفحه ۷۸

-۴۴-

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: دیدگاه غزالی (نظریات غزالی درباره سعادت و اخلاق)

پاسخ تشریحی:

از نظر غزالی، قوای باطنی را به می‌توان به سه دسته شهویه، غضبیه و نطقیه تقسیم کرد. هر یک از این قوا ممکن است دچار افراط و تفریط شوند و یا در حالت اعتدال باشند. اعتدال شهویه عفت، اعتدال غضبیه شجاعت و اعتدال نطقیه حکمت نامیده می‌شود. بنابراین همه فضایل نهایتاً به عفت، شجاعت و حکمت باز می‌گردند. از ترکیب و نفوذ این فضایل در نفس فضیلت چهارمی به نام عدالت پدید می‌آید که ام‌الفضایل (مادر خوبی‌ها) است.

سطح سوال: متوسط

منبع روان آموز: صفحه ۹۶

-۴۵-

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: قوای نفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی (دیدگاه فارابی)

پاسخ تشریحی:

فارابی عقل فعال را به روح‌الامین یا روح‌القدس تعبیر می‌کند و آن را آخرین مرتبه عقول مفارقه سماوی می‌داند. عقل فعال نه در ماده بوده است و نه در ماده خواهد بود. این عقل همیشه بالفعل است. فارابی، اساساً این عقیده را از ارسطو اقتباس کرده است تا انتقال از قوه به فعل را توجیه کند. زیرا هر چه بالقوه باشد، نتواند که از جانب خود بالفعل نیز شود، مگر تحت تاثیر موجودی دیگر که دائماً بالفعل باشد. در نظر ارسطو، نسبت عقل فعال به معقولات بالقوه - که به معقولات بالفعل مبدل

می‌شوند- و عقل بالقوه- که به عقل بالفعل تبدیل می‌شود- همانند نسبت خورشید است به مرئیات بالقوه، که به وسیله نور خورشید به مرئیات بالفعل تبدیل می‌شوند، یا بینایی بالقوه که با نور خورشید مبدل به بینایی بالفعل می‌شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: علم‌النفس از دیدگاه دانشمندان اسلامی، بنی جمالی و احدی، ص ۵۵

منبع روان آموز: صفحه ۶۸

آمار و روش تحقیق:

۴۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: ترکیب در احتمال

پاسخ تشریحی:

$$C_3^5 = \frac{5!}{3!(5-3)!} = \frac{5 \times 4 \times 3!}{3!(2!)} = \frac{20 \times 3!}{3!(2)} = 10$$

$$C_2^3 = \frac{3!}{2!(3-2)!} = \frac{3 \times 2!}{2!(1!)} = 3$$

$$10 + 3 = 13$$

* در احتمال (یا) به معنای جمع است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: احتمالات و آمار کاربردی در روانشناسی- تالیف علی دلاور- ص ۲۲۸

۴۷- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: تجزیه و تحلیل واریانس یک طرفه

پاسخ تشریحی:

$$df_b = k - 1 = 4 - 1 = 3$$

$$df_w = N - k \gg 12 = N - 4 \gg \gg N = 16$$

$$MS_b = \frac{SS_b}{df_b} = \frac{30}{3} = 10$$

$$MS_w = \frac{SS_w}{df_w} = \frac{24}{12} = 2$$

$$F = \frac{MS_b}{MS_w} = \frac{10}{2} = 5$$

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: کتاب احتمالات و آمار کاربردی در روان‌شناسی- تالیف علی دلاور- صفحه ۳۵۱

۴۸- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: آزمون معناداری همبستگی

پاسخ تشریحی: برای بررسی معناداری ضریب همبستگی از آزمون T فیشر استفاده می شود که در این آزمون درجه آزادی برابر است با $N-2$

$$T = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}$$

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب روش های آماری در علوم رفتاری- تالیف رمضان حسن زاده- صفحه ۲۷۶

۴۹- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: آزمون T

پاسخ تشریحی:

- مقدار بحرانی جدول T در آلفای ۰/۰۱ بزرگتر از آلفای ۰/۰۵ است.
- با افزایش درجه آزادی مقدار بحرانی جدول T کاهش می یابد.
- مقدار بحرانی جدول T برای فرضیه های یک سویه کمتر از فرضیه های دوسویه است
- توزیع T همانند توزیع Z دارای میانگین صفر و انحراف استاندارد تقریباً برابر با یک (کمی بیش از یک) است.
- با یک آلفای یکسان، T استخراج شده از جدول از Z استخراج شده از جدول، بزرگتر است. در نتیجه آزمون T در قیاس با آزمون Z سخت گیرانه تر و قوی تر است.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: کتاب احتمالات و آمار کاربردی در روان شناسی- تالیف علی دلاور- صفحه ۵۲۲

۵۰- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: آزمون مجذور خی

پاسخ تشریحی:

آزمون مجذور خی دو (X^2) روشی است برای بیان اختلاف بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و از این آزمون زمانی استفاده می شود که داده های به دست آمده به صورت فراوانی، نسبت و یا درصد باشند.

هدف از این آزمون آن است که مشخص شود تفاوت موجود بین فراوانی های مشاهده شده و فراوانی های مورد انتظار تفاوتی است منظم و معنادار یا آنکه تفاوتی است ناچیز و حاصل شانس. مقیاس اندازه گیری این آزمون اسمی است؛ و برای مقادیر شمارش شده یا گسسته به کار می رود.

$$X^2 = \sum \frac{(O-E)^2}{E}$$

$$d.f = k-1$$

$$d.f = 3-1=2$$

K برابر است با تعداد طبقات یا گروه ها

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: کتاب احتمالات و آمار کاربردی در روان شناسی- تالیف علی دلاور- صفحه ۴۸۶

۵۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: جدول توزیع فراوانی

پاسخ تشریحی:

اگر فراوانی هر طبقه را به کل فراوانی‌ها (N) تقسیم کنیم، فراوانی نسبی حاصل می‌شود.

$$r = \frac{f}{N}$$

$$r = \frac{f}{N} = \frac{7}{10}$$

فراوانی تراکمی طبقه ی اول همواره برابر است فراوانی مطلق همان طبقه

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: کتاب روش های آماری در علوم رفتاری- تالیف رمضان حسن زاده- صفحه ۴۳

۵۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: خطاهای برآورد

پاسخ تشریحی:

احتمال رد فرض صفر صحیح α (خطای نوع اول)

احتمال تایید فرض صفر غلط β (خطای نوع دوم)

احتمال رد فرض صفر غلط $1-\beta$ (توان آزمون)

احتمال قبول فرض صفر صحیح $1-\alpha$ (سطح اطمینان)

با افزایش توان آزمون ($1-\beta$) ، خطای نوع دوم (β) کاهش می یابد

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب تحلیل آماری در روان شناسی- فرگوسن- ترجمه علی دلاور- صفحه ۲۲۷

۵۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: تاثیر عملیات ریاضی بر شاخص های گرایش مرکزی و پراکندگی

پاسخ تشریحی:

اگر تمام داده‌های یک توزیع را در عدد ثابتی ضرب، تقسیم و یا جمع و تفریق کنیم، تمام شاخص‌های گرایش مرکزی نیز با آن عدد ثابت ضرب، تقسیم، جمع و تفریق خواهند شد.

اگر تمام داده‌های یک توزیع را در عدد ثابتی ضرب کنیم، تمام شاخص‌های گرایش پراکندگی در آن عدد ثابت ضرب شده اما واریانس در توان دوم آن عدد ضرب می‌شود.

اگر تمام داده‌های یک توزیع را بر عدد ثابتی تقسیم کنیم، تمام شاخص‌های گرایش پراکندگی بر آن عدد ثابت تقسیم شده اما واریانس بر توان دوم آن عدد تقسیم می‌شود.

اگر تمام داده‌های یک توزیع را با عدد ثابتی جمع و یا از عدد ثابتی کم کنیم، شاخص‌های گرایش پراکندگی بدون تغییر باقی خواهند ماند. در نتیجه واریانس و انحراف استاندارد بدون تغییر باقی خواهند ماند.

$$7 \times 3 - 2 = 19$$

$$2 \times 3^2 = 18$$

بنابراین، میانگین و واریانس توزیع $3X-2$ برابر است با:

واریانس:

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب روش های آماری در علوم رفتاری- تالیف رمضان حسن زاده- صفحه ۹۳ و ۱۱۴

۵۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: نمودارها

پاسخ تشریحی:

در محور افقی نمودار چند ضلعی فراوانی (پلی گون) از نقاط میانی برای ترسیم نمودار استفاده می شود اما در نمودارهای چند ضلعی فراوانی تراکمی و هیستوگرام محور افقی شامل حدود واقعی طبقات است. در نمودار میله ای نیز در محور افقی خود طبقات (داده ها) قرار داده میشود.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: کتاب تحلیل آماری در روان شناسی- فرگوسن- ترجمه علی دلاور- صفحه ۳۸

۵۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: همبستگی و رگرسیون

پاسخ تشریحی:

بر اساس فرمول زیر، زمانی که همبستگی برابر با صفر باشد، کوواریانس برابر با صفر خواهد شد.

$$r = \frac{cov(xy)}{s(x) \times s(y)}$$

شیب خط رگرسیون (b)، میزان تغییر در Y به ازای هر واحد تغییر در X را نشان می دهد.

$$b(xy) = r(xy) \frac{s(y)}{s(x)}$$

$$b(xy) = 0 \times \frac{s(y)}{s(x)} = 0$$

عرض از مبدأ رگرسیون (a) نقطه ای است که در آن خط رگرسیون محور Yها را قطع می کند. یا به عبارتی مقدار Y را به ازای X=۰ نشان می دهد.

$$a = \bar{y} - b\bar{x}$$

$$a = \bar{y} - (0 \times \bar{x})$$

$$a = \bar{y}$$

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب احتمالات و آمار کاربردی در روان شناسی- تالیف علی دلاور- صفحه ۲۰۷ و ۲۰۸

۵۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: تحقیق کیفی

پاسخ تشریحی:

قوم‌نگاری شاخه‌ای از انسان‌شناسی است که هدف آن توصیف علمی فرهنگ جامعه است. تحقیق قوم‌شناسی ماهیتی کیفی دارد و در آن یک رویکرد کیفی- پدیدارشناختی به کار گرفته می‌شود.

پدیدارشناسی مطالعه فلسفی ساختارهای تجربه و آگاهی پیرامون پدیده مورد مطالعه از دیدگاه افراد دست اول است و به عنوان یک روش تحقیق کیفی استفاده می‌شود.

گراندد تئوری یا نظریه داده‌بنیاد یک روش تحقیق کیفی است که برای نظریه‌پردازی پیرامون پدیده مورد مطالعه استفاده می‌شود.

هدف پژوهش پس رویدادی (علی-مقایسه‌ای) یافتن علت‌های احتمالی یک الگوی رفتاری و نیز کشف روابط بین متغیرهای پژوهشی است. این پژوهش به مواردی اشاره دارد که در آنها علت از پیش رخ داده است و مطالعه آن در حال حاضر از طریق اثری که بر متغیر دیگر (معلول) گذاشته است امکان پذیر است.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: کتاب روش تحقیق در روان شناسی- تألیف علی دلاور- صفحه ۲۰۸

-۵۷

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: متغیرهای پژوهش

پاسخ تشریحی:

متغیر مستقل : متغیری است که توسط محقق دستکاری و اندازه گیری می شود تا اثرات آن بر متغیر دیگر (متغیر وابسته) مشخص شود.

متغیر وابسته : متغیری است که توسط محقق مشاهده و اندازه گیری می شود تا اثرات متغیر مستقل بر آن مشخص شود.

متغیر تعدیل کننده: متغیری که می تواند رابطه ی بین متغیر مستقل و وابسته را (از نظر جهت و شدت) دستخوش تغییر کند. به متغیر تعدیل کننده، متغیر مستقل ثانوی نیز گفته می شود

متغیر کنترل: متغیری که اثر آن در پژوهش خنثی و یا ثابت نگه داشته می شود.

در این سوال:

متغیر مستقل : افزایش آگاهی

متغیر وابسته : تمایل به مصرف سیگار

متغیر کنترل: دختران نوجوان ایرانی

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی- تألیف علی دلاور- صفحه ۵۸

-۵۸

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: روش های نمونه گیری

پاسخ تشریحی:

چارچوب نمونه گیری عبارت است از فهرست عینی و قابل مشاهده از جامعه

نمونه گیری خوشه ای زمانی مورد استفاده قرار می گیرد که جامعه چنان گسترده است که امکان تهیه لیست از تمام افراد جامعه امکان پذیر نیست. در نمونه گیری خوشه ای، انتخاب افراد نه به صورت فردی، بلکه به صورت گروهی است. به تعداد خوشه ها (تعداد مراحل)، امکان بروز خطا افزایش می یابد. مقرون به صرفه بودن از لحاظ هزینه و زمان جز مزیت های این روش نمونه گیری است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب روش های تحقیق در علوم رفتاری- تألیف زهره سرمد، عباس بازرگان، الهه حجازی- صفحه ۱۸۵

-۵۹

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: تحقیق کیفی

پاسخ تشریحی:

روان شناسی بوم شناختی: در این روش به رابطه متقابل انسان و محیط در شکل دادن به محیط توجه می شود

کردارشناسی انسان: در این روش سعی می شود تا انواع رفتار انسان شناسایی و درک شود

قوم نگاری ارتباطات: در این روش روابط متقابل کلامی و غیرکلامی بین افراد مورد توجه است
تعامل گرایی نمادین: در این روش محقق سعی می کند تا دریابد که افراد هدفشان از برقراری ارتباط متقابل چیست
سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب روش های تحقیق در علوم رفتاری- تألیف رمضان حسن زاده- صفحه ۲۱۰ و ۲۱۱

۶۰- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: طرح تحقیق آزمایشی

پاسخ تشریحی:

طرح چهار گروهی سولومون به خاطر افزایش قدرت تعمیم پذیری نتایج (به دلیل استفاده از گروه های بیشتر و نمونه های بزرگتر) و کنترل شرایطی است که در آن اجرای پیش آزمون موجب آگاهی آزمودنی ها در مورد متغیر مستقل می گردد. در این طرح تمامی عوامل تاثیرگذار بر اعتبار درونی کنترل می شود

R_{E_1}	T_1	X	T_2
R_{C_2}	T_1	-	T_2
R_{E_3}	--	X	T_2
R_{C_4}	--	-	T_2

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی- تألیف علی دلاور- صفحه ۳۴۱

۶۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: تحقیق آزمایشی کامل

پاسخ تشریحی:

طرح پیش آزمون پس آزمون با گروه کنترل:

R_E	T_1	X	T_2
R_C	T_1	-	T_2

افت آزمودنی تنها متغیر مشتبه کننده ای است که در طرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل، کنترل نمی شود اما سایر متغیرهای مشتبه کننده همچون رخدادهای همزمان با اجرای تحقیق، رشد و پختگی روانی و جسمانی، اجرای پیش آزمون، وسایل اندازه گیری، بازگشت آماری، گزینش آزمودنی ها و آمیختگی یا کنش متقابل بین انتخاب آزمودنی ها با رشد و پختگی روانی جسمانی کنترل می شود.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: کتاب مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی- تألیف علی دلاور- صفحه ۳۳۸

۶۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: متغیر های پژوهش

پاسخ تشریحی:

متغیر مزاحم متغیری است که بر متغیر وابسته تاثیرگذار باشد. متغیر مزاحم به صورت مستقیم قابل مشاهده، اندازه‌گیری و دستکاری نیست و به هیچ عنوان در صورت سوال، پژوهش و فرضیه دیده نمی‌شود.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: کتاب روش تحقیق در روان‌شناسی - تالیف علی دلاور - صفحه ۴۲

۶۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: پژوهش زمینه‌یابی

پاسخ تشریحی:

۱- تحقیق زمینه‌یابی مقطعی: اطلاعات در یک مقطع زمانی معین از نمونه جمع‌آوری می‌شوند.

۲- تحقیق زمینه‌یابی طولی: اطلاعات در زمان‌های مختلف از نمونه جمع‌آوری می‌شوند.

الف) مطالعه روند: بررسی نمونه‌های مختلف از جامعه‌ای یکسان در زمان‌های مختلف

ب) مطالعه گروه‌های بزرگ: بررسی نمونه‌های مختلف از لیستی یکسان (مثلاً دانشجویان روان‌شناسی ورودی ۹۵) در زمان‌های مختلف

ج) مطالعه گروه‌های منتخب: بررسی نمونه‌ای یکسان در زمان‌های مختلف.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کتاب روش تحقیق در روان‌شناسی - تالیف علی دلاور - صفحه ۱۰۴

۶۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: متغیرهای پژوهش

پاسخ تشریحی:

متغیر هویتی یا تشخیصی: متغیری که تقسیم‌بندی افراد در هریک از سطوح آن، در اختیار محقق نمی‌باشد و جز ذاتی آزمودنی‌هاست

گروه خونی A به دو گروه مثبت و منفی تقسیم می‌شود در نتیجه یک متغیر هویتی دو ارزشی محسوب می‌شود.

متغیرهای نژاد، مذهب و ملیت هر سه متغیرهای هویتی چند ارزشی می‌باشند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: صفحه ۴۳ کتاب روش‌های تحقیق در علوم رفتاری - تالیف رمضان حسن زاده - نشر ساوالان

۶۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: اصول طراحی پرسشنامه

پاسخ تشریحی:

در طراحی سوالات پرسشنامه رعایت تمام موارد ضروری است:

- از سوالات نامفهوم و مبهم پرهیز شود
- از سوالات منفی پرهیز شود
- از سوالات پیچیده پرهیز شود
- از سوالات مستقیم که موجب حساسیت آزمودنی می‌شود پرهیز شود
- از سوالات دو وجهی که شامل دو سوال در یک سوال است پرهیز شود
- از سوالاتی که پاسخ‌دهنده را به پاسخ هدایت کند پرهیز شود
- از سوالاتی که آزمودنی پاسخ آنها را در دسترس ندارد پرهیز شود

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: کتاب روش های تحقیق در علوم رفتاری- تالیف زهره سرمد، عباس بازرگان، الهه حجازی- صفحه ۱۴۴ و ۱۴۵

روان شناسی مرضی و کودکان استثنایی:

-۶۶-

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: اختلالات خواب (تشخیص)

پاسخ تشریحی:

اختلالات برانگیختگی خواب NREM: افراد مبتلا به اختلالات برانگیختگی خواب NREM وقتی وارد مرحله NREM می‌شوند، امواج خواب و بیداری را همزمان تجربه می‌کنند (نه خواب هستند، نه بیدار). این اختلالات معمولاً در ثلث اول خواب رخ می‌دهند. دو نوع فرعی اختلالات برانگیختگی خواب NREM در DSM عبارتند از راه رفتن در خواب و وحشتزدگی در خواب. راه رفتن در خواب (خوابگردی) می‌تواند به همراه خوردن مرتبط با خواب یا رفتار سکسوال مرتبط با خواب (سکسومانی) باشد. وحشتزدگی نیز شامل بیداری ناگهانی همراه با ترس شدید است. در این اختلالات فرد رویدادهای شب قبل را به یاد نمی‌آورد. کابوس شبانه: شامل خواب‌های ناراحت‌کننده‌ای است که فرد آنها را پس از بیداری به یاد می‌آورد. معمولاً در خواب REM (نیمه دوم اپیزود خواب) رخ می‌دهند و اکثراً نزدیک صبح هستند.

آپنه- هیپوآپنه خواب انسدادی: این اختلال اپیزودهای آپنه یا هیپوآپنه در زمان خواب است. علت این اپیزودها کاهش تونوس ماهیچه‌های مجرای تنفسی و تنگ شدن آن بیشتر از حالت عادی است. می‌تواند در هر یک از مراحل خواب بروز کند. سندرم پاهای بی‌قرار: احساس نیاز شدید به تکان دادن پاها، معمولاً با حس‌های فیزیکی ناخوشایند در پاها، که در زمان استراحت یا زمانی که فعالیت صورت نمی‌گیرد رخ می‌دهد.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی گنجی، جلد ۲، ص ۹۱۰ و ۹۱۳

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۱۵۹

-۶۷-

پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: اختلالات خواب (تشخیص)

پاسخ تشریحی:

نارکولپسی (narcolepsy)، دوره‌هایی از نیاز غیرقابل سرکوب به خواب در طول روز است که فرد به طور غیرارادی خوابش می‌برد (به خواب REM می‌رود) یا (به طور ارادی) چرت می‌زند. نارکولپسی کلاسیک چهار سمپتوم دارد: حمله خواب، کاتاپلکسی، توهم، فلج خواب.

کاتاپلکسی (cataplexy) یک دوره فلج ناگهانی و کوتاه است که می‌تواند همه ماهیچه‌های ارادی (یا گاهی فقط ماهیچه‌های خاصی) را تحت تاثیر قرار دهد. اپیزود کاتاپلکسی می‌تواند به همراه حمله خواب باشد، اما میتواند جدا هم باشد بدون اینکه فرد هشیاری اش را از دست بدهد.

کاتالپسی (catalepsy) عارضه‌ای است که در آن عضلات فرد سفت می‌شود و بدن در یک حالت یا ژست خاص قرار می‌گیرد و در همان حالت ثابت می‌ماند. این وضعیت در کاتاتونیا دیده می‌شود.

پاراسومنیا (parasomnia) رفتارها یا رویدادهای فیزیولوژیک غیرعادی است که در طول خواب یا زمان به خواب رفتن و بیدار شدن دیده می‌شود در عین حال که کیفیت، کمیت و زمان بندی خواب نرمال است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی گنجی، جلد ۲، ص ۸۸۸

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۱۵۶

-۶۸

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: اختلالات سایکوتیک / اختلالات افسردگی (تشخیص)

پاسخ تشریحی:

انواع سمپتوم‌های منفی اسکیزوفرنی عبارتند از:

- بی‌واکنشی هیجانی یا عاطفه تخت (Flat Affect): هیجان اندکی نشان می‌دهد یا اصلاً نشان نمی‌دهد.
 - آنهدونیا (anhedonia): ناتوانی در لذت بردن از رویدادهای معمولاً لذت‌بخش زندگی
 - فقر کلامی (alogia): عدم نسبی گفتار و فقدان سلاست کلامی (کم‌حرفی و پاسخ‌های کوتاه)
 - ناخواستی (avolition): ناتوانی فرد در انجام یا تکمیل کارهای هدفمند روزانه. در ناخواستی، فرد اصلاً نمی‌خواهد هیچ کاری انجام دهد (نه اینکه بی‌انگیزه یا بی‌اراده باشد).
- بی‌علاقگی، از ملاک‌های کلیدی DSM برای تشخیص دوره افسردگی اساسی نیز محسوب می‌شود. بر اساس DSM برای تشخیص دوره افسردگی اساسی حداقل یکی از دو معیار خلق افسرده و بی‌علاقگی به مدت حداقل دو هفته باید وجود داشته باشد.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی گنجی، جلد ۱، ص ۸۴۳ و ۶۷۴

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۶۱ و ۸۶

-۶۹

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: اختلال وسواسی - اجباری (علت‌شناسی)

پاسخ تشریحی:

بر اساس رویکرد فراشناختی ولز، افراد به این دلیل دچار ناراحتی هیجانی می‌شوند که فراشناخت‌های آنها به الگوی خاصی از پاسخدهی به تجربه‌های درونی منجر می‌شود که موجب تداوم هیجان منفی و تقویت باورهای منفی می‌شود. یکی از ابعاد فراشناخت، باورهای فراشناختی است. در مدل فراشناختی یک راه انداز یا ماشه چکان (مثلاً یک فکر یا هیجان مزاحم)، باورهای فراشناختی در مورد خطر یا معنای تفکر را فعال می‌کند. در بیماران وسواسی، این باورهای فراشناختی، مرز بین تفکر و رویدادها و اعمال را از بین می‌برند. باورهایی مانند این که یک فکر خاص، یک رویداد را به وجود می‌آورد (آمیختگی فکر و عمل). بسیاری از بیماران وسواسی بر این باورند در صورتی که اعمالی برای تعدیل تکانشهای منفی یا احساسات آنها انجام نگیرد، این گونه تکانشها و احساسات تحمل‌ناپذیر، خطرناک و دائمی می‌شوند. باورهای فراشناختی دیگری نیز بر این ارزیابی‌ها تأثیر می‌گذارند، مثل باورهای مثبت و منفی در رابطه با اعمال اجباری. این باورها بر انتخاب و اجرای اجبارها و شدت واکنشهای هیجانی کوتاه مدت تأثیر می‌گذارند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: درمان فراشناختی اضطراب و افسردگی، ولز، ترجمه محمدخانی، ص ۲۳۸

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۴۲

-۷۰

پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: اختلالات افسردگی (درمان)

پاسخ تشریحی:

بعد از هر دوره افسردگی، احتمال وقوع یک دوره دیگر بیشتر می‌شود. معنای آن این است که برای شروع دوره‌های بعدی، محرک‌های بیرونی ضرورت نخواهند داشت. شاید علت افزایش احتمال بازگشت افسردگی در افراد بهبودیافته، این است که دوره‌های خلق منفی باعث فعال شدن الگوهای تفکر منفی یا افسرده‌زا می‌شود. شناخت‌درمانی مبتنی بر به‌شماره‌ی (MBCT)

رابطه بین دوره‌های خلق منفی و آغاز تفکر منفی را قطع می‌کند و از بازگشت بیماری جلوگیری می‌کند. به درمانجو آموزش داده می‌شود از افکار منفی خود آگاه باشد و آنها را صرفاً رویدادهای شخصی (Subjective) بداند نه بازتاب دقیق واقعیت عینی (objective). MBCT جنبه‌هایی از CBT و برنامه کاهش استرس مبتنی بر بهشپاری (MBSR) را با هم دارد. بهشپاری یعنی آگاهی از تجربه لحظه به لحظه همراه با پذیرش و و به دور از قضاوت. MBSR از عناصر مدیتیشن استفاده می‌کند تا به درمانجو یاد دهد با استفاده از حواس پنج‌گانه به آنچه درونش می‌گذرد آگاه شود و آنها را رویدادهای گذرا بداند که می‌آیند و می‌روند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی گنجی، جلد ۱، ص ۷۸۱ و ۷۸۲

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۷۵

۷۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: اختلالات سایکوتیک (تشخیص)

پاسخ تشریحی:

منطقه بروکا فعال ترین بخش مغز در جریان توهمات است. بروکا در زمینه تولید کلام نقش دارد نه فهم کلام. این امر نشان می‌دهد افراد متوهم افکار و صدای خودشان (نه صدای دیگران) را می‌شنوند اما نمی‌توانند تفاوتشان را بفهمند. این مشاهدات از نظریه فراشناخت حمایت می‌کند. فراشناخت به بررسی افکارمان توسط خودمان اشاره دارد. افراد دچار توهم افکار مزاحمی دارند ولی معتقدند این افکار از جایی یا کسی نشأت می‌گیرد، سپس نگران این افکار می‌شوند و دچار فرانگرانی می‌شوند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی بارلو، ص ۶۷۳

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۸۵

۷۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: روش تحقیق (طرحهای پژوهشی)

پاسخ تشریحی:

در مطالعه تک موردی (single-case study) یک فرد واحد وظیفه آزمودنی را هم در شرایط آزمایش و هم گواه بر عهده دارد. درمان در مراحل متناوب اجرا و حذف می‌شود تا مشخص شود آیا تغییراتی که به دنبال درمان ایجاد شده بوده است، باقی می‌ماند یا خیر (و اگر تغییرات پس از حذف درمان باقی بماند به معنای این است که به دلیل درمان نبوده است). جایگزین کردن مرحله درمان با عدم درمان یک مساله اخلاقی است چرا که درمانجو را از درمان محروم می‌کند. دقت کنید که مطالعه تک موردی را با مطالعه موردی (case-study) اشتباه نگیرید. مطالعه موردی، نوعی پژوهش کیفی برای بررسی عمیق یک فرد یا گروه کوچکی از افراد است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی گنجی، جلد ۱، ص ۲۶۴

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۲۴۳

۷۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: اختلالات اخلاص گرانه، کنترل تکانه و سلوک (تشخیص)

پاسخ تشریحی:

اختلالات اخلاص گرانه، کنترل تکانه و سلوک با ناتوانی در تنظیم رفتار و هیجان ها مشخص می‌شوند. مشخصه اصلی آنها ناتوانی برای مقاومت در برابر یک تکانه، سابق یا وسوسه شدید برای انجام رفتاری است که برای خود یا دیگران زیانبار است.

اختلالات این طبقه در DSM-5 عبارتند از: اختلال نافرمانی-چالش گری، اختلال سلوک، اختلال انفجار خشم متناوب، پیرومانیا (جنون آتش افروزی)، کلیتومانی (جنون دزدی).
اختلال بیش فعالی-بی توجهی (ADHD) معمولاً با همه اختلالات اخلاق-گرا، کنترل تکانه و سلوک کاموربید است. ADHD روی پیوستار اختلالات سلوک، نافرمانی-چالش گری، و اختلال شخصیت ضداجتماعی قرار دارد اما در فصل اختلالات عصبی-رشدی قرار گرفته چون علل نوروبیولوژیک دارد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی گنجی، جلد ۲، ص ۸۱۶

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۱۶۴

-۷۴

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: اختلالات روانی (علت‌شناسی)

پاسخ تشریحی:

دیدگاه زیستی روانی اجتماعی (biopsychosocial) به تعامل عوامل زیستی، روانشناختی و اجتماعی و نقش آنها در ایجاد سمپتوم‌های اختلالات روانی اشاره دارد. معروف‌ترین و غالب‌ترین مدل در دیدگاه زیستی روانی اجتماعی، مدل دیاتز-استرس (stress-diathesis) است. دیاتز یعنی آمادگی یا استعداد ابتلا به یک بیماری خاص. در صورت همراه شدن این آمادگی با استرس‌های روانشناختی یا اجتماعی، اختلال روانی ایجاد می‌شود.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی گنجی، جلد ۱، ص ۷۵

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۱۴

-۷۵

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: سنجش (آزمون‌ها)

پاسخ تشریحی:

چک لیست ۹۰ آیتمی سمپتوم‌ها (SCL-90) تجربه کنونی ۹۰ نشانه جسمانی و روانی آزمودنی را اندازه‌گیری می‌کند. امتیاز آن این است که به جای جویا شدن در مورد نشانه‌ها در گذشته، بر وضع کنونی درمانجو تمرکز دارد. در نتیجه متخصص می‌تواند پیشرفت درمانجویان را در موقعیت‌های متعدد دنبال کند. می‌توان آن را قبل و بعد از درمان به کار برد و موفقیت آن در کاهش سمپتوم‌ها را بررسی کرد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: آسیب‌شناسی روانی گنجی، جلد ۱، ص ۱۴۱

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۲۲۵

-۷۶

پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: مداخله زودهنگام (مقیاس آپگار)

پاسخ تشریحی:

مقیاس آپگار در دقیقه‌های اول و پنجم بعد از تولد اجرا می‌شود. یک مقیاس ۵ سوالی است که این موارد را ارزیابی می‌کند: ضربان قلب، تنفس، کشیدگی عضلانی، رنگ پوست، بازتابها. هر سوال از صفر تا دو نمره‌گذاری شده است (بنابراین محدوده نمرات بین صفر تا ۱۰ و میانگین نمرات ۵ است). هرچه نمره فرد بالاتر باشد به این معنی است که کودک از سلامت بالاتری برخوردار است. اگر نوزاد نمره کمتر از متوسط یعنی کمتر از ۵ بیاورد هشدار می‌دهد برای پزشک که ممکن است کودک غیرعادی باشد.

سطح سوال: متوسط**منبع اصلی:** کودکان استثنائی، گنجی، ص ۵۶**منبع روان آموز:** کودکان استثنائی روان آموز، صفحه ۱۶**۷۷- پاسخ کلیدی: گزینه ۲****مبحث:** معلولیت‌های ذهنی (سندرم داون)**پاسخ تشریحی:**

یکی از رایج ترین و قابل تشخیص ترین اختلالات ژنتیک، سندروم داون است. در ۹۵ درصد موارد، این عارضه به علت عدم انفصال طبیعی کروموزوم های مادران ۳۵ ساله و بالاتر است (سندرم وابسته به سن). افراد مبتلا به سندروم داون، به جای دو عدد کروموزوم ۲۱، سه عدد کروموزوم شماره ۲۱ دارند (تریزومی ۲۱) و به جای ۴۶ کروموزوم، ۴۷ کروموزوم دارند. گاهی در سندروم وابسته به سن، نوع دیگری به نام موزائیکسم مشاهده می شود. در حالت موزائیکسم، کروموزوم ها به طور غیرمساوی تقسیم شده اند به صورتی که بعضی سلول ها دارای ۴۶ و بعضی دارای ۴۷ کروموزوم هستند. شدت علائم در نوع موزائیکسم، کمتر از سایر موارد است.

در ۵ درصد دیگر از موارد، ممکن است سندروم داون به علت نابهنجاری کروموزومی دیگری، به نام جابجایی نیز باشد. در این گروه، معمولاً کروموزوم های شماره ۲۲ یا ۱۳ یا ۱۵ که آکروسنتریک نامیده می شوند با کروموزوم ۲۱ جوش میخورند. با آنکه حالت تریزومی وجود دارد ولی تعداد کروموزوم ها همان ۴۶ کروموزوم باقی میماند. این عارضه برخلاف سندروم داون ناشی از تریزومی ۲۱، معمولاً ارثی است.

سطح سوال: متوسط**منبع اصلی:** کودکان استثنائی، گنجی، ص ۱۳۳**منبع روان آموز:** کودکان استثنائی روان آموز، صفحه ۲۶**۷۸- پاسخ کلیدی: گزینه ۳****مبحث:** نابینایی (خط بریل)**پاسخ تشریحی:**

در الفبای خط بریل، فرد نابینا با لمس چهارگوشه هایی که دارای شش نقطه هستند به خواندن می پردازد. خط بریل دارای کدهای متنوعی است. مثلاً بریل ادبی که در بیشتر نوشته ها به کار می رود یا کد نمث که برای نمادهای علمی و ریاضیات به کار می رود. بریل انگلیسی پیوسته، ترکیبی از بریل ادبی و کد نمث است و نوشته های ادبی و فنی را با هم ترکیب می کند.

سطح سوال: دشوار**منبع اصلی:** دانش آموزان استثنایی مقدمه ای بر آموزش ویژه هالاهان و کافمن، ص ۵۲۵**منبع روان آموز:** کودکان استثنائی روان آموز، صفحه ۹۹**۷۹- پاسخ کلیدی: گزینه ۴****مبحث:** تیزهوشی (تعاریف تیزهوشی)**پاسخ تشریحی:**

استرنبرگ و زانگ ۵ معیار تیزهوشی را بیان کرده اند:

- برتری: فرد در یک یا چند زمینه نسبت به همسالان خود عملکرد بهتری دارد.
- نادر بودن: تعداد بسیار کمی از افراد، ویژگی مد نظر را نشان می دهند.
- اثبات پذیری: فرد باید بتواند در عمل، برتری خود را نشان دهد و برتری وی قابل ارزیابی باشد.
- تولید: عملکرد فرد باید سبب تولید چیزی شود.

- ارزش: باید عملکرد فرد ارزش بالایی برای جامعه داشته باشد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: دانش آموزان استثنایی مقدمه ای بر آموزش ویژه هالاها و کافمن، ص ۶۸۸

منبع روان آموز: کودکان استثنایی روان آموز، صفحه ۶۰

۸۰- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: اختلال طیف اتیسم (اختلالات همپوش)

پاسخ تشریحی:

مشخصه اصلی اختلال اجتناب/محدودیت غذا، مختل شدن خوردن یا خوراک به دلیل بی علاقه‌گی یا امتناع از خوردن، یا محدود کردن شدید غذا و خوردن گزینشی است. این اختلال بیشتر در نوزادی یا خردسالی ایجاد می شود و با اختلال طیف اتیسم همپوشی دارد.

یکی از ملاک‌های اصلی اختلال طیف اتیسم، الگوهای محدود تکراری رفتار، علایق یا فعالیت‌های بیمار است. شدت و تمرکز علایق محدود و ثابت مشاهده شده در این اختلال ناهنجار است. برای مثال، واکنش مفرط یا ابراز آداب خاص به مزه، رایحه، شکل یا ظاهر غذا یا محدودیت‌های سلیقه غذایی افراطی شایع است. در همین راستا، اختلال امتناع از غذا یا پذیرش فقط چند نوع غذای محدود یک ویژگی نسبتاً شایع در اختلال طیف اتیسم است و این ذائقه خاص و محدود غذایی ممکن است برای همیشه ادامه یابد.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی DSM-5، ص ۹۱ و ۹۴

منبع روان آموز: آسیب‌شناسی روان آموز، صفحه ۱۰۲

۸۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: اختلالات ارتباطی (اختلال زبان)

پاسخ تشریحی:

یادگیری زبان و استفاده از آن، هم به مهارت‌های دریافتی و هم به مهارت‌های بیانی نیاز دارد. مهارت یا توانایی بیانی عبارت است از تولید سیگنال‌ها یا علایم صوتی، ژستی، یا کلامی (چه به صورت شفاهی و چه به صورت کتبی). توانایی دریافتی عبارت است از فرایند دریافت و درک پیام‌های زبانی.

بروکا (مربوط به بیان گفتار) و ورنیکه (مربوط به دریافت و فهم گفتار) جزو مناطق مغزی مهم در تولید و فهم گفتار هستند که آسیب به آنها به ترتیب موجب آفازی بیانی و آفازی یا زبان پریشی هرگونه ناتوانی در درک و بیان سخن است.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی سیف نراقی، ص ۲۲۵ و ۲۲۶

منبع روان آموز: کودکان استثنایی روان آموز، صفحه ۷۰

۸۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: معلولیت‌های ذهنی (سندرم لش- نیهان)

پاسخ تشریحی:

سندرم لش-نیهان یک اختلال مغلوب مرتبط با X است و از مادر هتروزیگوت به ارث می رسد. این اختلال در اثر کمبود نوعی آنزیم به نام اسیدنوکلئیک و در نتیجه، تجمع اسید اوریک به وجود می آید؛ و می‌تواند به مشکلاتی در کلیه ها و مفاصل منجر شود. این اختلال فقط در پسر بچه ها روی می دهد و دختر بچه ها صرفاً ناقل آن خواهند بود.

بارزترین سمپتوم این اختلال، پرخاشگری به شکل رفتارهای خودجرحی است؛ مثلاً کوبیدن سر به در و دیوار و گاز گرفتن خود. افراد مبتلا قادر نیستند جلوی رفتارهای خودجرحی را بگیرند ولی قادر به پیش‌بینی آن هستند؛ بنابراین می‌توانند از دیگران بخواهند به روش‌های مختلف جلوی آنها را بگیرند.

سایر سمپتوم‌ها عبارتند از: مشکل در خوردن و قورت دادن، استفراغ، سنگ کلیه و دفع سنگ ریزه توسط ادرار، نقص حرکتی، ناتوانی در دستشویی رفتن، خشکی و سفتی عضلات، حضور رفتارهای بی‌معنا و تکراری.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کودکان استثنائی گنجی، ص ۱۶۹

منبع روان آموز: کودکان استثنائی روان‌آموز، صفحه ۳۷

-۸۳

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: معلولیت‌های ذهنی (سندرم جیغ گربه)

پاسخ تشریحی:

در سندرم جیغ گربه، قسمتی از کروموزوم شماره ۵ حذف شده است یا مواد شیمیایی اش فعالیت ندارند. صدای این کودکان شبیه به جیغ گربه است که در اثر ناهنجاری‌هایی در حنجره روی می‌دهد و با افزایش سن به تدریج از بین می‌رود. ویژگی‌های آن عبارتند از: معلولیت ذهنی شدید، میکروسفالی، گوش‌های کم‌ارتفاع، خط پلک مورب، فاصله زیاد بین چشم‌ها، کوچک بودن چانه، بینی پهن و صاف، تاخیر رشدی جنین، گرد بودن صورت که باعث می‌شود چهره‌شان شبیه به ماه شود. این کودکان معمولاً خیلی زود به علت عفونت‌ها و بیماری‌های ریوی و قلبی می‌میرند. اگر این کودکان زنده بمانند شاید صدایشان بهتر شود ولی عقب ماندگی آنان باقی خواهد ماند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: کودکان استثنائی گنجی، ص ۱۴۱

منبع روان آموز: کودکان استثنائی روان‌آموز، صفحه ۲۸

-۸۴

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: اختلالات ارتباطی (تشخیص)

پاسخ تشریحی:

مشخصه اصلی اختلال آواهای گفتاری عبارت است از مشکلات دایمی در تولید آواهای گفتاری به شکلی که حرف‌ها مفهوم نیست و قادر به انتقال پیام شفاهی به دیگران نیست. اختلال آواهای گفتاری، نتیجه تولید ناصحیح اصوات گفتاری است. تولید غلط واج یا صدا یا خطا در تولید کلمه می‌تواند شامل جایگزینی، تحریف، حذف یا اضافه کردن واج‌ها باشد.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: کودکان استثنائی گنجی، ص ۲۶۴

منبع روان آموز: کودکان استثنائی روان‌آموز، صفحه ۷۳

-۸۵

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: اختلالات یادگیری (درمان)

پاسخ تشریحی:

در روش‌های چندحسی تلاش می‌شود تا حس بینایی، شنوایی، کینستیک و لامسه تحریک شوند. برای تحریک همه اینها، دانش‌آموزان صدای معلم را که کلمه را تلفظ می‌کند می‌شنوند، کلمه را با صدای بلند برای خودشان می‌خوانند، صدای تلفظ خودشان را می‌شنوند، در حالی که کلمه را تلفظ می‌کنند حرکات ماهیچه‌های خود را حس می‌کنند، سطح زیر نوک

انگشت خود را حس می کنند، دستان خود را می بینند که کلمه را دنبال می کند و صدای خودشان را به هنگام تلفظ کلمه می شنوند. دو روش چندحسی، روش فرنالد و روش VACT هستند.

در روش فرنالد، یادگیری از طریق تقویت کردن رسم (tracing) انجام می پذیرد. در این روش:

- معلم حرف الفبا را روی یک کارت می نویسد و از دانش آموز می خواهد به نوشتن او نگاه کند
- معلم از دانش آموز می خواهد آن حرف را چند بار رسم کند و همزمان، اسم آن حرف را با صدای بلند بگوید
- وقتی دانش آموز احساس آمادگی کرد، معلم از او می خواهد تا کارت را پشت و رو کند و آن حرف را تلفظ کند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: کودکان استثنائی گنجی، ص ۱۰۶

منبع روان آموز: کودکان استثنائی روان آموز، صفحه ۱۱۵

روانشناسی رشد:

-۸۶

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: نظریه پیازه (مراحل رشد شناختی)

پاسخ تشریحی:

زیرمرحله پنجم حسی - حرکتی مرحله واکنشهای دورانی سوم و کشف وسایل جدید نامیده می شود. در این مرحله بالاترین سطح هوش حسی - حرکتی یعنی هوش عملی متجلی می گردد. واکنشهای دورانی نوع سوم دارای ظرفیت وارد کردن عناصر جدید در چهارچوب خود هستند و همین امر، آنها را از ظرفیت جدید و برتری برخوردار می سازد. این مرحله صریحا مرحله آغاز رفتارهای فعال آزمایشگری به منظور رسیدن به راه حل جدید است. وقتی روان بنه ای در شکل ثانوی خود در مقابل مسئله ای دارای کارآمدی محدود است، کودک با وارد کردن عناصر جدیدی در آن، ظرفیت مقابله با موقعیت جدید را برای آن فراهم می سازد و این خود به منزله کشف یک وسیله جدید است. چیزی که پیش از آن در گستره فعالیت های کودک وجود نداشته است. بر این اساس می توان از شکل گیری رفتارهایی که برای نخستین بار از این مرحله آغاز می شوند سخن گفت. رفتارهایی که معرف بالاترین ظرفیت های هوش حسی - حرکتی قلمداد می شوند مانند رفتار مجهز شدن به تیره چوب و رفتار تکیه گاهی

۱. رفتار مجهز شدن به تیره چوب: در این نوع رفتار کشف وسیله جدید به شکل تجهیز روان بنه به عنصری است که در چهارچوب آن وارد می شود. مثلا گرفتن با دست به صورت گرفتن یا نزدیک کردن یا ضربه زدن با یک تیره چوب، خط کش یا مداد در می آید. کودکی که از هدف (مثلا بازیچه مورد علاقه اش) دور نگه داشته شده (مثلا بین او و بازیچه اش نرده ای قرار داده ایم) و نمی تواند با دراز کردن دست به آن برسد، به کشف طولانی تر کردن روان بنه گرفتن با استفاده از یک تیره چوب، یک مداد و غیره نایل می آید.

۲. رفتار تکیه گاهی: در این رفتار، کودک مرحله پنجم از یک راهکار جدید برای رسیدن به هدف استفاده می کند. وقتی کودکی را با فاصله از شیء مورد علاقه اش (یک بازیچه جالب) کنار یک دستمال یا سفره کوچک که به منزله تکیه گاه آن شیء قلمداد می شود، قرار دهیم و کودک نتواند با دراز کردن دست به آن برسد و امکان جابه جا شدن نیز برای او فراهم نباشد، کشف می کند که با پیش کشیدن تکیه گاه (دستمال، سفره و غیره) می تواند به بازیچه دست یابد. در چنین سطحی از رفتار حسی - حرکتی رابطه هدف و وسیله نیز جنبه اختصاصی به خود می گیرد و از حالت کلی مرحله قبل رهایی می یابد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی ژنتیک (تحول روانی از تولد تا پیری)، فصل ۹، ص ۱۴۸ تا ۱۵۱

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد اول، فصل ۹، ص ۶۷

- ۸۷

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه اریکسون (مراحل رشد روانی-اجتماعی)

پاسخ تشریحی:

بر اساس نظریه اریکسون، کودک در سنین یک تا سه سالگی در مرحله خودمختاری در برابر شرم قرار دارد که معادل مرحله مقعدی در نظریه فروید است. بر اساس نظریه فروید، در این سن کودکان می توانند به میل خود مدفوع را نگه دارند یا آن را خارج کنند. آنها اغلب مدفوع را نگه می دارند تا احساس آذاسازی نهایی را به حداکثر خود برسانند. اریکسون با فروید موافق است که روشهای اصلی این مرحله، حبس و دفع یا نگه داشتن و رها کردن است. اما اریکسون خاطرنشان ساخت که این روشها فراتر از منطقه مقعدی است و اساسا کودک در حال تمرین گزینش است و دوست دارد هر وقت می خواهد نگه دارد و هر زمان نمی خواهد به کناری هل دهد. کودک در این مرحله در حال آزمون اراده خود یا حس خودمختاری است.

سن	مرحله فرویدی	مرحله عمومی اریکسون	حل موفقیت آمیز بحران
تولد تا ۱ سالگی	دهانی	اعتماد در برابر بی اعتمادی	امیدواری
۱ تا ۳ سالگی	مقعدی	خودمختاری در برابر شرم و شک	اراده
۳ تا ۶ سالگی	آلتی (ادیپی)	ابتکار در برابر احساس گناه	هدفمندی
۶ تا ۱۱ سالگی	نهفتگی	سازندگی در برابر حقارت	شایستگی
نوجوانی	تناسلی	هویت در برابر سردرگمی نقش	تعهد (وفاداری)
جوانی	-	صمیمیت در برابر انزوا	عشق
میانسالی	-	زاینده گی در برابر جذب خودشدن و رکود	مراقبت
پیری	-	انسجام من در برابر ناامیدی	خردمندی

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: نظریه های رشد ویلیام کرین، فصل ۱۲، ص ۳۶۲

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد اول، فصل ۲۱، ص ۱۶۰

- ۸۸

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه پیازه (مفاهیم اساسی نظریه)

پاسخ تشریحی:

اصطلاح تعادل جویی در نظریه پیازه برای توصیف تلاش کودک در جهت دستیابی به توازن پایدار میان مؤلفه های شناختی استفاده شده است. تعادل جویی مسئول تغییر درون سازی به برون سازی است. هرگاه کودکان نتوانند تجربه های جدید را در ساختارهای شناختی موجود خود ادغام کنند و در نتیجه دچار عدم تعادل شوند، الگوهای ذهنی جدیدی را سازماندهی می کنند تا این تجربه جدید را دربرگیرد و به این ترتیب مجددا تعادل را برقرار می سازند. در واقع، درون سازی و برون سازی به همراه یکدیگر در جهت ایجاد تعادل و رشد شناختی عمل می کنند.

مروری بر سایر مفاهیم مهم نظریه پیازه:

سازمان دهی: فرایند یکپارچه ساختن اطلاعات در قالب نظام ها .

طرحواره ها: الگوهای سازمان یافته رفتار که در موقعیت های مختلف مورد استفاده قرار می گیرند.

انطباق: سازگاری با اطلاعات جدید درباره محیط پیرامون .

درون سازی: فرایند جذب اطلاعات جدید و ادغام آنها در ساختارهای شناختی موجود.

برون سازی: فرایند تغییر دادن ساختارهای شناختی موجود به منظور دربرگرفتن اطلاعات جدید.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی رشد و تحول انسان پاپالیا، فصل ۲، ص ۵۸ و ۵۹

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد اول، فصل ۹، صفحه ۶۴

-۸۹

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: بررسی رشد (طرح‌های پژوهشی رشد)

پاسخ تشریحی:

راهبردهای پژوهشی مخصوص رشد عبارتند از:

۱. طرح طولی: در طرح طولی، پژوهشگر گروه یکسانی از آزمودنی‌ها را بارها در سنین مختلف بررسی می‌کند. این رویکرد دو امتیاز عمده دارد: اولاً چون عملکرد هر فرد را در طول زمان ردیابی می‌کند، پژوهشگران می‌توانند الگوهای مشترک و تفاوت‌های فردی در رشد را مشخص کنند. ثانیاً، تحقیقات طولی به پژوهشگران امکان می‌دهند تا روابط بین رویدادهای قبلی و بعدی و رفتار را بررسی کنند. از معایب این طرح این است که به خاطر تأثیرات خارج شدن آزمودنی‌ها از تحقیق، تمرین و اثر همدوره، تغییرات مرتبط با سن ممکن است تحریف شوند.
۲. طرح مقطعی: پژوهش گروه‌هایی از آزمودنی‌ها را که از لحاظ سن تفاوت دارند در مقطع زمانی یکسانی بررسی می‌کند. این طرح از طرح طولی کارآمدتر است. تحت تأثیر مشکلاتی از قبیل خارج شدن آزمودنی‌ها از تحقیق و تمرین قرار ندارد. اما امکان بررسی گرایش‌های رشد و فرد را فراهم نمی‌آورد. تفاوت‌های سنی ممکن است به خاطر اثر هم دوره تحریف شوند.
۳. طرح زنجیره‌ای: پژوهشگر چند تحقیق مقطعی یا طول مشابه را در زمان‌های مختلف بررسی می‌کند. طرح زنجیره‌ای امکان مقایسه‌های طولی و مقطعی را فراهم می‌آورد. اثر همدوره را آشکار می‌سازد. ممکن است همان مشکلات راهبردهای طولی و مقطعی را داشته باشد ولی این طرح به خودی خود به مشخص کردن مشکلات کمک می‌کند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی رشد لورا برک، جلد اول، فصل ۱، ص ۶۰

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان‌آموز، جلد اول، فصل ۲، ص ۱۹

-۹۰

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه روسو (مراحل رشد روسو)

پاسخ تشریحی:

روسو معتقد بود رشد کودک، طی چهار مرحله اصلی به پیش می‌رود: نوباوگی، کودکی، اواخر کودکی، نوجوانی. مرحله کودکی (از دو سالگی تا ۱۲ سالگی) زمانی شروع می‌شود که کودکان استقلال جدیدی را به دست می‌آورند (راه رفتن و ...). در این مرحله، کودکان صاحب نوعی استدلال می‌شوند، اما این استدلال از آن نوعی نیست که با رویدادهای دور یا امور انتزاعی سروکار داشته باشد؛ بلکه نوعی استدلال شهودی است که مستقیماً به حرکات و حواس بدنی وابسته است. مثلاً وقتی دختر بچه‌ای توپی را به درستی پرتاب می‌کند، این موفقیت، دانش شهودی او را از سرعت و فاصله نشان می‌دهد. یا وقتی پسر بچه‌ای با چوب زمین را می‌کند، دانشی شهودی از کاربرد اهرم را به نمایش می‌گذارد. با وجود این، در این مرحله، تفکر هنوز کاملاً تجسمی و حسی است. در این مرحله می‌توان مطالبی درباره کره زمین، با تمام کشورها، شهرها و رودخانه‌هایش به کودک آموخت اما اگر از او بپرسید: «جهان چیست؟»، احتمالاً خواهد گفت «قطعه‌ای مقواست».

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: نظریه‌های رشد ویلیام کرین، فصل ۱، ص ۴۰ تا ۴۲

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان‌آموز، فصل ۳، ص ۲۴

-۹۱

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه کلبِرگ (ویژگی‌های مراحل کلبِرگ)

پاسخ تشریحی:

ویژگی های مراحل از نظر کلی برگ عبارتند از:

- ۱- تفاوت های کیفی: مراحل از نظر کیفی با یکدیگر تفاوت دارند.
- ۲- کلیت های ساختاریافته. مراحل تنها پاسخ هایی مجزا نیستند بلکه الگوهایی کلی از تفکر هستند که به طور یکسان، خود را در خلال انواع متفاوتی از موضوعات، نشان می دهند.
- ۳- تسلسل غیرقابل تغییر: مراحل در تسلسلی غیرقابل تغییر آشکار می شوند. افراد نمی توانند مراحل را یک در میان سپری کنند یا به شکلی مختلط، از آنها عبور کنند. همه کودکان، الزاما به بالاترین مرحله نمی رسند؛ زیرا ممکن است آنها تحریک هوشی لازم را به دست نیاورند؛ ولی کودکان تا هنگامی که در مراحل به پیش می روند، این مراحل را به صورت منظم پشت سر می گذارند.
- ۴- وحدت سلسله مراتبی: افراد بینش های به دست آمده در مراحل اولیه تر را از دست نمی دهند، بلکه آنها را در چهارچوب های جدید و وسیع تری وحدت می بخشند و یکپارچه می کنند.
- ۵- تسلسل عمومی: تسلسل مراحل جنبه عمومی دارد و در همه فرهنگ ها یکسان است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: نظریه های رشد ویلیام کرین، فصل ۷، ص ۲۱۲ تا ۲۱۸

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، فصل ۱۰، ص ۹۷

-۹۲-

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: نظریه سیستم های بوم شناختی برنر (سطوح سیستم)

پاسخ تشریحی:

نظریه سیستم های بوم شناختی برنر توجیه بسیار متفاوت و کاملی را درباره تأثیرات موقعیتی بر رشد ارائه داده است. این نظریه فرد را به صورتی در نظر می گیرد که درون سیستم پیچیده روابطی رشد می کند که چندین سطح از محیط پیرامون بر او تأثیر می گذارند. سطوح مدل برنر عبارتند از:

میکروسیستم (ریزسیستم): عمیق ترین سطح محیط است که از فعالیت ها و الگوهای تعامل در محیط های نزدیک تشکیل می شود. برای اینکه در این سطح از رشد آگاه شویم باید به خاطر داشته باشیم که تمام روابط دوجتهی هستند. برای مثال، بزرگسالان بر رفتار کودکان تأثیر می گذارند ولی خصوصیات کودکان که تحت تأثیر عوامل زیستی و اجتماعی قرار دارند نیز بر رفتار بزرگسالان با آنها تأثیر می گذارند.

مزوسیستم (میان سیستم): ارتباط های بین میکروسیستم ها را در بر می گیرد. (مثل ارتباط والدین با مدرسه) اگروسیستم (برون سیستم): از موقعیت های اجتماعی تشکیل می شود که فرد در حال رشد را دربر نمی گیرد ولی با این حال بر تجربیات در موقعیت های نزدیک تأثیر می گذارد (مثل خدمات بهزیستی جامعه، محیط کار، شبکه اجتماعی دوستان و خانواده).

ماکروسیستم (کلان سیستم): بیرونی ترین سطح مدل است. این سطح، موقعیت خاصی نیست بلکه از ارزش ها، قوانین، آداب و رسوم و امکانات تشکیل می شود. (مثال ذکر شده در صورت سوال مبنی بر وجود ارزش هایی در جامعه برای ورود به دانشگاه به این سطح از سیستم اشاره دارد).

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: روانشناسی رشد لورا برک، جلد اول، فصل ۱، ص ۴۲ تا ۴۴

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، ص ۱۸۹

-۹۳-

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه ماهر (مراحل رشد ماهر)

پاسخ تشریحی:

مراحل رشد در نظریه ماهر به شکل زیر است:

۱. در خودماندگی بهنجار (تولد تا یک ماهگی): نوزاد بر حالت فیزیولوژیک درونی خود تمرکز می کند.
۲. همزیستی بهنجار (۱ تا ۵ ماهگی): نوزاد به محرکهای بیرونی بیشتر پاسخ می دهد، اما تحت تأثیر این خطای حسی است که او و مادرش یکی هستند.
۳. تفرد - جدایی: که شامل ۵ زیرمرحله است:
- تمایز (۵ تا ۹ ماهگی): در آغوش مادر، خود را عقب می کشد تا خودش و دنیای پیرامون را بررسی کند یعنی مانند جوجه ای است که از تخم بیرون آمده و دنیا را می نگرد.
- تمرین کردن اولیه (۹ تا ۱۲ ماهگی): مادر را به عنوان پایه و اساس جستجوی خود قرار می دهد.
- تکمیل تمرین کردن (۱۲ تا ۱۵ ماهگی): دنیای پیرامون را با شوقی جسورانه بررسی می کند. در ادامه این زیرمرحله را کاملتر توضیح می دهیم.

نزدیکی خواهی (۱۵ تا ۲۴ ماهگی): متوجه می شود که به مادر نیاز دارد، هرچند که همچنان در پی استقلال نیز هست.

آغاز ثبات شی (۲۴ تا ۳۰ ماهگی): تصویری درونی از مادر ایجاد می کند و می تواند جدا از او به عمل بپردازد.

تکمیل تمرین کردن (۱۲ تا ۱۵ ماهگی): ماهر بر قدرت سابق ذاتی جنبش و کنجکاوی تأکید می کرد و معتقد بود همین که کودکان توانایی راه رفتن را بیابند، لذت نوزادان در این فعالیت ها شدت پیدا می کند. کودکان نوپا چنان رفتار می کنند که گویی تمام جهان برای کنجکاوی های آنها ساخته شده است؛ یعنی به هنگام اکتشاف و بررسی، انگار می گویند: « دنیا اسباب سرگرمی من است ». زمین خوردن ها و افتادن ها کمترین اثری بر او ندارند و اغلب به نظر می رسد که کودک نوپا به حضور مادر خویش نیز بی اعتناست. کودک برای اینکه اطمینان حاصل کند، گاه گاهی به عقب برمی گردد و حضور مادر را بررسی می کند تا مطمئن شود که مادر هنوز در دسترس است. اما جنبه برجسته این مرحله، شیوه ای است که کودک به وسیله آن، اینچنین جذب کنجکاوهای خود می شود و به هیجان می آید. این دوره، زمانی است که کودک «درگیری عاشقانه ای با دنیا دارد». این مرحله، زمان گرانبهایی است که در آن، شور زیاد کودک می تواند بر ناپایداری هیجانی او غلبه یابد. شور و اشتیاق کودک تنها در مواردی به طور قابل ملاحظه ای فروکش می کند که مادر بسیار دخالت گر یا غیرقابل دسترس باشد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: نظریه های رشد ویلیام کرین، فصل ۱۳، ص ۳۹۸

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، فصل ۲۲، ص ۱۷۳

-۹۴

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: موضوعات اساسی رشد (دیدگاه بافتاری)

پاسخ تشریحی:

سوالها یا موضوعات اساسی که باید پاسخ آنها را از قلمروهای نظری دریافت کرد عبارتند از: (۱) وراثت یا محیط؟ (۲) پیوستگی یا گسستگی؟ (۳) تعامل بین قلمروها یا عدم تعامل آنها؟ (۴) نقش فعال یا منفعل کودک در شکلگیری سازمان روانی؟ (۵) تفاوت های فردی دارای چه ابعادی است؟ (۶) بافت اجتماعی فرهنگی در چه سطحی مداخله دارد؟

برای نظریه پردازانی که برچسب بافتاری بر پیشانی خود زده اند، تحول به منزله دستیابی به الگوهایی است که از درهم تنیدگی و تحکیم و تعامل داده های فردی و روابط فرهنگی شکل می گیرند. پاسخ آنها به موضوعات اساسی رشد (که در فوق ذکر شد) به ترتیب به این شکل است:

۱. تاکید بیشتر بر عوامل محیط است که با ساختهای زیست شناختی در تعامل هستند.
۲. تحول پیوسته است و تبادلهای فرد و محیط را در بر می گیرد.

۳. به دلیل تبعیت متقابل جنبه های فردی و محیطی، تمام جنبه های تحول رابطه تنگاتنگ با یکدیگر دارند.
۴. کودک در تعیین استقرار نوع محیط، چگونگی تغییر آن و چگونگی زیر تاثیر گرفتن رفتار در آینده نقش اساسی ایفا میکند. تاثیر کودک و محیط دوسویه است.
۵. تاکید بر نقش بندی یکتای رویدادهاست که در تبیین تفاوت های فردی رفتار سهمیم هستند.
۶. بافت اجتماعی به شکل اساسی عامل مهم تعیین کننده رفتار است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی ژنتیک (تحول روانی از تولد تا پیری)، فصل ۳، ص ۳۸ تا ۴۳

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، فصل ۱، ص ۹

۹۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: رشد هیجانی و اجتماعی میانسالی (ثبات و تغییر شخصیت)

پاسخ تشریحی:

پنج صفت اصلی شخصیت عبارتند از: روان رنجورخویی، برون گرایی، تجربه پذیری، تطبیق پذیری، وظیفه شناسی. تحقیقات طولی و مقطعی مردان و زنان آمریکایی نشان می دهند که تطبیق پذیری و وظیفه شناسی از سالهای نوجوانی تا میانسالی افزایش می یابند، در حالی که روان رنجورخویی کاهش می یابد و برون گرایی و تجربه پذیری تغییر نمی کنند یا اندکی کاهش می یابند - تغییراتی که بیانگر سر و سامان گرفتن و پختگی بیشترند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی رشد لورا برک، جلد دوم، فصل ۱۶، ص ۳۴۰ و ۳۴۴

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۲، فصل ۱۳، ص ۱۴۹

۹۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه بندورا (خودکارآمدی)

پاسخ تشریحی:

هنگامی که ما رفتارمان را نظم می بخشیم، در واقع به عمل مشاهده خود می پردازیم و پیامدهای عملکردمان را بر حسب معیارها و اهدافمان ارزیابی می کنیم. از سوی دیگر، بر اساس توانایی های کلی خود، به نتیجه گیری هایی درباره خودمان میرسیم. بندورا این قضاوت های کلی را ارزیابی های خودکارآمدی نامید. درسالهای اخیر، خودکارآمدی (self-efficacy) موضوع اصلی کارهای بندورا بوده است. او اعتقاد دارد که ارزیابی های خودکارآمدی تاثیر عمیقی بر سطح انگیزش ما دارد. بندورا به درمانگران اصرار می ورزد که به ارزیابی های خودکارآمدی در تشخیص و درمان مراجعان خود، توجه ویژه ای داشته باشند. برای مثال او اعتقاد دارد هنگامی که یک درمانگر روشی را برای درمان فوبی به کار می برد (هر روشی)، اگر به فرد این احساس داده شود که او قادر به چیره شدن بر محرک ترس آور است، درمان کارسازتر خواهد بود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: نظریه های رشد ویلیام کرین، فصل ۹، ص ۲۶۹ و ۲۷۸

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، ص ۱۱۲ و ۱۱۳

۹۷- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: مطالعه بتلهایم درباره درخودماندگی (نگرش به نشانه ها)

پاسخ تشریحی:

در خودماندگی اختلال نادر است که در آن کودک منزوی و گوشه گیر است و از تعامل پرهیز می کند. آنها همچنین اختلالات دیگری مثل خودتحریکی (مثلاً چرخاندن مکرر یک زیرسیگاری) و در موارد اندکی خودتخریبی (مثل گاز گرفتن دستها) نشان می دهند .

از نظر بتلهایم، در خودماندگی نتیجه تعاملات اولیه با محیط اجتماعی یعنی والدین و مراقبان است. او معتقد بود کودکان در خودمانده در ایجاد حس خودمختاری، یعنی این حس که می توانند بر محیط تاثیر بگذارند، شکست خورده اند . یکی از مهمترین جنبه های افراطی فلسفه بتلهایم، نگرش او به نشانه هاست. برای اغلب کسانی که در زمینه سلامت روانی کار می کنند، نشانه ها (برای مثال، خودتحریکی و شکلک های بخصوص) باید به کلی حذف شوند یا در بهترین حالت، به حد قابل تحملی برسند. اما بتلهایم خاطرنشان ساخت که در کودکان مبتلا به در خودماندگی، نشانه ها به طور خودبه خود برای رهایی یافتن و حتی تاحدی چیره شدن بر تنش ها به وجود می آیند. این نشانه ها، نشان دهنده بزرگترین موفقیت خودبه خودی کودک تا آن لحظه هستند. بر همین اساس، این نشانه ها شایستگی جلب توجه ما را دارند. اگر ما در مقابل، این نشانه ها را ناجور و کم اهمیت تلقی کنیم و مثلاً کودکان را دلسرد کنیم تا آنها را کنار بگذارند، آنگاه نمی توانیم احترام و توجه خودمان را به این کودکان منتقل کنیم.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: نظریه های رشد ویلیام کرین، فصل ۱۴، ص ۴۱۳

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، ص ۱۷۷

۹۸-

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه پیازه (محدودیت های مرحله عملیات منطقی عینی)

پاسخ تشریحی:

در نیمدوره عملیات عینی، کودک واجد توانایی عملیات منطقی می شود که زیربنای توانمندی های این مرحله از جمله نگهداری ذهنی است. منطقی که کودک در این سطح به آن دست می یابد منطقی است که از چارچوب عینی خود جداشدنی نیست یعنی به حضور مادی اشیا وابسته است. این منطق را هنوز نمی توان در مورد هر مفهوم و در هر زمینه ای به کار بست. استدلالهای مبتنی بر عملیات عینی از یک قلمرو به قلمروی دیگر انتقال پذیر نیست. به همین دلیل شاهد ناهمترای افقی (horizontal decalage) در داخل مرحله هستیم، یعنی یک تراز یکسان برای زمان بروز عملیات های مختلف وجود ندارد. برای مثال ممکن است به نگهداری مقدار رسیده باشد اما هنوز به نگهداری جرم نرسیده باشد. بر همین اساس می بینیم که نگهداری ذهنی به شکل تدریجی رخ می دهد و کودک به یکباره در انواع زمینه ها (تعداد، طول، توده، مایع) به نگهداری نمی رسد.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی ژنتیک (تحول روانی از تولد تا پیری)، فصل ۱۰، ص ۲۰۰

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، فصل ۹، ص ۷۱

۹۹-

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه ویگوتسکی (فلسفه آموزشی ویگوتسکی)

پاسخ تشریحی:

ویگوتسکی از پیشگامان دیدگاه بافتی به خصوص در حوزه رشد شناختی کودکان محسوب می شود. بر اساس نظریه فرهنگی- اجتماعی ویگوتسکی، رشد فرایندی مشارکتی است و یادگیری کودکان از طریق تعاملهای اجتماعی صورت می گیرد. هدایت بزرگسالان بیشترین کارایی را در کمک به کودک برای گذر از حیطه تقریبی رشد (ZPD) دارد. حیطه تقریبی رشد به فاصله میان آنچه کودک به طور کامل قادر به انجام آن است و آنچه نمی تواند بدون کمک دیگران انجام دهد اشاره دارد.

به گفته ویگوتسکی، هوش در اثر تعامل کودک و محیط رشد می کند و هدف ارزیابی ها باید ثبت و هدایت این فرایند جاری باشد. آزمودن پویا (dynamic testing) بر اساس مفهوم حیطه تقریبی رشد جایگزینی برای آزمون های ثابت سنتی (که توانایی های کودک را در یک لحظه مشخص اندازه گیری می کنند) به شمار می روند. آزمون های پویا برخلاف آزمون های ثابت، توانایی های بالقوه را از طریق ارایه پرسش ها، مثالها و توضیحات رهنمودی که ممکن است به کودکان کمک کنند تا در یک تکلیف مهارت به دست آورد، اندازه گیری می کنند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی رشد و تحول انسان پاپالیا، فصل ۷، ص ۲۹۹

منبع روان آموز: ضمیمه روان آموز (نکات پاپالیا)، ص ۳۰

۱۰۰- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۱

مبحث: نظریه پیازه (مرحله عملیات صوری)

پاسخ تشریحی:

پیاژه معتقد بود که زبان انعطاف پذیرترین وسیله بازنمایی ذهنی ماست. زبان با جدا کردن فکر از عمل، تفکر بسیار کارآمدتر از قبل را امکان پذیر می سازد. به رغم توانایی زبان، پیازه آن را عنصر اصلی در تغییر شناختی کودک نمی دانست. در عوض، او معتقد بود که فعالیت حسی - حرکتی به تصورات درونی از تجربه منجر می شود که کودکان بعداً با کلمات آنها را نام می برند. حتی اولین کلماتی که کودکان نوپا به کار می برند، مبنای حسی - حرکتی نیرومندی دارند. به علاوه، کودکان نوپا دامنه طبقات را مدتها قبل از اینکه از کلمات برای نامیدن آنها استفاده کنند، فرا می گیرند.

گرچه پیازه باور نداشت که زبان نقش اصلی در رشد شناختی کودکان دارد، ولی اهمیت آن را در نوجوانی قبول داشت. عملیات صوری به سیستم های مبتنی بر زبان و نمادهای دیگری نیاز دارد که به چیزهای واقعی وابسته نیستند، مانند نمادهایی که در ریاضیات عالی وجود دارند. دانش آموزان دوره متوسطه از این سیستم ها در جبر و هندسه استفاده می کنند. تفکر عملیات صوری، استدلال کلامی درباره مفاهیم انتزاعی را نیز در بر دارد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی رشد لورا برک جلد دوم، فصل ۷، ص ۳۹۸ و ۳۹۹ / فصل ۱۱، ص ۴۳

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۲، فصل ۲، ص ۲۹ / فصل ۴، ص ۵۵

۱۰۱- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۲

مبحث: نظریه پیازه (مراحل رشد اخلاقی)

پاسخ تشریحی:

در دوره حسی - حرکتی تحول اخلاقی در سطح "ناپیروی" قرار دارد. رفتارهای اخلاقی که وی هماهنگ با هنجارهای اجتماعی مهار آنها را در دست داشته باشد هنوز به معنای درست کلمه شکل نگرفته اند و رعایت دستورهای اخلاقی در بهترین سطح، در قید حضور یا رویارویی، و در نتیجه جزئی، ناپایدار و تعمیم ناپذیرند.

در نیم دوره پیش عملیاتی، ناپیروی اخلاقی جای خود را به "دیگریروی" یا پذیرش اخلاقی که مصدر آنها بزرگسالان هستند، می دهد. بنابراین کودک به یک مرجع اخلاقی برونی مجهز می شود. مسایل مربوط به تبعیت، اطلاعات و انضباط با شکل گیری این سطح اخلاقی در ارتباط است. کودک به تدریج و مخصوصاً با استقرار عملیات عینی منطقی کم کم به سوی اخلاق "خودپیروی" گام برمیدارد که با تغییر ظرفیت عملیاتی و فعالیت تعاونی و هم عملی یا تحقق عمل با مشارکت دیگری امکان پذیر است.

در اواخر نیمدوره عملیات عینی است که اخلاق دیگروپروی دوره استقرار خود را به پایان نزدیک ساخته و به سمت خودپروی در حرکت است و به تناسب محیط کودک و مبادله های اجتماعی فرهنگی وی در جهت همسو شدن با تغییراتی است که او را به سطح عملیات صوری سوق می دهد.

بنابراین به طور خلاصه می توان گفت که اخلاق ناپرووی در دوره حسی- حرکتی، دیگروپروی در نیم دوره پیش عملیاتی و نیمدوره عملیات عینی و خودپروی از اواخر نیم دوره عملیات عینی (حدود ۱۰ سالگی) دیده می شود.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: روانشناسی ژنتیک (تحول روانی از تولد تا پیری)، فصل ۳، ص ۱۵۲، ۱۵۷، ۱۶۱

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، فصل ۹، ص ۷۴

۱۰۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: نظریه ویگوتسکی (ارزشیابی)

پاسخ تشریحی:

بسیاری از روانشناسان دارای رویکردهای التقاطی، معتقدند در مطالعه رشد نیاز داریم تا متغیرهای درونی و محیطی گوناگون را در نظر بگیریم. این اظهارات معقول است اما تضادهای قابل توجه در نظریه ها را که هر کدام بر یکی از نیروها تاکید میکنند، کم جلوه می دهد. طرفداران پیازه اعتقاد دارند که کودک باید معنای مفاهیم را خودش کسب کند و محیط گراها معتقدند که یادگیری کودک به کمک دیگران صورت می گیرد. در اینجا تناقضی منطقی وجود دارد.

ویگوتسکی به پیروی از دیدگاه مارکس به دیالکتیک یعنی مجموعه ای از تضادها و تغییرات لازم برای حل آن، معتقد بود. او به عنوان یک نظریه پرداز دیالکتیکی، معتقد بود که زندگی پر از تناقض است و ما باید مطالعه کنیم که وقتی نیروهای متضاد با هم برخورد می کنند چه اتفاقی رخ می دهد. او اعتقاد داشت که روانشناسی باید چگونگی تعامل نیروهای متضاد رشد درونی و فرهنگی را مطالعه کند. بر این اساس، او سعی کرد در نظریه خود ارتباط بین دو مسیر رشد یعنی مسیر طبیعی که از درون سرچشمه می گیرد و مسیر تاریخی- اجتماعی که کودک را از بیرون تحت تاثیر قرار می دهد، را نشان دهد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: نظریه های رشد ویلیام کرین، فصل ۱۰، ص ۳۱۶

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، فصل ۱۳، ص ۱۱۹

۱۰۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه ویگوتسکی (خودگردانی کلامی)

پاسخ تشریحی:

بر اساس نظریه ویگوتسکی، ما به کمک کلمات، محرک های مصنوعی برای هدایت رفتار در خود به وجود می آوریم که در ابتدا آنها را از طریق تعاملات اجتماعی کسب می کنیم (مثل گفتن این به خودمان که تا ساعت ۸ تلویزیون ببین و بعد درس بخوان). لوریا که از شاگردان ویگوتسکی بود به تحلیل دقیقتر این مساله پرداخت و به درونی سازی فرمانهای بزرگسالان که کودک از آنها برای نظم دهی رفتار خویش استفاده می کند تمرکز کرد.

یافته های ویگوتسکی در مورد کارکرد خودنظم دهی گفتار، روشنی بخش تفکر کسانی شد که افراد مبتلا به اختلالات عصب شناختی را تشخیص می دادند. علاوه براین، عقاید ویگوتسکی در مورد خودنظم دهی کلامی، الهام بخش رویکردهای درمانی روانشناختی جدید برای بسیاری از مشکلات بود. مثال خوبی در این مورد، به وسیله مایکن بام و گودمن ارائه شد. آنها نشان دادند که شخص چگونه می تواند به یک دانش آموز بیش فعال، با استفاده از گفتار خود هدایت کننده، کمک کند تا خودکنترلی به دست آورد.

همچنین، روان درمانگران دیگری به گفتار خود هدایت کننده توجه کرده اند، هرچند ریشه تاریخی کار آنها به ویگوتسکی برنمی گردد. در این مورد، مثلاً می توان از آلبرت ایس و نظریه درمان عقلی - عاطفی او نام برد که سعی داشت به مراجعانش

کمک کند تا از طریق روشهای واقع گرایانه تری، با خودشان فکر و صحبت کنند. به طور کلی، روان درمانگری هایی که بر گفتگوی درونی تمرکز می کنند، در زیرگروه درمان های رفتاری - شناختی قرار می گیرند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: نظریه های رشد ویلیام کرین، فصل ۱۰، ص ۳۱۴

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، فصل ۱۳، ص ۱۱۹

۱۰۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه چامسکی (محدودیت های درون زاد)

پاسخ تشریحی:

چامسکی اصولاً معتقد است که ذهن ما دارای محدودیتهایی درونی (درون زاد) است که قواعدی را که ما مورد توجه قرار می دهیم، محدود می سازد. وقتی کودکان در حال فراگیری زبان هستند، این محدودیت ها در عمل به آنها می گویند: «وقت را برای توجه به چنین قواعدی تلف نکن، این قواعد اشتباه هستند». چنین محدودیتهایی، کودک را از تنگنای زبان شناختی علمی که باید همه قواعد و نظامهای گرامری قابل تصور را دربرگیرد، رها می سازد. کودکان از قبل می دانند که دستور زبان آنها، باید نوع خاصی باشد. یک محدودیت درونی عمده، این است که همه قواعد گشتاوری (تبدیلی) زبان باید وابسته به ساختار آنها، باشند. وابسته به ساختار بودن، یک سبک درونزاد در تجربه سازماندهی است و چیزی نیست (structure-dependent) که از شواهد ناشی شده باشد. بنابراین وابستگی به ساختار یک ویژگی درونزاد است که نوع قوانین تبدیل جمله های مثبت به جمله های سؤالی یا منفی را که کودکان باید فراگیرند، محدود می کند. کودکانی که در فرهنگ های مختلف رشد می کنند، قوانین تبدیل متفاوتی را فرامی گیرند، ولی آنها به طور خودکار می دانند که همه قوانین باید وابسته به ساختار باشند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: نظریه های رشد ویلیام کرین، فصل ۱۷، ص ۴۴۹

منبع روان آموز: روانشناسی رشد روان آموز، جلد ۱، فصل ۱۳، ص ۱۳۰

۱۰۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: نظریه های روانی اجتماعی بزرگسالی (نظریه وایلانت)

پاسخ تشریحی:

یکی از عوامل پیش بینی کننده مهم در زمینه بهداشت روانی دوران پیری، استفاده از دفاع های انطباقی در مقابله با مشکلات است. وایلانت در پژوهشی با مقایسه نحوه سازگاری مردان جوان با شرایط زندگی شان به وجود چهار ساز و کار انطباقی پی برد: پخته (مثل شوخ طبعی یا کمک به دیگران)، ناپخته (ابتلا به دردهایی که فاقد علت جسمانی مشخص هستند)، روانپریش (تحریف یا انکار واقعیت)، روان رنجور (سرکوب اضطراب یا دچار شدن به ترسهای غیرمنطقی). او در مطالعه ای نشان داد کسانی که در سنین جوانی و میانسالی از دفاع های انطباقی پخته مثل نوع دوستی، شوخ طبعی، سرکوب، آینده نگری و والایش استفاده کرده بودند بیشترین سازگاری روانی - اجتماعی را گزارش کردند. به گفته وایلانت، دفاع های انطباقی می توانند برداشت افراد را از واقعیت هایی که قادر به تغییر آنها نیستند، تغییر دهند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی رشد پاپالیا، فصل ۱۴، ص ۵۵۰ / فصل ۱۸، ص ۷۱۴

منبع روان آموز: ضمیمه روان آموز (نکات پاپالیا)، ص ۷۰ و ۱۰۴

روان شناسی بالینی:

۱۰۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

پاسخ تشریحی:

ماهیت روانشناسی بالینی، ترکیب علم و عمل است که این امر در تعاریف روانشناسی بالینی برجسته است. انجمن روانشناسی بالینی آمریکا، روانشناسی بالینی را اینطور تعریف می‌کند: رشته روانشناسی بالینی برای مفهوم پذیر و پیش بینی پذیر شدن، و کاهش ناسازگاری، ناتوانی و ناراحتی، و ارتقای انطباق پذیری، سازگاری و رشد شخصیتی، علم و نظریه و عمل را ادغام می‌کند. روانشناسی بالینی بر جنبه های عقلانی، هیجانی، زیست شناختی، روانشناختی، اجتماعی و رفتاری کارکرد انسان، در طول عمر، در فرهنگ های مختلف و تمامی سطوح اجتماعی اقتصادی تمرکز می‌کند. انجمن روانشناسی آمریکا نیز روانشناسی بالینی را اینطور تعریف می‌کند: هنر و فنی که با مسایل سازگاری انسان ها سر و کار دارد .

مدل دانشمند- درمانگر، معروف ترین مدل آموزشی و فلسفه غالب در روانشناسی بالینی است. این مدل بر پیوند علم و درمان بالینی تاکید می‌کند. طبق آن، روانشناسان در کنار مهارت درمانگری، با تبدیل تجارب خود به فرضیه های آزمون پذیر و آزمودن این فرضیه ها، به تولید دانش کمک می‌کنند. مدل دانشمند - درمانگر، حاصل کنفرانس بولدر-کلورادو بود به همین دلیل به آن مدل آموزشی بولدر هم گفته می‌شود. بنابراین، مدل بولدر به دلیل تاکیدی که بر پیوند علم و درمان بالینی دارد، بیشترین همخوانی را با ماهیت روانشناسی بالینی (پیوند علم و عمل) دارد. در زیر سایر مدل های آموزشی هم توضیح داده شده است .

مدرک دکترای روانشناسی: ویژگی های اصلی این مدرک عبارت است از تاکید بر مهارت های بالینی و عدم تاکید نسبی بر صلاحیت و قابلیت تحقیقاتی. پیشینه این رویکرد به کنفرانس آموزشی ول برمی گردد که در انتقاد به مدل دانشمند-درمانگر، به مدل های آموزشی مناسب برای درمانگری تاکید می‌کرد. به همین دلیل به آن مدل ول هم گفته می‌شود .

مدل دانشمند بالینی: نگرانی درباره عدم اثبات اثربخشی روش های درمانی و سنجش های فاقد اعتبار و پایایی، منجر به ایجاد مدل دانشمند بالینی شد. در این مدل، روانشناسان با ادغام اصول علمی و کار بالینی، بین فنون دارای اعتبار تجربی و فنونی که از لحاظ علمی کاذب هستند، تمایز می‌گذارند.

برنامه های آموزشی حرفه ای- علمی مرکب: این مدل مرکب از روانشناسی مشاوره، بالینی و مدرسه است. فرض این مدل این است که این سه تخصص در زمینه دانش با هم اشتراک دارند و مجموع کارهای مشترکی انجام می‌دهند. این مدل بر پهنه دانش روانشناسی تاکید می‌کند، نه عمق آن. این مدل بیشتر برای درمانگری مناسب است نه دانشگاهیان یا دانشمندان بالینی.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی بالینی فیرس، ص ۸۲-۸۵

منبع روان آموز: جلد ۱، ص ۷ و ۹

۱۰۷- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: آزمون بندر-گشتالت (روش اجرا)

پاسخ تشریحی:

آزمون طرح دیداری- حرکتی بندر-گشتالت برای بررسی آسیب مغزی احتمالی از طریق سنجش توانایی های دیداری - ساختاری به کار می‌رود. همچنین به عنوان یک آزمون هوشی غیر کلامی و همچنین در زمینه شخصیت و آسیب شناسی روانی نیز استفاده شده است. این آزمون شامل ۹ طرح است که فرد باید از روی آنها کپی کند. گرچه آزمودنی مجاز است که کارتها را بلند کند، اما مجاز نیست که کارتها را بچرخاند، مگر اینکه در فرایند تکمیل نقاشی خود باشد. اگر به نظر می‌رسد که طرح را چرخش داده و می‌خواهد به کشیدن از روی آن در وضعیت جدید شروع کند، آزمونگر باید کارت را به حالت مستقیم برگرداند و بگوید که باید از این زاویه کشیده شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: سنجش روانی مارنات، ص ۱۰۵۱

۱۰۸- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: تعریف و مسایل جاری روانشناسان بالینی (فعالیت‌های جاری)

پاسخ تشریحی:

روان‌درمانی از هر نوع، رایج‌ترین فعالیت روانشناسان بالینی است. دومین فعالیت رایج روانشناسان بالینی سنجش است، یعنی جمع‌آوری اطلاعات برای پاسخ دادن به سوالاتی مهم یا حل مساله. سنجش، به ویژه آزمون‌گیری، عنصر اصلی هویت حرفه‌ای روانشناسان بالینی محسوب می‌شود. در مبادی تاریخی نیز می‌خوانیم که جوهر روانشناسی بالینی، تاکید بر سنجش تفاوت‌های فردی بوده است. سایر فعالیت‌ها به ترتیب عبارتند از: تدریس، نظارت بالینی، تحقیق یا نگارش، مشورت دادن، امور اجرایی

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: روانشناسی بالینی فیرس، ص ۳۷

منبع روان آموز: جلد ۱، ص ۸

۱۰۹- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: درمان‌های روانپویشی (روان‌درمانی میان‌فردی)

پاسخ تشریحی:

یکی از رویکردهای کوتاه‌مدت و بینش‌مدار، روان‌درمانی میان‌فردی- IPT (interpersonal psychotherapy) از کلرمن و ویسمن است. روان‌درمانگری میان‌فردی، در میان درمان‌های روانپویشی بیشترین پشتوانه تجربی را دارد و یکی از صورت‌های ارزشمند درمان روان‌شناختی افسردگی اساسی است. افسردگی و اختلالات دیگر در بافت روابط میان‌فردی رخ می‌دهند و زندگی میان‌فردی بر خلق و رفتارهای دیگر انسان تاثیر می‌گذارد و خلق هم بر چگونگی اجرای نقش‌های میان‌فردی اثرگذار است. براساس این رویکرد، چهار مشکل میان‌فردی عمده موجب افسردگی و سایر انواع آسیب روانی می‌شود: فقدان‌های میان‌فردی، اختلافات نقش، انتقال‌های نقش، نارسایی‌های میان‌فردی.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی بالینی فیرس، ص ۳۷۶ / نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۳۲۰

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۵۵ و ۵۲

۱۱۰- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: درمان روانکاوی (مکانیزم‌های دفاعی)

پاسخ تشریحی:

منظور از فرافکنی (projection) نسبت دادن تکانه‌های درونی نامقبول خود به بیرون، معمولاً به دیگری است. در این مورد مراجع دیر رسیده است و بخشی در درون خودش در حال قضاوت اوست که چرا دیر رسیده است. اما این صدای قضاوتگر درونی را به درمانگر نسبت می‌دهد. فرافکنی اجازه نمی‌دهد که با مسایل درونی خودش (همچون احساساتی که به این قضاوتگر درونی دارد) مواجه شود و در عوض آنها را در رابطه با درمانگر تجربه می‌کند. می‌توانید در جدول زیر مروری بر تعاریف مکانیزم‌های دفاعی داشته باشید.

مکانیزم‌های دفاعی	
دفاع‌های پخته	
سرکوب (Suppression)	بی‌توجهی هشیارانه به احساس، حالت یا تکانه‌ای خاص
شوخی (humor)	یافتن جنبه‌های طنزآمیز یا طعنه آمیز سختی‌ها
والایش (sublimation)	ابراز اجتماع‌پسند تکانه‌های نامقبول برای خود یا اجتماع
دفاع‌های سطح بالا	
هماندسازی (identification)	درونی کردن خصوصیات دیگران از طریق شبیه آنها شدن
جابجایی (displacement)	انتقال احساسات مرتبط با یک فکر، شی یا شخص به فکر، شی یا شخص دیگر
توجیه عقلی (intellectualization)	استفاده افراطی از افکار و نظریات انتزاعی برای اجتناب از احساسات ناخوشایند
واکنش وارونه (reaction formation)	تبدیل یک تکانه نامقبول به تکانه مقبول
دفاع‌های ابتدایی	
انکار (denial)	پرهیز از واقف شدن به جنبه‌های ناخوشایند واقعیت بیرونی
فراکنی (projection)	نسبت دادن تکانه‌های درونی نامقبول خود به بیرون، معمولاً به دیگری
تقسیم کردن	جدا کردن تجربیات خود از تجربیات دیگران جهت سرپوش گذاشتن بر تناقضات رفتاری، فکری، عاطفی
گسست (dissociation)	وقفه در هویت، حافظه، هشیاری یا ادراک
بازگشت یا واپس‌روی (regression)	برگشت به مراحل قبلی رشد

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی بالینی گنجی، ص ۴۹۵

منبع روان آموز: روان‌آموز، جلد ۲، ص ۳۲

۱۱۱-

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: درمان روانکاوی (فنون درمان)

پاسخ تشریحی:

تحلیل در روانکاوی را می‌توان به ترتیب شامل این موارد دانست: ۱) مواجهه (confrontation)، ۲) روشن‌گری (clarification)، ۳) تفسیر یا تعبیر (interpretation)، ۴) بینش‌یابی یا مذاقه (Working through).

مواجهه و روشن‌گری در اصل شیوه‌های بازخورد هستند. در مواجهه درمانگر اطمینان پیدا می‌کند که مراجعان از اعمال یا تجربیات خاصی که تحلیل می‌شود آگاهی دارند. روشن‌گری، که اغلب با مواجهه آمیخته است، بازخورد روشن‌تر و مشروح‌تر درباره پدیده خاصی است که مراجع در حال تجربه کردن آن است. اینها مراحل مقدماتی هستند که به تفسیر و بینش‌یابی ختم خواهد شد.

تفسیر روشی است که معنای ناهشیارانه افکار و رفتار از طریق آن فاش می‌شود و از طریق آن می‌توانیم بیمار را وادار کنیم نگاه متفاوتی به افکار، رفتار، احساسات یا آرزوها پیدا کند. تفسیر مهمترین روش ایجاد بینش است. بینش در روانکاوی شرط اصلی و لازم شروع تغییر مثبت است. بینش یعنی فهم کلی تعیین‌کننده‌های ناهشیارانه احساسات، افکار و رفتارهای نامعقولی که شخص را ناراحت و آزرده می‌کند. وقتی شخص با این دلایل ناهشیارانه، مواجهه کامل و از آنها درک کاملی پیدا می‌کند، نیاز به دفاع‌ها و نشانه‌های روان‌رنجورانه رفع می‌شود.

معنای حقیقی بینش، با فرایند مذاقه یا بینش‌یابی وارد هشیاری بیمار می‌شود. مذاقه یعنی بررسی دقیق و مکرر طرز کار تعارضات و دفاع‌ها در حوزه‌های مختلف زندگی. بینش وقتی واقعیت می‌گیرد که مصادیق تأثیرگذاری آن بر زندگی و روابط فرد، به طرز دردناکی یکی پس از دیگری روشن شود. طولانی شدن روانکاوی سنتی تا حدی به همین دوره طولانی مذاقه برمی‌گردد.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: روانشناسی بالینی فیرس، ص ۳۶۹ / نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۵۶
منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۳۴

۱۱۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: روانشناسی سلامت (رابطه شخصیت و سلامتی)

پاسخ تشریحی:

دو متخصص قلب به نام فریدمن و روزنمن ارتباط شخصیت یا سبک کنار آمدن با پیامدهای بهداشتی ناگوار را بیان کردند. آنها مجموعه‌ای از خصوصیات و رفتارها تحت عنوان الگوی رفتار نوع A را معرفی کردند: معتقدند زمان خیلی زود می‌گذرد، در تکالیفی که مستلزم پاسخدهی با تأخیر است ضعیف عمل می‌کنند، حتی وقتی مهلتی در کار نیست هم با حداکثر قوا کار می‌کنند، زودتر از وقت مقرر سر قرار حاضر می‌شوند، در صورت ناکامی پرخاشگر و متخاصم می‌شوند، کمتر از دیگران خستگی خود را اظهار می‌دارند و نشانه‌های بدنی کمتری را گزارش می‌کنند، انگیزه شدیدی دارند تا بر محیط فیزیکی و اجتماعی خود مسلط شوند و بر آن کنترل داشته باشند.

مطالعات اولیه نشان دادند بین رفتار نوع A و بیماری قلبی عروقی رابطه هست؛ اما مطالعات جدیدتر نشان می‌دهد این رابطه خیلی قوی نیست. اکثر افراد نوع A، بیماری قلبی عروقی ندارند؛ اما نسبتاً بیشتر در معرض خطر ابتلا به بیماری قلبی عروقی هستند. این مطالعات نشان دادند که مولفه عصبانیت - خصوصیت در الگوی رفتار نوع A بیش از سازه کلی شخصیت نوع A بیماری قلبی عروقی را پیش‌بینی می‌کند. بنابراین روانشناسان سلامت جهت پیش‌گیری از بیماری قلبی-عروقی در افراد در معرض خطر می‌توانند روی کاهش خصومت در این افراد متمرکز شوند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی بالینی فیرس، ص ۵۱۱

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۱۸۶

۱۱۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: تعریف و مقایسه روان‌درمانی‌ها (عوامل مشترک روان‌درمانی)

پاسخ تشریحی:

بیشتر انواع روان‌درمانی‌ها در مجموعه‌ای از عوامل مشترک هستند که از حد و مرزهای نظری و درمانی فراتر می‌رود. تنها زمینه‌ای که روان‌درمانگران بیشترین اتفاق نظر را در رابطه با عوامل مشترک درمان دارند، برقرار کردن اتحاد درمانی نیرومند است. همه درمانگران رابطه را عامل شفاف‌بخش اصلی نمی‌دانند، اما تقریباً همه آنها به اهمیت بی‌همتای رابطه اذعان دارند. رابطه درمانی همواره یکی از عوامل تعیین‌کننده اصلی موفقیت روان‌درمانی بوده است؛ و در انواع روان‌درمانی‌ها، حداقل ۱۲ درصد نتیجه به علت رابطه درمانی است. اتحاد درمانی شامل این ابعاد است: الف) پیوندهای هیجانی شکل گرفته بین درمانگر و مراجع (مثل اعتماد و علاقه)، ب) درک متقابل و مشترک از کاری که قرار است انجام شود (تکالیف) و آنچه قرار است حاصل شود (اهداف). بنابراین، اتحاد درمانی یعنی رابطه و پیوند درمانگر و مراجع و توافق نظر آنها بر سر تکالیف و اهداف.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۱۱ / روانشناسی بالینی فیرس، ص ۳۳۸

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۹

۱۱۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: درمان فراشناختی (مقایسه درمان شناختی و فراشناختی)

پاسخ تشریحی:

فرض بنیادی درمان‌های شناختی رفتاری مانند بک و الیس آن است که اختلال یا سوگیری در تفکر موجب اختلال روانشناختی می‌شود. آنها بر نقش محوری باورهای ناکارآمد تاکید دارند. درمان فراشناختی بعنوان یک اصل کلی با این دیدگاه موافق است و همین امر آن را در زمره درمانهای شناختی قرار می‌دهد. ولی فرق آن در توجه به سبک خاص تفکر و انواع باورهایی است که نظریه‌های دیگر به عنوان علت اختلال روانشناختی بر آن تاکید نمی‌کنند. درمانهای شناختی-رفتاری درمانهای محتومدار هستند که در آن محتوای افکار و باورهای فرد به چالش کشیده می‌شود. اما درمان فراشناختی یک درمان فرایندمدار است که تمرکز آن بر فرایندهای شناختی است.

بنابراین، درمان فراشناختی به بررسی و واقعیت‌سنجی افکار و باورهای شخص نمی‌پردازد، بلکه آنها را فرآورده‌های فرایند تفکر می‌داند و بر تغییر نحوه پاسخ دهی فرد به این باورها و فرایندهای شناختی و فراشناختی که باعث شکل‌گیری آنها شده تمرکز می‌کند. هدف در این درمان تغییر مولفه‌های سندرم شناختی-توجهی و باورهای فراشناختی است، نه محتوای فکر. سندرم شناختی توجهی شامل چهار مولفه است: نگرانی، نشخوار فکری، پایش تهدید، راهبردهای مقابله نامناسب. در رویکرد شناختی، مدل ABC به ترتیب به رویداد فعال‌کننده (A)، طرحواره یا باور غیرمنطقی (B)، پیامدهای هیجانی و رفتاری (C) اشاره دارد. درمان فراشناختی این مدل را مورد تجدیدنظر قرار داده است که به مدل AMC معروف است. در این مدل عامل پیشایند (A) یک رویداد شناختی درونی است، نه یک موقعیت خاص. مولفه M نیز به معنای باورهای فراشناختی و سندرم شناختی-توجهی است که باورها (B) تحت تاثیر آنها هستند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: : درمان فراشناختی افسردگی و اضطراب، نوشته ولز، ترجمه محمدخانی، ص ۲۶ و ۲۷

منبع روان آموز: ضمیمه روان آموز، ص ۴

-۱۱۵

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: رویکرد سازه‌نگری

پاسخ تشریحی:

سازه‌نگری (constructivism) در مقابل تجربی‌نگری (empiricism) قرار می‌گیرد. ادعای اصل سازه‌نگری این است که یک واقعیت عینی و مستقل در بیرون از ما قرار ندارد، بلکه واقعیت در درون هر یک از ما ساخته می‌شود. مراجعان و مشکلات آنان را نمی‌توانیم به طور کامل و مستقیم بشناسیم، فقط می‌توانیم از برداشت خودمان به آنها آگاهی یابیم. تاکید بر برداشتهای متفاوت از یک چیز، به یک رویکرد پست‌مدرن اشاره دارد.

دو نوع درمان سازه‌نگر عبارتند از درمان متمرکز بر راه‌حل و قصه‌درمانی یا درمان روایتی. این درمانها چند ویژگی مشترک دارند: جزو درمان‌های جدید کوتاه‌مدت هستند؛ به جای علل مشکلات بر تغییر و امکانات تاکید دارند؛ به جای واقعیت عینی، بر دیدگاه منحصربه‌فرد و ذهنی یا روایت خودساخته مراجع اهمیت می‌دهند.

روانکاوی ارتباطی جزو درمان‌های روانپویشی است اما با رویکرد سازه‌نگر همخوانی دارد. در روانکاوی ارتباطی گفته می‌شود که روابط دارای بعد عینی یا objective (رویدادهایی که عملاً اتفاق می‌افتد) و بعد ذهنی یا subjective (بازنمایی رابطه در ذهن شخص یا نحوه ادراک رابطه توسط او) هستند. نباید تصور کنیم نظر درمانگر به شکل عینی صحیح است؛ بلکه تحلیل درمانگر همیشه ذهنی است. تفسیر بعنوان یک نگاه جایگزین به مراجع ارایه می‌شود تا خودش به صورت خودآگاه با در نظر داشتن آن تفسیر، تصمیم بگیرد. این رویکرد همخوانی زیادی با روندهای فکری امروزی پست‌مدرن، سازه‌نگری (یا ساخت‌گرایی) و ذهن‌گرایی (intersubjectivism) دارد چون نکته محوری این روندها این است که دیدگاه درست یا غلط وجود ندارد، اما دیدگاه‌هایی که به صورت مشترک می‌سازیم، بسیار بامعنی هستند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۷۲۳-۷۲۵ / روانشناسی بالینی گنجی، ص ۵۲۵
منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۵۱ و ۱۵۵

۱۱۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: درمانهای شناختی (فرد آرمانی)

پاسخ تشریحی:

بر اساس رویکرد شناختی الیس، دانشمند آرمان عالی بشریت است زیرا دانشمندان خود را به زندگی معقول متعهد می‌دانند، زندگی گردآوری اطلاعات و به کار بردن منطق برای حل کردن مشکلات. ارتباط صادقانه و روراست، ارزشهای ذاتی در علم هستند. دانشمندان لذتجویان بلندمدتی هستند که از پژوهش درباره امور نامعلوم عمیقاً لذت می‌برند و توسط خواسته‌های "حتماً باید موفق شوند" برانگیخته نمی‌شوند. کشفیات علم، دلیلی بر ارزش فلسفه مبتنی بر منطق و تجربی‌نگری است.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۵۰۱

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۱۱۸

۱۱۷- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: درمان وجودی (رابطه درمانی)

پاسخ تشریحی:

وجودنگرها مثل روانکاوان معتقدند بیماران الگوهای قبلی ارتباطی خود را تکرار می‌کنند و روابط انتقالی شکل می‌دهند. آنها معتقدند انتقال به این علت شکل می‌گیرد که بیماران خود را مفعول می‌کنند که مانع از انعطاف‌پذیری و پذیرش شیوه‌های اصیل بودن- در- دنیای درمان می‌شود.

رابطه درمانی برای روان‌درمانی وجودی، بخشی از فرآیند تغییر و منبع اصلی محتوای درمان است. در رابطه درمانی بعنوان بخشی از فرایند درمان، درمانگر هنگام رویارویی اصیل به بیمار کمک می‌کند از شیوه‌های اجتناب از رویارویی خود آگاه شود. رابطه درمانی بعنوان منبع محتوا، سبک بیمارگون مراجع را به زمان حال می‌آورد. از نظر وجودگرایی مثل باس و بینزوانگر که گرایش روانکاو دارند، رابطه انتقالی اولین محتوایی است که باید تحلیل شود.

در زمینه رابطه راجرزی، وجودگرایان قبول دارند که درمانگر باید در آغاز اصیل تر و همخوان تر از بیمار باشد. همچنین با همدلی موافق هستند که باعث درک دنیای مراجع می‌شود. اما قبول ندارند که درمانگر باید توجه مثبت نامشروط ارایه کند چون با اصالت درمانگر در تضاد است.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۱۸۴

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۶۵

۱۱۸- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: درمان‌های موج سوم (ACT و DBT)

پاسخ تشریحی:

پذیرش و ذهن‌آگاهی (mindfulness) بعنوان موج سوم وارد درمانهای شناختی-رفتاری استاندارد شده است. درمانهای موج سوم مانند درمان پذیرش و تعهد (ACT)، رفتاردرمانی دیالکتیکی (DBT) و درمان شناختی مبتنی بر ذهن‌آگاهی (MBCT)، ترکیبی از فلسفه، علم و کاربرست غربی و شرقی هستند. آنها از غرب بر درمانهای رفتاری و شناختی و از شرق بر

توجه، پذیرش و ارتقای وقایع خصوصی متکی هستند. رفتاردرمانگران موج سوم مانند ACT و DBT به افراد کمک می‌کنند تا تجربیات چالش برانگیز را بپذیرند و خود را به عمل کردن مطابق با ارزشهای اساسی‌شان متکی کنند. DBT از ذهن‌آگاهی برای هشیارتر بودن نسبت به زمان حال بدون قضاوت یا رد آنچه تجربه می‌شود، می‌پردازد. مراجع یاد می‌گیرد بدون قضاوت محیط درونی و بیرونی خود را مشاهده کند و آن را شرح دهد. آنها یاد می‌گیرند با تمرکز کامل بر آنچه انجام می‌دهند و تجربه می‌کنند، مشارکت کنند. همچنین در درمان ACT، ذهن‌آگاهی به افکار و احساسات امکان می‌دهد به هشیاری بیابند و بروند و زمینه را برای پذیرش آنها فراهم می‌کند. در این حالت، افکار و احساسات دیگر بعنوان واقعیت جدی در نظر گرفته نمی‌شوند، و فقط فرضیه‌هایی خواهند بود که رفتار را کنترل نمی‌کنند. وقتی افراد آزادتر شوند به انتخاب رفتار بر اساس ارزش‌های اساسی و عمل متعهدانه خواهند پرداخت.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۵۴۲

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۱۲۶

۱۱۹-

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: مقیاس بالینی چندوجهی میلون

پاسخ تشریحی:

نسخه سوم مقیاس بالینی چندوجهی میلون شامل مقیاس‌هایی در ۵ گروه است:

- ۱- شاخص تغییردهنده (اصلاحی): افشاگری (X)، مطلوب بودن (Y)، تحقیر (Z)، روایی (V)
- ۲- الگوهای شخصیت بالینی: اسکیزوئید (1)، وابسته (3)، ضداجتماعی (6A)، نافع-پرخاشگر یا منفی‌گرا (8A)، اجتنابی (2A)، نمایشگر (4)، پرخاشگر (6B)، خودناکام‌ساز (8B)، افسرده (2B)، خودشیفته (5)، جبری (7)
- ۳- آسیب‌شناسی شدید شخصیت: اسکیزوتایپی (S)، مرزی (C)، پارانویایی (P)
- ۴- نشانگان‌های بالینی: اضطراب (A)، جسمانی‌شکل (H)، دوقطبی:مانیایی (N)، افسرده‌خویی (D)، وابستگی به الکل (B)، وابستگی به دارو (T)، فشار روانی پس از آسیب (PT)
- ۵- نشانگان‌های شدید: اختلال فکر (SS)، افسرده عمده (CC)، اختلال هذیانی (PP)

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: سنجش روانی مارنات، ص ۶۶۱

منبع روان آموز: جلد ۱، ص ۱۱۰

۱۲۰-

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: مصاحبه سنجشی (تکنیک‌های مصاحبه)

پاسخ تشریحی:

برخی از بیماران به طور نادرست و بدون اینکه توضیح دهند چرا، معانی و اهمیت خاصی به تجارب خود اهمیت می‌دهند. در چنین شرایطی، مصاحبه‌گر باید بکوشد تا دلایل چنین ادعاهایی را معلوم سازد. این امر توسط تکنیک کنکاش انجام می‌شود. در مورد بیماران هذیانی، یا بیمارانی که تماس اندکی با واقعیت دارند، کنکاش وسیله‌ای اساسی است تا بدون اینکه بیمار احساس کند با او مقابله می‌کنند، به او کمک شود داستان خود را بیان کند. کنکاش جهت تعیین محتوای فکری بیمار از نظر عقاید انتساب و هذیان‌ها بسیار مفید است. در این تکنیک، مصاحبه‌گر به تعبیر بیمار اعتراض نمی‌کند و آنها را به بحث نمی‌کشد و فقط با بررسی دقیق متوجه می‌شود که تجارب او به چه صورت رخ می‌دهند. در ادامه توضیح مختصری از سایر گزینه‌ها ارائه شده است.

تصریح یا اختصاصی کردن: وقتی بیمار مبهم صحبت می‌کند یا پاسخهای تک‌کلمه‌ای می‌دهد اما مصاحبه‌گر به اطلاعات دقیق و صریح نیاز دارد؛ مصاحبه‌گر به سوالهای بسته تغییر مسیر می‌دهد.

تعمیم: وقتی بیمار به جای اطلاعات کلی درباره الگوهای رفتاری ثابت و مکرر که مصاحبه‌گر به آن نیاز دارد، اطلاعاتی اختصاصی و محدود به یک زمینه خاص بیان می‌کند؛ مصاحبه‌گر با استفاده از اصطلاحاتی مثل معمولاً و اغلب، تلاش می‌کند اطلاعات کلی‌تری دریافت کند.

وارسی علایم: زمانی که بیمار به صورتی مبهم مشکلش را بیان می‌کند، مصاحبه‌گر می‌تواند فهرستی از علایم را برای تعیین آسیب‌شناسی روانی به او ارائه کند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: اصول مصاحبه بالینی اوتمر، جلد ۱، ص ۸۱

۱۲۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: روانشناسی فردنگر آدلر (فرایندهای درمان)

پاسخ تشریحی:

از نظر آدلر، تلاش برای برتری انگیزه اصلی شخصیت انسان است. شخصیت‌های بیمارگون کسانی هستند که امید ندارند بتوانند به شیوه اجتماعی سازنده‌ای به برتری دست پیدا کنند. آنها برای برای دستیابی به برتری یکی از چهار هدف خودخواهانه را انتخاب می‌کنند: توجه‌طلبی، قدرت‌طلبی، انتقام‌جویی، اعتراف به ضعف و شکست.

یکی از فنونی که درمانگران آدلری برای کمک به مراجع جهت ارزیابی دوباره پیامدهای اهداف خودخواهانه به کار می‌برند ایجاد تصویر ذهنی است تا مراجع ماهیت هدف‌های خود را مجسم کند (مثلاً فردی که دنبال توجه‌طلبی است خود را به صورت یک دلقک تجسم کند).

درمانگر همچنین روش‌هایی را مطرح می‌کند تا به مراجع کمک کند از بازگشت به عادات‌های قدیم پاسخ دادن به هدف‌های خودخواهانه اجتناب کند. "مچ‌گیری از خود" فنی است که مراجعان در جریان انجام دادن رفتار مخرب (مثلاً پرخوری) مچ خود را بگیرند. مراجعان در اثر تمرین، از جمله تمرین درونی پیش‌بینی پرخوری، می‌توانند یاد بگیرند که شرایط را پیش‌بینی کنند و به جای اینکه به طور خودکار به هدف‌های مخرب پاسخ دهند، توجه خود را به پیامدهای سازنده‌تر برگردانند.

همچنین، درمانگر از فنونی استفاده می‌کند تا مراجع را ترغیب کند گزینه‌های جدید را برای زندگی امتحان کند. یکی از این فنون «انگار که» (as if) است. برای مثال مراجعی که از قرار گذاشتن با دیگران واهمه دارد، طوری عمل کند انگار که اعتماد به نفس زیادی دارد.

برای مراجعانی که معتقدند فقط موقعی تغییر می‌کنند که بتوانند هیجان‌های شدید خود را مهار کنند، «فن شستی» یا فشار دادن دکمه به کار برده می‌شود که ثابت می‌کند آنها می‌توانند هیجان‌های خود را مهار کنند. در این فن، مراجع رویدادهای خوشایند و ناخوشایند را تجسم کرده و به احساسات همراه آن توجه می‌کند؛ و با فشردن دکمه روی افکار خاص می‌تواند تصمیم بگیرد به چه فکر کند و چه احساسی ایجاد کند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۱۰۹

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۴۶

۱۲۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه شناختی بک (خطاهای شناختی)

پاسخ تشریحی:

در درمان شناختی بک به یک سری خطاهای شناختی اشاره می‌شود که فرد آنها را به شکل افکار خودکار تجربه می‌کند. در انتزاع‌گزینی، شخص فقط یک تجربه را معیار ارزیابی خودش قرار می‌دهد و بقیه موارد را نادیده می‌گیرد. مثلاً درصد پایین

در درس آمار (بدون توجه به درصدهای خوب در سایر دروس) نشان می‌دهد که آدم خنگی هستیم. در جدول زیر می‌توانید مروری بر شایع‌ترین خطاهای شناختی داشته باشید.

خطاهای شناختی	
تعمیم مغرط	اگر موضوعی در یک موقعیت درست است، در هر موقعیت دیگری که حتی شباهت اندکی دارد، نیز درست است. مثال: او مرا بلاک کرده، پس هیچ کس دوستم ندارد.
انتزاع‌گزینی	شخص فقط یک تجربه را معیار ارزیابی خودش قرار می‌دهد و بقیه موارد را نادیده می‌گیرد. مثال: نمره کم در ریاضی (بدون توجه به نمره بالا در ادبیات) نشان می‌دهد که آدم خنگی هستیم.
مسئولیت‌پذیری افراطی	شخص خود را مسئول تمام رویدادهای بد و ناگوار می‌داند. مثال: همه‌اش تقصیر من است که شرکت نتوانست در آن پروژه موفق شود
تفکر دومقوله‌ای (همه یا هیچ)	هر چیزی یا در این انتها قرار دارد یا در انتهای دیگر (سفید یا سیاه، خوب یا بد). مثال: یا موفق خواهم شد یا شکست سختی خواهم خورد/ دیگران یا دوستم دارند یا از من متنفرند
ارجاع به خود	شخص خود را کانون توجه می‌داند و هر اتفاقی را به خود نسبت می‌دهد. مثال: همه دوستانم می‌دانند که شکست خورده‌ام و دارند به من می‌خندند.
فاجعه‌انگاری	مثال: قلبم تند می‌زند، پس حتما در حال سگته کردن هستم
استدلال هیجانی	مثال: احساس میکنم اتفاق بدی می‌افتد، پس حتما اینطور می‌شود
انتظارات غیرمنطقی	مثال: باید کامل باشم و هیچ ضعفی نداشته باشم
برچسب زدن	مثال: من بی‌عرضه هستم
نتیجه‌گیری شتاب‌زده/ذهن‌خوانی	مثال: آنجا که گفت کارمندان خوب کار نمی‌کنند، منظورش من بودم.
خطای پیش‌گویی	مثال: من می‌دانم که موفق نخواهم شد

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۵۰۶

منبع روان‌آموز: جلد ۲، ص ۱۱۹

۱۲۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: روان‌درمانی (عوامل مشترک درمانها)

پاسخ تشریحی:

لمبرت و واوگلز بر اساس یک فرایند متوالی که با نتیجه مثبت درمان رابطه دارد، عوامل مشترک درمان‌ها را فهرست‌بندی کرده‌اند. طبق این فرایند، عوامل حمایتی زمینه را برای عوامل یادگیری فراهم می‌کند که به عوامل کنشی (عملی) منتهی می‌شود.

عوامل حمایتی، عوامل مربوط به رابطه درمانی است و شامل این موارد است: تخلیه هیجانی، همانندسازی با درمانگر، کاهش انزوا، رابطه مثبت، اطمینان خاطر مجدد، رهایی از تنش، ساختار، اتحاد درمانی، مشارکت فعال درمانگر و مراجع، تخصص درمانگر، گرم بودن و احترام گذاشتن و همدلی، پذیرا بودن و خلوص درمانگر، اعتماد.

عوامل یادگیری به تغییر در باورها و نگرش‌های مراجعان مربوط است و شامل این موارد است: توصیه، تجربه عاطفی، جذب تجربه‌های مشکل، تغییر انتظار درباره تاثیرگذاری درمان، یادگیری شناختی، تجربه هیجانی اصلاحی، کند و کاو چهارچوب مرجع درونی، بازخورد، بینش، استدلال منطقی.

عوامل کنشی به تغییرات رفتاری در نتیجه درمان اشاره دارد و شامل این موارد است: تنظیم رفتاری، تسلط شناختی، تشویق برای روبه رو شدن با ترس‌ها، خطر کردن، تلاش‌های تسلط‌آور، الگوبرداری، تمرین، واقعیت‌آزمایی، تجربه موفق، تدقیق.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی بالینی فیرس، ص ۳۳۸

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۹

۱۲۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: سطوح تفسیر

پاسخ تشریحی:

روانشناسان رویکردهای مختلف، اطلاعات حاصل از بیمار را به سه شیوه مختلف در نظر می‌گیرند: نمونه، همبسته، علامت (۱) نمونه (sample): در این رویکرد، اطلاعات به دست آمده از سنجش را نمونه‌ای از رفتارهای فرد در بیرون از جلسه در نظر می‌گیرند و بر اساس آن تعمیم‌دهی صورت می‌گیرد. (مثال: مشکل در مقیاس حافظه و کسلر، نمونه مشکلات حافظه کلی بیمار است)

(۲) همبسته (correlate): این رویکرد معتقد است که داده‌های جمع‌آوری شده با داده‌ها یا چیزهای دیگری همبستگی دارند. بنابراین از داده‌های سنجش می‌توان برای استنباط همبسته‌های رفتاری، نگرشی یا هیجانی استفاده کرد (مثال: همبستگی افسردگی با مشکل در روابط اجتماعی)

(۳) علامت (sign): در این رویکرد، اطلاعات به دست آمده از بیمار را علامتی از حالات زیربنایی در نظر می‌گیرند. به جز رفتارگرهای افراطی، بسیاری از متخصصان بالینی، مشاهدات خود و پاسخهای بیمار را برای استنباط عوامل زیربنایی استفاده می‌کنند. (مثال: کیفیت ضعیف شکل در پاسخ بیمار در آزمون رورشاخ علامت واقعیت‌آزمایی ضعیف است). تفسیر در این سطح مستلزم یک سیستم نظریه منسجم از انواع فرضیه‌ها و نتیجه‌گیری‌هاست.

می‌توان روانشناسان را در سه طبقه تفسیری کلی جای داد:

(۱) روانشناسان رفتارگرا: این گروه بر اساس مشاهدات یا گزارش‌های دریافتی مستقیم از بیمار یا مشاهده‌گران دیگر، اطلاعاتی از بیمار جمع‌آوری می‌کنند. آنها این داده‌های جمع‌آوری شده را نمونه در نظر می‌گیرند.

(۲) روانشناسان تجربی و عینی‌گرا (رویکرد روانسنجی): این گروه برای پیش‌بینی بر اساس ملاک‌های نسبتاً اختصاصی از آزمون‌های عینی استفاده می‌کنند. آنها داده‌های جمع‌آوری شده را بعنوان همبسته در نظر می‌گیرند.

(۳) رویکرد روانپویشی: این گروه به دنبال حالات و تعیین‌کننده‌های درونی هستند و از آزمون‌های فرافکن، مصاحبه‌های بالینی بی‌ساختار و دیگر منابع برای جمع‌آوری داده استفاده می‌کنند. آنها داده‌های جمع‌آوری شده را بعنوان علامت یک حالت زیربنایی در نظر می‌گیرند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی بالینی فیرس، ص ۳۰۵

منبع روان آموز: جلد ۱، ص ۱۴۶

۱۲۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه شخصیت راجرز

پاسخ تشریحی:

از نظر راجرز، گرایش و نیروی انگیزشی بنیادی انسان، حفظ و ارتقای تجربه کردن خویش یا "خودشکوفایی" است. ما انسان‌ها با "ارزش‌گذاری ارگانیزمی" زاده شده‌ایم که به ما امکان می‌دهد تجربیاتی را که عامل بهبود یا پیشرفت زندگی خود می‌دانیم (یعنی منجر به خودشکوفایی می‌شود)، مثبت ارزیابی کنیم و برای تجربیاتی که مانع رشدمان می‌شوند ارزش منفی قائل شویم. اما از سویی دیگر، "نیاز به توجه مثبت"، نیرومندترین نیاز برای شخص در حال رشد است. این نیاز آنقدر نیرومند است که می‌تواند از ارزش‌گذاری ارگانیزمی الزام‌آورتر شود و فرد بیشتر از تجربیاتی که ارگانیزم را شکوفا می‌کند، مجذوب توجه مثبت دیگران می‌شود. افراد یاد می‌گیرند به همان صورتی که دیگران به آنها توجه کرده‌اند، به خودشان توجه کنند و بر اساس رفتاری خاص، خود را دوست داشته باشند یا از خود بیزار باشند. این حرمت نفس آموخته‌شده منجر می‌شود بعضی از رفتارها که از

لحاظ ارگانیک رضایت‌بخش تجربه نمی‌شود و واقعا خوشایند نیستند مثبت تلقی شود. (مثل زمانی که ساعتها مطالبی کسل‌کننده را می‌خوانیم و با گرفتن نمره‌ای عالی خشنود می‌شویم). وقتی افراد مطابق ارزش‌های درونی‌شده دیگران شروع به عمل می‌کنند، گفته می‌شود "شرایط ارزش" را آموخته‌اند، یعنی در صورتی برای خودشان ارزش مثبت قائل می‌شوند که طبق این شرایط زندگی کنند. به این ترتیب، فرد دیگر نه توسط ارزش‌گذاری ارگانیک درونی، بلکه توسط شرایط ارزش بیرونی (که درون‌فکنی شده است) هدایت می‌شود. اگر فرد "توجه مثبت بی‌قید و شرط" را تجربه کند، هیچ نوع شرایط ارزشی ایجاد نخواهد شد، نیاز به توجه مثبت و حرمت‌نفس با ارزیابی ارگانیک در تضاد نخواهد بود، و فرد دارای "کارکرد کامل" خواهد بود.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: نظریه‌های روان‌درمانی و مشاوره پروچاسکا، ص ۲۱۱-۲۱۳

منبع روان آموز: جلد ۲، ص ۷۱

روان‌شناسی عمومی:

۱۲۶-

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: حافظه (حافظه فعال)

پاسخ تشریحی:

انواع رمزگذاری در حافظه فعال عبارت است از:

- آوایی: ارقام به صورت صدای تلفظ آنها نگه داشته می‌شود

- بصری: تصویری از ارقام در ذهن داشته باشیم

- معنایی: ارتباطی معنادار میان ارقام بیابیم.

از آنجا که انسان می‌کوشد تا با بازگویی و تمرین، اطلاعات را در ذهن خود فعال نگه دارد؛ بنابراین برای رمزگذاری اطلاعات در حافظه فعال، رمز صوتی را ترجیح می‌دهد؛ یعنی اطلاعات موجود در حافظه فعال معمولا به صورت آوایی رمزگذاری می‌شوند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۲۸۸

منبع روان آموز: ص ۸۲

۱۲۷-

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: زبان و اندیشه (واحد‌ها و فرایندهای زبان)

پاسخ تشریحی:

آدمیان پس از شنیدن هر جمله، نخست آن را به بخش‌هایی مانند عبارت اسمی و عبارات فعلی تقسیم می‌کنند و بعد گزاره‌هایی از این عبارات استخراج می‌کنند. تجزیه جمله‌های شنیده شده به عبارات اسمی و فعلی و تقسیم این عبارات به واحدهای کوچکتری از قبیل اسم و صفت و فعل، تحلیل نحوی نام دارد. نحو با روابط بین واژه‌ها در عبارات و جمله‌ها سروکار دارد. سایر گزینه‌ها:

واج‌شناسی: نظام صوتی زبان

صرف: قواعد کلمه‌سازی

معناشناسی: معنای کلمات و جملات در یک زبان خاص

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۳۲۴

منبع روان آموز: ص ۹۴

۱۲۸-

پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: ماهیت روانشناسی (رویکرد رفتاری)

پاسخ تشریحی:

رویکرد رفتاری بیشتر با محرکها و پاسخ های قابل مشاهده سروکار دارد. برای مثال تحلیل زندگی اجتماعی شما بر مبنای رویکرد S-R (محرک-پاسخ) احتمالا با نکات زیر سروکار خواهد داشت: کسانی که با آنها مراوده دارید (این افراد محرک های اجتماعی نامیده می شوند)، پاسخ های شما در برابر این افراد (پاداش بخش، تنبیه کننده یا خنثی)، پاسخهای متقابل آنها در برابر شما (پاداش بخش، تنبیه کننده یا خنثی) و اینکه پاداشها چگونه موجب تداوم یا سستی شما در تعامل شما با دیگران می شود.

برای تشریح بیشتر این رویکرد می توان از نمونه اختلالها کمک گرفت. به عنوان نمونه، در مورد چاقی ملاحظه می شود برخی افراد فقط در جوار محرکهای خاصی پرخوری می کنند (پاسخ اختصاصی) و فراگیری اجتناب از این گونه محرک ها امروزه بخشی از اکثر برنامه های مهار وزن بدن است. در مورد پرخاشگری مشاهده می شود کودکان پاسخ های پرخاشگرانه ای از قبیل کتک زدن کودک دیگر را هنگامی بیشتر نشان می دهند که چنین پاسخی به پاداش (مثلا کوتاه آمدن کودک دیگر) بینجامد تا وقتی تنبیه شوند (حمله متقابل کودک کتک خورده).

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۴۹

منبع روان آموز: ص ۱۱

۱۲۹-

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: حافظه (تمرین بازیابی)

پاسخ تشریحی:

سازماندهی در حین رمزگردانی، بازیابی بعدی را بهبود می بخشد. در صورت سازماندهی متناسب اطلاعات، می توانیم حجم عظیمی از اطلاعات را یاداندوزی و بازیابی کنیم. راه دیگری برای بهسازی بازیابی، تمرین بازیابی است، به این معنا که درباره مطالب یادگیری سوالهایی از خود پرسید. تمرین بازیابی راه موثری برای استفاده از فرصت مطالعه است.

شیوه ای شبیه به تمرین بازیابی، می تواند در مورد حافظه ناآشکار نیز مفید واقع شود. این شیوه که به تمرین ذهنی شهرت دارد عبارت است از مرور ذهنی مهارتهای ادراکی - حرکتی در غیاب هر گونه حرکت آشکار بدنی. برای مثال، می توانید خود را در حال ضربه زدن به توپ تنیس مجسم کنید، و وقتی در این تمرین ذهنی خطا می کنید، آن را تصحیح کنید بی آنکه حتی دست خود را حرکت داده باشید. این تمرین ذهنی می تواند مهارت را بهبود بخشد، به ویژه اگر با تمرین بدنی واقعی نیز همراه باشد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ۳۱۱

۱۳۰-

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: یادگیری و شرطی سازی (شرطی سازی آزارنده)

پاسخ تشریحی:

شرطی سازی کلاسیک یک فرایند یادگیری است که طی آن محرکی که از پیش خنثی بوده است، از طریق توأم شدن مکرر با محرکی دیگر، به آن مرتبط می شود و آن را تداعی می کند. هر گاه پاسخ شرطی با محرک ویژه ای ربط پیدا کند (با آن تداعی شود) سایر محرک های مشابه نیز همان پاسخ را برمی انگیزند. به این پدیده تعمیم گفته می شود. هر چه شباهت محرک

جدید به محرک شرطی اولیه بیشتر باشد، احتمال بروز واکنش شرطی اولیه بیشتر خواهد بود. افتراق فرایند مکمل تعمیم است. تعمیم واکنش به موارد مشابه و افتراق واکنش به موارد متفاوت است. در مثال ذکر شده در صورت سوال، کودک شرطی شده است که از سگ بترسد اما به دلیل پدیده تعمیم، پاسخ شرطی (ترس) را در واکنش به گربه‌ها هم نشان می‌دهد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۲۵۸ و ۲۵۹

۱۳۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: تعامل اجتماعی و نفوذ اجتماعی

پاسخ تشریحی:

اصطلاح نفوذ اجتماعی به معنای تلاش مستقیم و عمدی برای تغییر دادن باورها، نگرشها یا رفتارهای دیگران است. در برابر این قبیل نفوذهای اجتماعی، آدمی به شیوه‌های متفاوتی پاسخ می‌دهد. در برخی موارد از درخواستهای نفوذکنندگان پیروی می‌کنیم، اما الزاماً باورها و نگرشهای خود را تغییر نمی‌دهیم. به این عمل "متابعت" می‌گویند. در موارد دیگر، قانع می‌شویم که نفوذکننده درست می‌گوید و باورها و نگرشهای خود را نیز تغییر می‌دهیم. به این عمل "درونی سازی" گفته شده است. در بعضی موارد نیز در برابر نفوذ "مقاومت" میکنیم و احتمالاً حتی طغیان علنی نشان می‌دهیم. اما بسیاری از صورتهای نفوذ اجتماعی غیرمستقیم و غیرعمدی است؛ مثلاً، صرف بودن با دیگران میتواند به شیوه‌های گوناگونی ما را تحت تأثیر قرار دهد. حتی وقتی تنها هستیم، همچنان تحت نفوذ هنجارهای اجتماعی قرار داریم. هنجارهای اجتماعی یعنی قواعد و انتظارات ناآشکاری که به ما دیکته می‌کنند که چگونه باید فکر و رفتار کنیم.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ۶۳۴ و ۶۳۵

منبع روان آموز: ص ۱۴۶

۱۳۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: شناخت اجتماعی و احساسات اجتماعی (نگرش)

پاسخ تشریحی:

نگرشها همان دوست داشتنها و دوست نداشتن‌ها است یعنی مطلوب یا نامطلوب ارزیابی کردن اشیاء، افراد، موقعیتهای، یا هر جنبه دیگری از جهان. نگرش‌های شخصی دارای چند کارکرد روانشناختی هستند:

-**کارکرد ابزاری:** هر نگرشی که مبتنی بر دلایل عملی یا سودجویانه باشد، در خدمت کارکرد ابزاری به شمار می‌آید. این قبیل نگرش‌ها صرفاً بیانگر موارد ویژه‌ای از تمایل کلی ما به کسب منافع یا پاداش و اجتناب از تنبیه هستند.

-**کارکرد دانشی:** نگرش‌هایی که در خدمت معنا بخشیدن به جهان برای ما هستند، و به اطلاعات گوناگونی که باید در زندگی روزمره خود جذب کنیم نظم می‌بخشند، دارای کارکرد دانشی به شمار می‌آیند. اینگونه نگرشها اساساً طرحواره‌هایی هستند که به ما اجازه می‌دهند اطلاعات گوناگون را به صورتی کارآمد سازماندهی و پردازش کنیم بدون آنکه الزامی به توجه به جزئیات آنها داشته باشیم. این قبیل نگرش‌ها همانند دیگر طرحواره‌ها، غالباً ساده پنداری واقعیت است و ادراک ما را از رویدادها سودار می‌سازند.

-**کارکرد بیانگر ارزش:** نگرشهای نمودار ارزش‌ها یا بازتاب دهنده خودپنداره ما، دارای کارکرد بیانگر - ارزش نام گرفته‌اند. از آنجا که نگرشهای بیانگر ارزش برخاسته از ارزش‌های زیربنایی یا خودپنداره فرد هستند معمولاً با هم همسازند. اینگونه نگرشها به آسانی تغییر نمی‌کنند؛ آدمی نخست باید به این نتیجه برسد که نگرش دیگری همسازی بیشتری با ارزشهای زیربنایی یا خودپنداره وی دارد تا آن را جایگزین نگرش فعلی خود کند.

- **کارکرد دفاع از خود:** نگرشهایی هستند که ما را از اضطراب یا از تهدید عزت نفس حفظ می کنند. اینگونه نگرشها در خدمت کارکرد دفاع از خود به شمار می آیند. این مفهوم که نگرشهای منفی به گروه های اقلیت می تواند کارکرد دفاع از خود داشته باشد، نظریه ی "سپر بلا در پیشداوری" نامیده می شود.

- **کارکرد سازگاری اجتماعی:** نگرشهایی که به ما کمک می کنند تا احساس کنیم بخشی از اجتماع هستیم، در خدمت کارکرد سازگاری اجتماعی شناخته می شوند. هر اندازه که نقش نگرشها به عنوان کارکردهای سازگاری اجتماعی بنیادی تر باشد تغییر آنها بیشتر به تغییر هنجارهای اجتماعی می شود.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۶۱۳ - ۶۱۵

منبع روان آموز: ص ۱۵۴

۱۳۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: مبانی زیست‌شناختی روانشناسی (زبان و مغز)

پاسخ تشریحی:

واژه زبان پریشی (آفازی) به آن دسته اختلالات گویایی گفته می شود که بر اثر آسیب مغزی ایجاد شود. انواع زبان پریشی عبارتند از: زبان پریشی بیانی/ بروکا- زبان پریشی دریافتی/ ورنیکه

زبان پریشی بروکا: آسیب وارده به منطقه خاصی در کناره قطعه پیشانی نیمکره چپ با نوعی اختلال گویایی به نام زبان پریشی بیانی یا بروکا ارتباط دارد. کسانی که ناحیه بروکای آنان آسیب دیده نمی توانند کلمات را درست ادا کنند و بسیار آهسته و پرزحمت حرف می زنند. البته غالباً می-توان مقصود آنان را فهمید، اما در گفتارشان فقط کلمات کلیدی هست: نامها را معمولاً به صورت مفرد به کار می برند و صفتها، قیدها، حرفهای اضافه و ربط را حذف می کنند. با این همه این افراد در فهم چیزهایی که می شنوند یا می خوانند هیچ مشکلی ندارند.

زبان پریشی ورنیکه: آسیب در منطقه قطعه گیجگاهی نیمکره چپ با اختلال دیگری به نام زبان پریشی دریافتی یا ورنیکه پیوند دارد. کسانی که دچار آسیب در منطقه ورنیکه هستند کلمات را میشنوند اما معنای آنها را در نمی یابند؛ می توانند زنجیره ای از کلمات را بدون اشکال ادا کنند، لیکن در کاربرد کلمه ها خطا می کنند و گفتارشان معمولاً بی معنا است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ۸۸ و ۸۹

۱۳۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: رشد روانی (سایر دیدگاهها)

پاسخ تشریحی:

بسیاری از آزمایش هایی که دیدگاه پیازه را به چالش طلبیده اند الهام گرفته از کار پژوهشگرانی است که رشد شناختی را اکتساب مهارت های مستقل پردازش اطلاعات می دانند. برخی معتقدند مفهوم مراحل را باید به کلی کنار گذاشت (برای مثال، کلار)؛ به نظر آنها، رشد هر مهارت نه در قالب مرحله های مجزا، بلکه به آرامی و به صورت پیوسته انجام می گیرد.

سایر نظریه پردازان پردازش اطلاعات، از جمله کیس، معتقدند که تغییرات تدریجی در مهارتهای پردازش اطلاعات، در واقع منجر به تغییرات ناپیوسته و شبه مرحله ای در تفکر کودکان می شود. این دسته از نظریه پردازان را گاهی نوپیازه ای می نامند. بعضی نوپیازه ای ها معتقدند که مراحل واقعاً اصیلی وجود دارد، لیکن فقط در حوزه های خاصی از دانش. برای مثال مهارت های زبانی، درک ریاضی، استدلال اجتماعی و موارد دیگر ممکن است همه به صورت مرحله ای رشد کنند، ولی هر یک با سرعت ویژه ی خود و تا حدودی مستقل از حوزه های دیگر، پیش روند.

بعضی از روانشناسان رشد که متعلق به رویکردهای دانش اندوزی هستند؛ در وجود مراحل کیفی در رشد شناختی تردید کرده اند. آنها براین باورند که پس از دوره نوباوگی، کودکان و بزرگسالان اساساً استعدادها و فرایندهای شناختی مشابهی دارند

و تفاوت بین آنها عمدتاً مربوط به خزانه گسترده تر دانش در بزرگسالان است. مقصود آنها از دانش، صرفاً مجموعه گسترده تری از دانسته ها نیست، بلکه درک عمیق تر از نحوه سازمان بندی دانسته ها در حیطه های خاص را مدنظر دارند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۱۱۴

منبع روان آموز: ص ۳۱

۱۳۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: تعامل اجتماعی و نفوذ اجتماعی (آسان سازی اجتماعی)

پاسخ تشریحی:

نورمن تربیلت متوجه شد که دوچرخه سواران وقتی با یکدیگر مسابقه می دهند، رکورد بهتری کسب می کنند تا وقتی که به تنهایی رکوردگیری می کنند. این نکته او را واداشت تا در یکی از نخستین آزمایشهای روانشناسی اجتماعی پدیده آسان سازی یا تسهیل اجتماعی را مورد بررسی قرار دهد. در خصوص اثرات آسان سازی اجتماعی سه نظریه مختلف وجود دارد:

نظریه سائق مدار انگیزشی: سائق یا انگیزتگی شدید به پاسخهای مسلط جاندار انرژی می بخشد. اگر حضور هر عضو دیگر به تنهایی سبب افزایش سطح سائق یا انگیزتگی عمومی جاندار شود، در آن صورت پاسخ مسلط جاندار تسهیل خواهد شد. **نظریه حواسپرتی - تعارض:** حضور دیگران سبب حواسپرتی شخص شده، و این تعارض را در او ایجاد می کند که توجه خود را چگونه به حضور شخص دیگر یا تکلیفی که باید انجام گیرد، متمرکز کند. همین تعارض در توجه است - به جای صرف حضور شخص دیگر یا نگرانی به خاطر ارزیابی شدن - که سطح سائق را افزایش داده و باعث اثرات آسان سازی اجتماعی می شود.

نظریه خود عرضه سازی: حضور دیگران تمایل شخص را به ارائه تصویری مطلوب از خویش افزایش می دهد. در تکالیف آسان این تمایل منجر به تلاش و تمرکز بیشتر و در نتیجه، عملکرد بهتر می شود. اما در تکالیف دشوار این تمایل، ناکامی ناشی از دشواری را تشدید کرده و منجر به ناراحتی، کنار کشیدن، یا اضطراب مفرط، و همه ی آنها منجر به عملکرد ضعیفتر می شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۶۳۳ تا ۶۳۵

منبع روان آموز: ص ۱۴۵

۱۳۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: مبانی زیستی روانشناختی (مناطق ارتباطی خلفی مخ)

پاسخ تشریحی:

مناطق ارتباطی خلفی در جوار مناطق اصلی حسی قرار دارند و به نظر می رسد شامل ناحیه های کوچکتری باشند که هر یک به حس معینی اختصاص دارد. برای نمونه، بخش زیرین قطعه گیجگاهی با ادراک دیداری سر و کار دارد و آسیب به آن سبب کاستی هایی در بازشناسی و تمیز شکلهای از هم می شود. آسیب این منطقه برخلاف آسیب مناطق اصلی بینایی قطعه پس سری، منجر به کاهش دقت بینایی نمی شود، به این معنا که شخص شکلهای را می بیند (و می تواند حدود آنها را ردگیری کند) اما از بازشناسی شکل و یا تشخیص آن از شکلهای دیگر عاجز است.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۸۴

منبع روان آموز: ص ۲۲

۱۳۷- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: روانشناسی ناهنجاری (اختلال شخصیت)

پاسخ تشریحی:

انواع گوناگون اختلال شخصیت در طبقه بندی DSM – IV:

شخصیت جامعه ستیز: تکانشی، رفتار خالی از عذوفت و بی اعتنا به دیگران و ارج نگذاشتن بر هنجارهای اجتماعی. شخصیت مرزی: ناپایداری مزمن در خلق و روابط با دیگران و خودنگری؛ تکانشوری خودویرانگر. شخصیت هیستریایی: نیاز شدید و مزمن به توجه و تایید توسط دیگران از راه رفتار نمایشی، اغواگری و وابستگی. شخصیت خودشیفته: خودبزرگ پنداری و بی اعتنائی و زیرپا گذاردن مکرر نیازهای دیگران، بهره کشی از دیگران و رفتار تحقیرآمیز.

شخصیت پارانوئیدی: بی اعتمادی گسترده و مکرر به دیگران به صورت نابجا و ناروا. شخصیت اسکیزوئیدی: عدم علاقه مکرر به ارتباط های بین فردی؛ سردی هیجانی. شخصیت اسکیزوفرنی گونه: رفتار اجتماعی و هیجانی مکرراً نامناسب یا بازداشته؛ شناخته های انحرافی؛ گفتار نامنسجم. شخصیت مردم گرین: اجتناب از تعامل های اجتماعی، و محدود ساختن تعاملها به سبب نگرانی مزمن از انتقاد شدن. شخصیت وابسته: خودباختگی گسترده، نیاز به مراقبت شدن، و ترس از طرد شدن. شخصیت وسواسی: انعطاف ناپذیری و خشکی شدید در کارها و روابط اجتماعی؛ کمال گرایی افراطی

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۵۴۹

۱۳۸- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۲

مبحث: روانشناسی ناهنجاری (شناخت اختلال های خلق و هیجان)

پاسخ تشریحی:

انواع تحریف های شناختی در زیر آرایه شده است.

- بیش تعمیمی: نتیجه گیری فراگیر از فقط یک رویداد. مثال: دانشجویی که از عملکرد ضعیف خود در فقط یک جلسه درس نتیجه می گیرد که کودن و بی لیاقت است.
- انتزاع گزینشی: تکیه بر مطلبی بی اهمیت و در عین حال، نادیده گذاردن جنبه های پراهمیت موقعیت. مثال: وقتی منشی از تشویقها و تقدیرهای رییس از کارایی شغلی او در سراسر گفتگوی درازمدت، فقط نکته ای را به یاد می آورد که کمی انتقاد در آن بوده است.

- ریزنمایی و درشت نمایی: درشت نمایی رویدادهای ناخوش و کوچک، و ریزنمایی رویدادهای عمده نیک برای ارزیابی عملکرد خویش. مثال: اندک فرو رفتگی در سپر ماشین را فاجعه آفرینی دانستن (درشت نمایی) در حالی که عملکرد عالی در ارائه مطلب در کلاس نقشی در بیشتر کردن عزت نفس شخص بازی نمی کند (ریزنمایی).
- خودمسئول پنداری: به غلط خود را مسئول رویدادهای ناخوش زندگی دانستن. مثال: باران میگیرد و محفل توی هوای آزاد را به هم می ریزد اما صاحبخانه، خودش را به خاطر برهم خوردن مهمانی سرزنش می کند - نه هوا را.
- برداشت دلخواه: دست زدن به نتیجه گیری بدون در بین بودن شواهد کافی. مثال: کسی که از چهره ملول و آشفته همسرش چنین برداشت می کند که همسرش امید و علاقه ای به او ندارد، حال آنکه ملال و آشفته گی همسرش به خاطر بیمار شدن دوستش است. (مثال ذکر شده در صورت سوال هم به برداشت دلخواه اشاره دارد)

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۵۴۰

۱۳۹- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۴

مبحث: روش های درمان (رفتاردرمانی)

پاسخ تشریحی:

در رفتاردرمانی، غالباً سرمشق‌دهی را با نقش بازی کردن یا مرور ذهنی رفتار به هم می‌آمیزند. درمانگر برای تمرین یا مرور ذهنی رفتارهای سازگارانه‌تر، شخص را یاری می‌دهد. بسیاری افراد نمی‌توانند درخواست خودشان را مطرح کنند یا مانع بهره‌گیری دیگران از خودشان بشوند. اینگونه افراد از راه تمرین پاسخهای جرات‌ورزی، نخست به صورت نقش بازی کردن همراه با درمانگر و سپس در موقعیت‌های زندگی واقعی، نه تنها اضطراب خود را کم می‌کنند بلکه شیوه‌های اثربخش‌تری برای کنار آمدن با مشکلات می‌آموزند. درمانگر موقعیت‌هایی را که شخص در آنها پذیرا و نافع‌ال است تعیین می‌کند تا درمانجو درباره آنها دست به تعمق بزند و پاسخهای جرات‌ورزی موثر را به کمک درمانگر تمرین کند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۵۶۹ و ۵۷۰

منبع روان آموز: ص ۱۳۹

-۱۴۰

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: هوش (مقیاس استنفورد - بینه)

پاسخ تشریحی:

در آخرین ویراست مقیاس هوشی استنفورد- بینه چهار حوزه وسیع توانایی هوش گروه بندی شده است:

- استدلال کلامی: مواردی مثل واژگان، درک مطلب، مهمل یابی و ارتباطات کلامی

- استدلال انتزاعی/ بصری: شامل آزمونهای تحلیل الگو و رونویسی

- استدلال کمی: مواردی مثل کمیت، رشته اعداد و معادله سازی

- حافظه کوتاه مدت: آزمونهای حافظه مهره ای، حافظه جمله ای، حافظه عددی و حافظه شی

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: زمینه روانشناسی هیلگارد، براهنی و همکاران، ص ۴۳۷

منبع روان آموز: ص ۱۱۲

روان شناسی فیزیولوژیک، انگیزش و هیجان:

-۱۴۱

پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: چرخه‌های زیستی و مکانیزم خواب (مراحل خواب)

پاسخ تشریحی:

سروتونین برای خواب متعارف (NREM) اهمیت دارد و در سرکوب خواب متناقض (REM) هم نقش دارد. طی بیداری و

شروع خواب متعارف، نورونهای سروتونرژیک هسته‌های رافه فعال هستند و خواب متناقض را بازداري می‌کنند. به تدریج

سروتونین کاهش می‌یابد و طی خواب متناقض به صفر می‌رسد.

جهت بررسی گزینه‌های دیگر، در جدول زیر ویژگی‌های خواب REM و NREM را مرور کنید.

REM / خواب متناقض / مغز فعال خیال پرداز مفلوج!	NREM / خواب متعارف / مغز توخالی در یک بدن متحرک!	بیداری	
دامنه کوتاه و فرکانس بالا (شبیه به بیداری) امواج تتا و بتا	دامنه بلند و فرکانس پایین مغز در حال استراحت	دامنه کوتاه و فرکانس بالا	موج الکتریکی مغز
سرزنده؛ درونی	تیره و کدر	سرزنده؛ بیرونی	توانایی دریافت
سرزنده؛ غیرمنطقی؛ شگفت‌انگیز	منطقی - یکنواخت تفکر و تجزیه و تحلیل	منطقی؛ تدریجی	تفکر
فقدان تونوس عضلات و ایجاد فلج کاهش یا حذف بازتاب‌ها فقط ماهیچه‌های چشم، گوش داخلی و مهم‌ترین ماهیچه‌های تنفس فعال هستند. نعوظ هم وجود دارد. حرکات از مغز دستور می‌گیرد ولی اجرا نمی‌شود	گهگاهی؛ ناهشیار تنوس عضلات وجود دارد پتانسیل ماهیچه‌ها و حرکات به حداقل می‌رسد. بدن می‌تواند خودش را حرکت دهد اما مغز به ندرت چنین دستوری در این مرحله می‌دهد.	پیوسته؛ هشیار	حرکت
غالباً	به ندرت	غالباً	حرکات سریع چشم
توقف نظام مهار درجه حرارت	کاهش	-	درجه حرارت بدن
فعالیت سمپاتیک افزایش نامنظم ضربان قلب و تنفس؛ تحریک اندام تناسلی	فعالیت پاراسمپاتیک کاهش ضربان قلب، تنفس و کنش کلیه؛ افزایش فعالیت گوارش	-	فعالیت خودمختار
ظهور رویا	به ندرت	-	رویا
افزایش	کاهش	-	پردازش مغز
افزایش	کاهش	-	مصرف انرژی

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: : روانشناسی فیزیولوژیک خداپناهی، ص ۲۵۰-۲۵۳ و ص ۲۶۲

منبع روان آموز: : روانشناسی فیزیولوژیک روان آموز، ص ۱۷۴ و ۱۷۵

۱۴۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه‌های بالینی هیجان (آلکسی تایمیا)

پاسخ تشریحی:

الکسی تایمیا به معنی فقدان واژگان برای بیان احساسات است. به عبارت دیگر، این اصطلاح به شناخت محدود از حالات هیجانی خود و دیگران اشاره دارد. الگوی تحولی تجربه هیجانی لن و شوارتز، پیش‌زمینه مناسبی برای فهم بهتر ناتوانی در توصیف هیجانهاست. آنان پنج مرحله را در نظر می‌گیرند:

۱- خودبازتابی حسی - حرکتی: هیجان به عنوان یک احساس بدنی تجربه می‌شود.

۲- نمایش حسی - حرکتی: هیجان به عنوان یک احساس بدنی و تمایل حرکتی تجربه می‌شود.

۳- پیش‌عملیاتی: در این مرحله که از ۱۸ ماهگی تجربه می‌شود، هم هیجان بدنی و هم روانی از طریق رفتار قالبی شفاهی و تک بعدی تجربه می‌شود.

۴- عملیات عینی: از سن ۴ سالگی آغاز می‌شود، آمیزه‌ای از احساسات تجربه می‌شود و کودک می‌تواند حالات هیجانی پیچیده و متفاوتش را توضیح دهد.

۵- عملیات صوری: از دوره نوجوانی آغاز می‌شود، آمیزه‌ای از هیجان‌ها تجربه می‌شود، به گونه‌ای که این تجربه با باریک‌بینی بیشتر و چندبعدی خواهد بود.

با در نظر گرفتن چارچوب مذکور، فردی که دچار فقدان واژگان برای بیان احساسات است، در مرحله پیش‌عملیاتی متوقف شده است. چنین فردی قادر به توضیح حالات هیجانی پیچیده و درک هیجانهای چندبعدی نیست.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: انگیزش و هیجان خداپناهی، ص ۳۴۳

منبع روان آموز: انگیزش و هیجان روان‌آموز، ص ۱۰۷

۱۴۲- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۳

مبحث: مبانی فیزیولوژیک هیجان (برتری جانبی)

پاسخ تشریحی:

پژوهشهایی در زمینه نقش برتری جانبی نیم‌کره‌های مغز در هیجان انجام شده است. چند فرضیه اساسی در این زمینه عبارتند از:

۱- نیمکره راست مسئول پردازش همه اطلاعات هیجانی است.

۲- نیمکره راست برای اطلاعات هیجانی ناهشیار حساس‌تر از نیمکره چپ است

۳- هیجان‌های مثبت به وسیله نیمکره چپ و هیجان‌های منفی به وسیله نیمکره راست پردازش می‌شوند. تخریب نیمکره راست باعث حالت سرخوشی و نیمکره چپ باعث هیجان منفی و افسردگی می‌شود.

۴- نیمکره چپ کانون تحلیلی و نیمکره راست کانون ترکیبی است و عدم توازن این دو نظام باعث اختلالات هیجانی می‌شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: انگیزش و هیجان خداپناهی، ص ۲۲۴ و ۲۲۵

منبع روان آموز: انگیزش و هیجان روان‌آموز، ص ۶۹

۱۴۴- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۳

مبحث: نظریه‌های بالینی هیجان (نظریه شخصیت آیزنک برای اضطراب)

پاسخ تشریحی:

بر اساس نظریه شخصیت آیزنک، دو بعد شخصیتی وجود دارد: درون‌گرایی - برون‌گرایی و روان‌آزردگی. فرد روان‌آزرده به ویژه به محرک اضطراب‌آور حساس است و این حساسیت ریشه در دستگاه عصبی خودمختار دارد. بنابراین بر اساس این دیدگاه آمادگی برای اضطراب به ارث می‌رسد. با وجود این اضطراب ممکن است اکتسابی هم باشد که در اینجا، اضطراب همان ترس شرطی است. روند دیگری نیز ممکن است اضطراب را شکل دهد به این شکل که فرد نظام تحریکی-بازداری نامتوازن را به ارث ببرد. اگر این بی‌تعادلی فرد را در خطر تأثیرات یادگیری اجتماعی قرار دهد، فرد استعداد بیشتری برای اضطراب و هیجانهای دیگر می‌یابد. بنابراین آیزنک اضطراب را تا حدودی ارثی و اکتسابی می‌داند. قسمتی از یادگیری به ترس شرطی شده و قسمتی به دستگاه عصبی برمی‌گردد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: انگیزش و هیجان خداپناهی، ص ۳۲۳

منبع روان آموز: انگیزش و هیجان روان‌آموز، ص ۱۰۲

۱۴۵- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۳

مبحث: اساس فیزیولوژیکی انگیزش (نظام پاداش و تنبیه)

پاسخ تشریحی:

مراکز در مغز تحت عنوان مراکز پاداش و تنبیه وجود دارد. اگر مراکز پاداش تحریک شوند فرد احساس لذت می‌کند و اگر مراکز تنبیه تحریک شوند، هیجانات ناخوشایند بروز می‌یابند. اصلی‌ترین مسیر پاداش در مغز مسیر MFB (medial forebrain bundle) یا مسیر پیش مغز میانی است. دوپامین در نظام پاداش نقش دارد. اصلی‌ترین مرکز تنبیه در مغز، هسته‌های دور بطنی هیپوتالاموس است. سروتونین در نظام تنبیه نقش دارد.

سطح سوال: دشوار

منبع روان آموز: انگیزش و هیجان روان آموز، ص ۱۳ / روانشناسی فیزیولوژیک روان آموز، ص ۱۰۷

۱۴۶- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۳

مبحث: هیجان (نظام سه‌گانه هیجانهای نخستین/ جامعه‌سستیزی)

پاسخ تشریحی:

طبق نظر گری، سه نظام برای هیجانهای نخستین وجود دارد:

- نظام نزدیکی (نظام روی آورد رفتاری یا فعال سازی رفتاری/ BAS):

در اثر پاداش یا حذف یک تنبیه (تقویت‌کننده منفی) رفتار تقویت می‌شود و نزدیکی یاد گرفته می‌شود. مثل کاهش اضطراب یک فرد وسواسی بعد از شستن مکرر دست‌ها که به آن اجتناب فعال می‌گوییم، نزدیکی به موضوع دلبستگی و عشق، نزدیکی پرخاشگرانه یا پرخاشگری شکار، و هر رفتار شرطی شده که به پاداش منجر شده باشد.

- نظام جنگ و گریز:

هنگامی که فرد با محرک آزارنده‌ای روبه‌رو می‌شود فعال می‌شود (مثلاً حمله ناگهانی). رفتار غیرشرطی که به تنبیه و پاداش غیرشرطی منجر شود، مثل فرار از یک موقعیت آزاردهنده و پرخاشگری دفاعی، جزو این نظام است.

- نظام بازداری رفتار (BIS):

محرک‌های شرطی که به تنبیه یا عدم پاداش منجر می‌شوند باعث فعال شدن نظام بازداری می‌شود. محرک‌های جدید، محرک‌های مادرزادی، و محرک‌هایی که در زندگی اجتماعی با تهدید تداعی شده باشند (مثل گریه یک نوزاد) این نظام را فعال می‌کنند. این محرک‌ها تهدیدهای اختصاصی در انواع موجودات هستند (مثل ترس از مار). به طور کلی این نظام زمانی فعال است که به دلیل محرک‌های جدید، عدم پاداش و ناکامی یا محرک‌های شرطی تنبیهی در رفتار خودکار وقفه ایجاد شده باشد. اجتناب غیرفعال مثل درمانده شدن و کنار کشیدن و خاموشی جزو این نظام هستند.

تمایز نظام بازداری از دو نظام دیگر از نظر داروشناختی این است که تحت تاثیر داروهای مختلف قرار می‌گیرد که به کاهش موقت ترس منجر می‌شوند. باربیتورات‌ها، بنزودیازپین‌ها و الکل باعث کاهش واکنش در موقعیت‌های اجتناب غیرفعال، ناکامی و عدم پاداش و جهت‌یابی به محرک‌های جدید می‌شوند و ترس را به شکل موقت کاهش می‌دهند.

افراد جامعه‌سستیز، نظام بازداری رفتار ضعیف دارند که در اثر الکل و باربیتورات‌ها بیشتر ضعیف می‌شود. به همین دلیل است که مصرف الکل و داروهای آرام‌بخش باعث رفتارهای جامعه‌سستیزی می‌شود. قشر پیش‌پیشانی در نظام بازداری رفتار نقش دارد که با آسیب آن احتمال وقوع رفتار پرخاشگری و جامعه‌سستیزی بیشتر می‌شود. افراد جامعه‌سستیز با تنبیه چیزی یاد نمی‌گیرند (اجتناب غیرفعال) اما با حذف تقویت‌کننده یاد می‌گیرند (اجتناب فعال). وضعیت آنها در اجتناب غیرفعال با تجویز آدرنالین و آمفتامین بهتر می‌شود ولی مصرف الکل، باربیتورات‌ها و بنزودیازپین‌ها وضع آنها را بدتر می‌کند. درمان جامعه‌سستیزی به دلیل فقدان اجتناب غیرفعال مشکل است. به همین دلیل هم جرمه و زندان تغییری در تغییر رفتارشان ندارد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی فیزیولوژیک خدائپناهی، ص ۲۹۸ و ۳۱۴

منبع روان آموز: روانشناسی فیزیولوژیک روان آموز، ص ۲۲۱ و ۲۲۴

۱۴۷- **پاسخ کلیدی:** گزینه ۲

مبحث: نظریه روان تحلیل گری (الگوی صوری شناخت و عمل / اصل پالایش)

پاسخ تشریحی:

به طور کلی می‌توان الگوهای انگیزشی فروید را چهار الگو در نظر گرفت: الگوی رفتاری نخستین، الگوی تفکر نخستین، الگوی رفتاری ثانوی، الگوی تفکر ثانوی. تفاوت الگوی نخستین و ثانوی این است که در ثانوی، ایگو بین نیاز و ارضا میانجی‌گری می‌کند. تفاوت الگوی رفتار و تفکر این است که الگوی رفتار به رفتار مشاهده‌شده می‌پردازد ولی الگوی تفکر به رویدادهای ذهنی و شناختی برای رسیدن به هدف می‌پردازد.

الگوی رفتاری نخستین: رفتار بر اساس تمایلات کشاننده بن صورت می‌گیرد. این تمایلات بیانگر درخواستهای کشاننده بدن هستند که رفتار را به وجود می‌آورند و به این ترتیب فشار کشاننده را کاهش می‌دهند (کشاننده < رفتار کشاننده‌ای > ارضای کشاننده). مثال بارز آن نوزاد گرسنه‌ای است که وقتی تغذیه می‌شود به آرامش می‌رسد.

الگوی تفکر نخستین: اندیشه‌ها می‌توانند مانند رفتار بر اساس درخواستهای کشاننده‌ای به وجود آیند. در این وضعیت، موضوعی که کشاننده را ارضا کند وجود ندارد یا در دسترس نیست، از این رو رویدادهای ذهنی و درونی وسیله‌ای برای ارضا تلقی می‌شوند. رویا و تصورات تخیلی مثال بارز فرایند تفکر نخستین است.

الگوی رفتاری ثانوی: هنگامی که ارضای فوری کشاننده‌ها بیشتر موجب آزرده‌گی شود تا لذت، من یا ایگو بین محرک کشاننده‌ای و رفتار قرار می‌گیرد و رفتار را به تعویق انداخته یا جهت آن را تغییر می‌دهد تا بن را برای به دست آوردن حداکثر لذت خالص کمک کند. الگوی رفتاری ثانوی دربرگیرنده مکانیزم تعویق است.

الگوی تفکر ثانوی: به دلیل موجود نبودن موضوع کشاننده، ایگو با تعویق و تفکر به پیش‌بینی هدف و برنامه‌ریزی برای دستیابی به آن می‌پردازد.

اصل پالایش (catharsis): در حالت عدم دسترسی به هدف به علت موانع فیزیکی یا روانی، مکانیزمی روانی در فرد به کار می‌افتد تا وی را در دنبال کردن تمایل ارضاننده یاری کند. این فرایند به فرد کمک می‌کند به ارضای کشاننده‌ای ناقص دست یابد اگرچه حصول به هدف اصلی غیرممکن باشد. چنین فرایندی که با تغییر هدف یا انتخاب هدف جایگزین همراه است، نیروی کشاننده‌ای را کاهش می‌دهد. روش دیگر، همانندسازی با دیگران است (مثل موقعیت ادیپی) و بالاخره فعالیت تخیلی به شکل توهّم یا رویا هم می‌تواند ارضای کشاننده‌ای تلقی گردد.

بر اساس توضیحاتی که در فوق داده شد؛ می‌توان دریافت که فرایند تفکر نخستین با اصل پالایش ارتباط دارد؛ به این معنی که مواردی مثل رویا یا تخیل می‌تواند راهی برای ارضای کشاننده‌ای ناقص یا همان پالایش باشد.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: انگیزش و هیجان خداپناهی، ص ۶۱-۶۳ و ص ۷۶ و ۷۷

منبع روان آموز: انگیزش و هیجان روان آموز، ص ۲۱ و ۲۲

۱۴۸- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه‌های بالینی هیجان (نظریه‌های اضطراب)

پاسخ تشریحی:

اومن "نظریه پردازش اطلاعات مربوط به اضطراب" را ارائه می‌دهد. او معتقد است منابع پردازش اطلاعات به دفاع‌هایی منجر می‌شود که پایه زیستی داشته و زمینه را برای اضطراب فراهم می‌کند. نظریه اومن شامل پنج جنبه است:

۱. اطلاعات محرک وارد ویژگی‌یاب شده و به ارزیابگرهای معنایی می‌رود. بعضی از ویژگی‌های محرک ممکن است به طور مستقیم با نظام برپایی ارتباط برقرار کنند؛ ارتباطی که به هشدار منجر می‌شود، همچنین اطلاعات ممکن است از این سطح به نظام ادراک هشدار راه یابد.

۲. ارزیابگرهای معنایی به طور خودکار ارتباط محرک را تشخیص می‌دهد. در این سطح حافظه نقش مهمی ایفا می‌کند و تحلیل معنایی صورت می‌گیرد. بنابراین منابع شناختی در این سطح ضروری است، اما دسترسی هشدار به آنچه در حال انجام

است وجود ندارد. معنای تلویحی اضطراب این است که کشف ناهشیار به تهدید بالقوه منجر نمی‌شود مگر اینکه موجب ادراک هوشیار تهدید شود.

۳. نظام برپایی ممکن است ارزیابگر معنایی را راه‌اندازی کند و درون‌شد را به نظام ادراک هشیار منتقل کند. این امر بر پایه واکنشهای فوری دستگاه اعصاب خودمختار صورت می‌گیرد.

۴. نظام انتظار روی هیجانی که در حافظه سازمان یافته است پایه‌گذاری می‌شود. یک نظام شناختی استاندارد است که شامل شبکه‌ای از گره‌ها است. این نظام، ارزیابگرهای معنایی را واکشش نشان دهند که با گره‌های فعال حافظه جور باشد که دوباره اطلاعات به نظام ادراک هشیار فرستاده می‌شود. بنابراین نظام انتظار زمینه‌ای را فراهم می‌کند برای تغییر آنچه وارد نظام ادراک هشیار می‌شود.

۵. نظام ادراک هشیار بخشی از یک نظام بزرگ‌تر است. ذهن هشیاری، نظام شناختی تفسیری، در زمینه یکپارچگی نظام برپایی، معنایی و نظام انتظار عمل می‌کند و یک واکنش مناسب برای مواجهه با تهدید دریافتی فراهم می‌کند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: انگیزش و هیجان خداپناهی، ص ۳۲۷

منبع روان آموز: انگیزش و هیجان روان آموز، ص ۱۰۳

۱۴۹- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: ساختار دستگاه عصبی (پوشش مغز و نخاع/ مایع مغزی- نخاعی)

پاسخ تشریحی:

مغز و نخاع سه لایه دارند که مننژ نامیده می‌شوند. لایه‌های مننژ از درون به بیرون عبارتند از: نرم‌شامه، عنکبوتیه، سخت‌شامه. فضای بین نرم‌شامه و عنکبوتیه را فضای زیرعنکبوتیه می‌نامند که از مایع مغزی- نخاعی پر شده است. مایع مغزی نخاعی توسط شبکه کورویید تولید می‌شود و بازجذب آن توسط پرزهای عنکبوتیه انجام می‌شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: فیزیولوژی اعصاب و غدد، حائری روحانی، ص ۶۱

منبع روان آموز: روانشناسی فیزیولوژیک روان آموز، ص ۴۴

۱۵۰- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: هیجان (مهار عصبی پرخاشگری)

پاسخ تشریحی:

بادامه در رفتار پرخاشگرانه نقش مهمی دارد. تحریک آن باعث پرخاشگری و آسیب به آن باعث رام شدن می‌شود. قطع بادامه باعث از دست دادن سلطه اجتماعی و قرار گرفتن در پایین‌ترین سلسله‌مراتب اجتماعی می‌شود. رام شدن در میمون در نشانگان کلوروبوسی که با بریدن قطعه گیجگاهی ایجاد می‌شود بخاطر آسیب ناخواسته به بادامه است. برداشتن قطعه گیجگاهی به همراه بادامه باعث توقف پرخاشگری و عدم ستیزه‌جویی می‌شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی فیزیولوژیک خداپناهی، ص ۳۱۰

منبع روان آموز: روانشناسی فیزیولوژیک روان آموز، ص ۲۲۳

۱۵۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: مبانی عصبی انگیزش و هیجان (جسم مخطط، هسته آکامبنس و ناحیه کلاهیکی بطنی)

پاسخ تشریحی:

ناحیه کلاهی بطنی و هسته آکامبنس ارتباط تنگاتنگی دارند. ناحیه کلاهی بطنی، محل تولید دوپامین مغز و هسته آکامبنس ناحیه تولید لذت مغز است. ناقل دوپامین، ناحیه کلاهی بطنی و هسته آکامبنس را برای ایجاد زیست‌شناسی پاداش به هم متصل می‌کند. ناحیه کلاهی بطنی نقطه آغاز مرکز پاداش مبتنی بر دوپامین مغز است و رشته‌های عصبی به هسته آکامبنس می‌فرستد که اطلاعات آزاد شدن دوپامین را دریافت می‌کند. این دو ساختار زیرقشری با هم مبنای عصبی مرکز پاداش مبتنی بر دوپامین را تشکیل می‌دهند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: انگیزش و هیجان مارشال ریو، ص ۹۲

منبع روان آموز: ضمیمه انگیزش و هیجان روان آموز، ص ۱۳

۱۵۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: چرخه‌های زیستی و مکانیزم خواب (اختلالات خواب)

پاسخ تشریحی:

در خواب‌گردی فرد مجموعه‌ای از اعمال حرکتی ناهشیار را انجام می‌دهد که پس از بیداری از آن رویداد چیزی به یاد نمی‌آورد. معمولاً خواب‌گردی با چشم باز و هماهنگی نسبی دستگاه‌های حسی و حرکتی صورت می‌گیرد. در کودکان شایع‌تر از بزرگسالان و در پسران بیشتر از دختران است. ثبت موج‌نگار الکتریکی مغز نشان می‌دهد که خواب‌گردی در اوایل خواب و در وهله‌های سوم و چهارم مرحله خواب متعارف اتفاق می‌افتد و ارتباطی با رویا ندارد. استفاده از داروی آمی‌نپتین در درمان این اختلال موثر است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی فیزیولوژیک خداپناهی، ص ۲۶۸

منبع روان آموز: روانشناسی فیزیولوژیک روان آموز، ص ۱۷۹

۱۵۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: مبانی فیزیولوژیک هیجان (نظریه U معکوس)

پاسخ تشریحی:

یرکز و دادسون در نظریه U معکوس، رابطه بین سطح برانگیختگی و عملکرد افراد را مورد بررسی قرار دادند. براساس این نظریه زمانی که سطح انگیزش در حد متوسط باشد فرد احساس لذت می‌کند و عملکرد بسیار مطلوبی دارد. اما اگر سطح انگیزش کم یا زیادتر از حد متوسط باشد، عملکرد و کارایی فرد کاهش می‌یابد. وقتی سطح انگیزش کم باشد عملکرد ضعیف است. وقتی که سطح انگیزش زیاد باشد کیفیت و کارایی عملکرد پایین می‌آید، اما شدت آن پایین نمی‌آید.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: انگیزش و هیجان ریو، ص ۵۸

منبع روان آموز: انگیزش و هیجان روان آموز، ص ۶۷

۱۵۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: تعیین هدف و تلاش برای هدف (ناهمخوانی)

پاسخ تشریحی:

هرگونه ناهماهنگی بین حالت موجود و حالت ایده‌آل فرد، تجربه ناهمخوانی را فعال می‌کند که ویژگی انگیزشی دارد. افرادی که دچار ناهمخوانی می‌شوند برای برطرف کردن این ناهمخوانی برنامه‌ای برای عمل تنظیم می‌کنند. ایجاد ناهمخوانی یکی از فرایندهای انگیزشی است که طی آن فرد آینده‌نگری کرده و هدفهایی را به عمد تعیین می‌کند و برای آن تلاش می‌کند. تعیین هدف، اولین و مهمترین فرایند ایجاد ناهمخوانی است. هدف بازنمایی شناختی یک حالت نهایی مطلوب متمرکز بر آینده است

که رفتار را هدایت می‌کند. هدف با ایجاد ناهمخوانی بین سطح موجود و سطح ایده‌آل، انگیزش تولید می‌کند. به این نوع ناهمخوانی بین سطح موجود و ایده‌آل دستاورد، ناهمخوانی هدف - عملکرد گفته می‌شود. در واقع هدفها عملکرد را بهبود می‌بخشند و نقش انگیزشی دارند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: انگیزش و هیجان ریو، ص ۲۹۴

منبع روان آموز: ضمیمه انگیزش و هیجان روان آموز، ص ۴۲

۱۵۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: هیجان (استرس و درماندگی آموخته‌شده)

پاسخ تشریحی:

انتظار پیامد، عنصر اصلی درماندگی آموخته‌شده است. وقتی افراد انتظار دارند که پیامدها از رفتار آنها مستقل است و عواملی خارج از کنترل پیامدها را تعیین می‌کنند، دچار درماندگی آموخته‌شده می‌شوند. درماندگی آموخته‌شده سه عنصر دارد: -وابستگی: به رابطه عینی بین رفتار فرد و پیامدهای محیط اشاره دارد. وابستگی در یک پیوستار قرار دارد که از پیامدهایی که به طور تصادفی و ناوابسته رخ می‌دهند (پیامدهای غیرقابل کنترل) تا پیامدهایی که کاملاً همزمان با رفتار ارادی فرد روی می‌دهند (پیامدهای قابل کنترل) گسترش دارد. (بنابراین وجود رویدادهای محیطی غیرقابل کنترل که به رفتار فرد ارتباطی ندارد، به عنصر وابستگی درماندگی آموخته‌شده اشاره دارد).

-شناخت: به آگاهی ذهنی فرد از کنترل شخصی در محیط‌های عینی زندگی اشاره دارد. سه عنصر شناختی مهم عبارتند از: سوگیری‌ها (مثل خطای کنترل)، اسنادها (توجیهاتی برای چرایی رفتارها)، انتظارات (عقاید کنترل شخصی ذهنی از تجربه‌های گذشته).

-رفتار: به پاسخهای مقابله کردن اشاره دارد که شامل مقابله سست و نفعال در برابر پاسخهای فعال و جسورانه است.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: انگیزش و هیجان مارشال ریو، ص ۳۸۲

منبع روان آموز: ضمیمه انگیزش و هیجان روان آموز، ص ۶۰

روانشناسی تربیتی:

۱۵۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: روش‌های آموزشی معلم‌محور، آموزش مستقیم

پاسخ تشریحی:

یادگیری در حد تسلط یک رویکرد آموزشی است که در آن دانش آموزان یک موضوع درس را به طور کامل می‌آموزند پیش از آنکه به یادگیری موضوع بعدی بپردازند. این رویکرد آموزشی بر سه فرض بنیادین استوار است:

۱- تقریباً همه دانش آموزان می‌توانند یک موضوع خاص را در حد تسلط یاد بگیرند.

۲- بعضی دانش آموزان برای یادگیری به وقت بیشتری نیاز دارند.

۳- بعضی دانش آموزان بیشتر از دانش آموزان نیاز به کمک دارند.

امتیازهای این روش عبارتند از:

۱- تعداد زیادی دانش آموز را تا حد تسلط ارتقا می‌دهد.

۲- تا همه دانش آموزان یک موضوع را به خوبی یاد نگرفته‌اند موضوع تازه‌ای به آنها آموزش داده نمی‌شود.

۳- مطالب و نکات مهم مورد تاکید قرار می گیرد.

۴- دانش آموزان نیازمند کمک شناسایی و یاری می شوند.

۵- ایجاد نگرش مثبت و علاقه مندی دانش آموزان به موضوع درسی.

۶- مناسب برای موضوعات درسی با توالی منطقی.

۷- موفقیت فرد بر مفهوم خود (خودپنداره) تاثیر مثبت دارد.

انتقادات وارد شده بر تدریس تسلطی:

۱- نیازمندی به زمان زیاد برای رسانیدن همه دانش آموزان به حد تسلط.

۲- اثر رابین هود به معنی عقب ماندن دانش آموزان قوی به سبب معطل شدنشان برای رسیدن یادگیرندگان ضعیف به آنها.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۵۲۳

۱۵۷- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: مدیریت کلاس درس

پاسخ تشریحی:

سبک مدیریت کلاسی آسان گیر یا سهل گیرانه، اختیارات قابل ملاحظه ای را به دانش آموزان می دهد، ولی در پرورش مهارت های یادگیری یا اداره رفتار حمایت کمی به آنها می دهد. دانش آموزان در کلاس های سهلگیرانه احتمالا مهارت های تحصیلی ناکافی و خودکنترلی پایین خواهند داشت.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی تربیتی، بیایانگرد، صفحه ۴۵۱

۱۵۸- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: آموزش به کمک روش های تغییر رفتار

پاسخ تشریحی:

در روش تقویت تفکیکی رفتار ناهم ساز، از طریق تقویت نکردن رفتار نامطلوب و تقویت کردن رفتاری که با آن مغایر یا ناهم ساز است، به کاهش رفتار نامطلوب اقدام می شود. در این مثال، ساکت بودن بعنوان یک رفتار ناهم ساز تقویت می شود (لبخند بعنوان تقویت) تا سر و صدا بعنوان رفتار نامطلوب کاهش یابد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۵۸۴

۱۵۹- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه یادگیری شناختی - اجتماعی بندورا

پاسخ تشریحی:

نظریه بندورا معتقد بر یادگیری مشاهده ای است. یادگیری مشاهده ای چهار مرحله دارد: توجه، یادسازی، بازآفرینی، تقویت یا انگیزشی. بین یادگیری و عملکرد در نظریه بندورا تفاوت وجود دارد. یادگیری مشاهده ای نیازی به تقویت ندارد، اما رفتار یادگرفته شده از طریق مشاهده در صورتی به عملکرد تبدیل می شود که با تقویت همراه باشد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۱۷۶

۱۶۰- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: انگیزش در یادگیری، نظریه جهت‌گیری هدف

پاسخ تشریحی:

دانش‌آموزان با جهت‌گیری تسلطی به ارزش درونی یادگیری اعتقاد دارند؛ برای ارتقای مهارت‌ها و سطح صلاحیت خود تلاش می‌کنند و اگر باور داشته باشند که پیشرفت کرده‌اند یا مطلبی را فهمیده‌اند احساس موفقیت می‌کنند. در مقابل افراد با جهت‌گیری عملکردی از تکالیف چالش‌انگیز و سخت پرهیز می‌کنند؛ ملاک‌های بیرونی مانند نمره برای آنها مهم است و از داوری‌های انتقادآمیز و منفی دیگران درباره عملکرد خود دوری می‌کنند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی تربیتی، کدیور، صفحه ۲۹۲

۱۶۱-

پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: طبقه‌بندی اهداف آموزشی، طبقه‌بندی بلوم

پاسخ تشریحی:

هدف‌های آموزشی طبقه‌بندی شده توسط بلوم به سه دسته کلی تقسیم شده‌اند: حوزه شناختی (دانش، توانایی و مهارت‌های ذهنی)، حوزه عاطفی (دریافت کردن، پاسخ دادن، ارزش‌گذارن، سازمان دادن، شخصیت‌پذیرفتن به وسیله مجموعه‌ای از ارزش‌ها) و حوزه روانی حرکتی (حرکت‌های بازتابی، حرکت‌های مقدماتی اساسی، توانایی‌های ادراکی، توانایی‌های جسمانی، حرکت‌های ماهرانه، ارتباط غیرگفتاری).

چند نفر از صاحب‌نظران آموزشی در طبقه‌بندی حوزه شناختی بلوم تجدیدنظر کردند و برای آن یک بعد دانش و یک بعد فرایند شناختی مطرح کردند.

بعد دانش شامل:

۱- **دانش‌آموز واقعی:** دانش عناصر اساسی مورد نیاز یادگیرنده برای آشنا شدن با یک رشته علمی یا حل مسایل مربوط به آن. مانند دانش اصطلاحات علمی و دانش اجزا و عناصر خاص (نامها، مکانها و رویدادهای مهم).

۲- **دانش مفهومی:** دانش مقوله‌ها، طبقه‌ها و روابط میان آنها شامل دانش طبقه‌بندی‌ها و طبقه‌ها، اصل‌ها و تعمیم‌ها، نظریه‌ها و الگوها ساخت‌ها.

۳- **دانش روندی:** دانش چگونه انجام دادن کارها شامل مهارت‌ها و الگوریتم‌های خاص یک رشته، دانش فن‌ها و روش‌های خاص یک رشته، دانش معیار ای تعیین زمان استفاده از روش‌های مناسب.

۴- **دانش فراشناختی:** دانش شناخت به طور کلی و دانش فرد درباره شناخت خودش. شامل دانش راهبردی، دانش مربوط به تکلیف شناختی شامل دانش موقعیتی و دانش مشروط، دانش خود.

بعد فرایند شناختی شامل:

۱- **به یاد آوردن:** بازیابی اطلاعات از حافظه درازمدت شامل بازشناسی و بازخوانی.

۲- **فهمیدن:** ساختن معنی از یک ارتباط شامل تفسیر کردن، مثال آوردن، طبقه‌بندی کردن، خلاصه کردن، استنباط کردن، مقایسه کردن و تبیین کردن.

۳- **به کار بستن:** استفاده از یک روش در موقعیت خاص شامل اجرا کردن و مورد استفاده قرار دادن.

۴- **تحلیل کردن:** شکستن مواد و مطالب به عناصر تشکیل‌دهنده و توصیف روابط میان آنها شامل متمایز کردن یا ویژه‌سازی، سازمان دادن، نسبت دادن.

۵- **ارزشیابی کردن:** داوری کردن با استفاده از معیار یا ملاک شامل واریسی کردن، نقد کردن.

۶- **آفریدن:** قرار دادن عناصر یا اجزا در یک الگو یا ساختار نو شامل تولید کردن، برنامه‌ریزی کردن و پدید آوردن.

اینکه یادگیرنده بتواند تشخیص دهد که در چه موضوع‌هایی توانایی یادگیری بیشتری دارد در طبقه دانش فراشناختی-فهمیدن قرار می‌گیرد.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۲۶۹

۱۶۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: زمینه‌های اجتماعی رشد، سبک‌های فرزندپروری

پاسخ تشریحی:

سبک‌های فرزندپروری توسط بامریند مطرح شدند. او معتقد است چهار نوع سبک فرزندپروری وجود دارد که بهترین آنها فرزندپروری مقتدرانه است.

این چهار سبک عبارتند از:

۱- استبدادی: این والدین تنبیه‌کننده و محدودکننده هستند. رفتار کودکان این والدین از نظر اجتماعی شایسته نیست.

۲- مقتدر: کودک را تشویق به استقلال می‌کنند اما برای آنها محدودیت نیز قایل می‌شوند و عملکردهای آنها را کنترل می‌کنند. مبادله کلامی فراوان با فرزندان خود دارند و از آنها حمایت می‌کنند. کودکان این والدین رفتار اجتماعی شایسته دارند.

۳- بی‌توجه: والدین خود را با زندگی فرزندان درگیر نمی‌کنند. کودکان این والدین احساس می‌کنند سایر جنبه‌های زندگی والدین آنها مهمتر از خودشان است. این کودکان خودکنترلی ضعیف و رفتار اجتماعی ناشایست دارند و نمی‌توانند به خوبی از عهده استقلال بر بیایند و انگیزه پیشرفت ندارند.

۴- سهلگیرانه: والدین در زندگی فرزندان خود زیاد دخالت می‌کنند ولی ممنوعیت و محدودیت اندکی برای آنها قایل می‌شوند. والدین با سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه معتقدند ترکیبی از حمایت و تأمین نیازهای کودک و نداشتن محدودیت، فرزندان را خلاق و با اعتماد بار می‌آورد. در نتیجه این کودکان نمی‌آموزند رفتارشان را کنترل کنند و این والدین به رشد همه جانبه کودک توجه ندارند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی تربیتی، بیابانگرد، صفحه ۷۱

۱۶۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: هوش. هوش استرنبرگ

پاسخ تشریحی:

به نظر استرنبرگ فرامولفه‌ها مهم‌ترین بخش پردازش اطلاعات هستند. فرامولفه‌ها آن دسته از فرایندهای اجرایی هستند که در برنامه ریزی، ارزیابی و نظارت فعالیت‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند. وی معتقد است که ۹ فرامولفه در تکالیف هوشی به کار گرفته می‌شوند. ۱- بازشناسی مساله، ۲- انتخاب مولفه‌های سطح پایین تر، ۳- انتخاب راهبردهایی برای ترکیب مولفه‌های سطح پایین تر، ۴- انتخاب یک یا چند بازنمایی ذهنی یا سازماندهی اطلاعات، ۵- تخصیص منابع مولفه‌ای، ۶- بازبینی راه حل، ۷- درک پس‌خوراند، ۸- درک عملی که بر اساس پس‌خوراندها باید انجام گیرد، ۹- پاسخ بر اساس پس‌خوراند.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی، کدیور، صفحه ۷۲

۱۶۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: نظریه‌های یادگیری سازنده‌گرایی

پاسخ تشریحی:

سازنده‌گرایی درونزاد به ساختن دانش تازه از ساخت‌های ذهنی و نه از محیط تعریف شده است. سازنده‌گرایی روانشناختی یا درونزاد، برخواسته از نظریه پیازه است. در نظریه پیازه اعتقاد بر این است که دانش از راه فرایندهای جذب و انطباق و سازمان ساخته می‌شود. این امر به صورت انفرادی رخ می‌دهد و از این رو به آن سازنده‌گرایی فردی نیز گفته می‌شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۲۲۳

۱۶۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریات هوش. هوش استرنبرگ

پاسخ تشریحی:

هوش آفریننده جنبه خلاق هوش است که با تولید اندیشه‌های تازه، پیشنهاد دادن روش‌های نو، برخورد متفاوت با مساله و ترکیب کردن اطلاعات به راه‌های جدید اشاره دارد. رفتار هوشمندانه هم در برخورد با تکلیف‌های جدید و هم در پاسخ دادن سریع به تکالیف آشنا منعکس می‌شود. مورد اول یعنی برخورد موثر با موقعیت‌های تازه، بینش نامیده می‌شود. مورد دوم یعنی برخورد موثر و سریع با موقعیت‌های آشنا خودکاری نام گرفته است. خودکاری به معنای توانایی انجام دادن کارها بدون نیاز به فکر کردن درباره آنهاست.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۳۳۹

۱۶۶- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: سبک‌های یادگیری و تفکر

پاسخ تشریحی:

بر اساس نظریه کلب چهار شیوه یادگیری وجود دارد که از ترکیب دو به دو این شیوه‌های یادگیری، چهار سبک یادگیری حاصل می‌شود:

سبک یادگیری	شیوه یادگیری	توصیف
همگرا	مفهوم‌سازی انتزاعی + آزمایشگری فعال	در کاربرد عملی اندیشه‌ها قوی هستند، غریبه‌جانی هستند و گرایش به کار کردن با اشیا دارند تا انسانها. علاقه محدود دارد و در آزمونهای هوش عملکرد خوب دارند. بسیاری از مهندسان دارای این سبک هستند.
واگرا	تجربه عینی + مشاهده تاملی	تحلیل قوی دارند. علاقه به مردم و مسایل فرهنگی و هنر دارند. سوابق تحصیلی علوم انسانی و هنر دارند.
جذب‌کننده	مفهوم‌سازی انتزاعی + مشاهده تاملی	در ابداع الگوهای نظری و استدلال استقرایی بسیار قوی هستند. علاقه به مفهوم‌های انتزاعی دارند تا مردم. جذب علوم پایه می‌شوند و در بخش‌های پژوهشی و برنامه‌ریزی کار می‌کنند
انطباق‌یابنده	تجربه عینی + آزمایشگری فعال	بیشترین توانایی در انجام کارها دارند و به سرعت می‌توانند خود را با امور فوری و فوتی وفق دهند. مسایل را به طور فوری حل میکنند و اغلب مشاغل بازریایی یا فروشندگی را انتخاب می‌کنند

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۲۸۰

۱۶۷- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: نظریه رشد شناختی ویگوتسکی

پاسخ تشریحی:

اندیشه‌های لیونتیف به نظریه فرهنگی تاریخی فعالیت یا به طور خلاصه به نظریه فعالیت شهرت دارد. در حقیقت لیونتیف اندیشه‌های ویگوتسکی را تکمیل کرد و از نظریه او شکل تازه‌ای به نام نظریه فعالیت ارایه داد. هرچه ویگوتسکی در طول زندگی خود به دست آورد است در نظریه لیونتیف حفظ شده است. نظریه ویگوتسکی دارای رویکرد فرهنگی - اجتماعی است در حالی که نظریه لیونتیف رویکردی فرهنگی - تاریخی دارد.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۱۱۲

۱۶۸- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: ویژگی‌های عاطفی دانش‌آموزان، رشد هویت

پاسخ تشریحی:

برزنسکی سه سبک کاوش را بر اساس پایه‌های اجتماعی - شناختی الگو مارسیا ارایه می‌کند: سبک هویت اطلاعاتی (معادل با سبک هویت موفق یا دیررس مارسیا)، سبک هویت هنجاری (معادل با سبک هویت زودرس مارسیا) و سبک هویت سردرگم اجتنابی (معادل سبک هویت سردرگم مارسیا).

افراد با سبک هویتی هنجاری ویژگی‌های افراد با هویت زودرس در الگو هویت مارسیا را دارند. این افراد با دستورات و انتظارات افراد مهم و گروه‌های مرجع هم‌صدا می‌شوند و در جستجوی تایید آنها هستند. در مواجهه با مسایل هویتی مقاومت می‌کنند. هدف اصلی این گروه حفظ و دفاع از خود است. این افراد به جستجوی اطلاعات نمی‌پردازند مگر اینکه این اطلاعات به وسیله یک منبع معتبر بیرونی تایید شود.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی تربیتی، کدیور، صفحه ۱۰۸

۱۶۹- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه یادگیری شناختی آزوبل

پاسخ تشریحی:

از نظر آزوبل، وقتی که یادگیرنده در یادگیری مطالب کسب توفیق کرد و از این راه رضایت خاطر نصیب او شد، در او نسبت به یادگیری بیشتر انگیزش ایجاد خواهد شد. بنابراین موثرترین راه ایجاد انگیزش برای یادگیری این است که بر جنبه‌های شناختی یادگیری تاکید شود نه بر جنبه عاطفی آن.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۱۷۴

۱۷۰- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه یادگیری شناختی - اجتماعی بندورا، خودتنظیمی

پاسخ تشریحی:

خودکنترلی به توانایی فرد در کنترل رفتار خود در غیاب تقویت یا تنبیه گفته می‌شود. مفهوم خودکنترلی به خودنظم‌دهی شبیه است. منظور از خودنظم‌دهی تولید و هدایت اندیشه‌ها، هیجان‌ها و رفتارها توسط خود فرد به منظور رسیدن به هدف است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۱۸۱

۱۷۱- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه شناختی اجتماعی - بندورا، یادگیری مشاهده‌ای

پاسخ تشریحی:

در نظریه یادگیری اجتماعی بندورا اعتقاد بر این است که یادگیری طبق اصل مجاورت صورت می‌گیرد و این یادگیری نیاز به تقویت و پاداش ندارد. وقتی که امور مکرراً در مجاورت با یکدیگر قرار میگیرند، با هم تداعی میشوند، مثلاً وقتی نام یک شخص مرتباً همراه با خود او میآید، عملاً غیرممکن است که پس از شنیدن نام آن شخص یک تصویر ذهنی از او در ما ایجاد نشود.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۱۷۷

۱۷۲- پاسخ کلیدی: گزینه ۲

مبحث: نظریه یادگیری رفتاری، شرطی‌سازی کنشگر

پاسخ تشریحی:

تقویت منفی یعنی نیرومند شدن رفتار پس از حذف تقویت‌کننده منفی به دنبال آن (محرک آزارنده). واژه منفی در تقویت منفی به معنی حذف کردن محرک است و تقویت به معنی افزایش رفتار است. تقویت منفی هم شامل حذف محرک نامطلوب و هم شامل اجتناب کردن ارگانیسم از آن است. مورد اول را گریزآموزی و مورد دوم را یادگیری اجتنابی می‌نامند. مثال ذکر شده در سوال نیز از نوع اول است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۱۴۳

۱۷۳- پاسخ کلیدی: گزینه ۴

مبحث: انگیزش در یادگیری، نظریه اسناد

پاسخ تشریحی:

بنا بر نظریه انگیزشی نسبت دادن، چگونگی ادراک و تفسیر فرد از علت‌های موفقیت و شکست خودش (اسنادها) از تعیین‌کننده‌های اصلی انگیزش به حساب می‌آید. علت‌هایی که افراد برای موفقیت‌ها و شکست‌ها برمی‌گزینند دارای سه بعد است:

- ۱- مکان کنترل: موقعیت یا منبع علت موفقیت و شکست در رابطه با فرد.
 - ۲- وضعیت پایداری: ثابت یا متغیر بودن علت‌های موفقیت و شکست.
 - ۳- کنترل‌پذیری: در اختیار فرد قرار داشتن علت موفقیت و شکست یا خارج از اختیار او بودن.
- شکست در امتحان به دلیلی درس نخواندن دارای ابعاد درونی، ناپایدار و قابل کنترل است.

سطح سوال: متوسط

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، سیف، صفحه ۲۵۳

۱۷۴- پاسخ کلیدی: گزینه ۱

مبحث: نظریه رشد اخلاقی گلبِگ

پاسخ تشریحی:

در نظریه گلبِگ، در مرحله اول از سطح قراردادی (دختر خوب پسر خوب) رفتار اخلاقی با توجه به همکاری با همسالان تفسیر میشود. در این مرحله، در قضاوت‌های اخلاقی خود احساسات دیگران را در نظر می‌گیرند، به همین دلیل به دنبال هماهنگی و سازگاری با معیارهای اخلاقی دوستان یا اعضا خانواده هستند. بیشترین سازگاری با گروه در این مرحله دیده می‌شود.

سطح سوال: ساده

منبع اصلی: روانشناسی تربیتی، کدیور، صفحه ۱۲۲

۱۷۵- پاسخ کلیدی: گزینه ۳

مبحث: نظریه‌های یادگیری شناختی خبرپردازی، نظریه پردازش توزیع موازی

پاسخ تشریحی:

طبق الگوی پردازش توزیع موازی، اطلاعات در هر سه حافظه حسی، کوتاه‌مدت و دراز مدت همزمان پردازش می‌شود. به این معنی که هر سه بخش حافظه اطلاعات واحدی را با هم پردازش می‌کنند. بنابراین حتی در مراحل اولیه ادراک، آنچه را که می‌بینید شدیداً تحت تأثیر آنچه انتظار دیدنش را دارید قرار دارد، که معنی آن این است که حافظه دراز مدت شما همزمان با مخزن حسی (حافظه حسی) و حافظه کوتاه‌مدت عمل می‌کند.

سطح سوال: دشوار

منبع اصلی: روانشناسی پرورشی نوین، دکتر سیف، صفحه ۲۰۹